Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

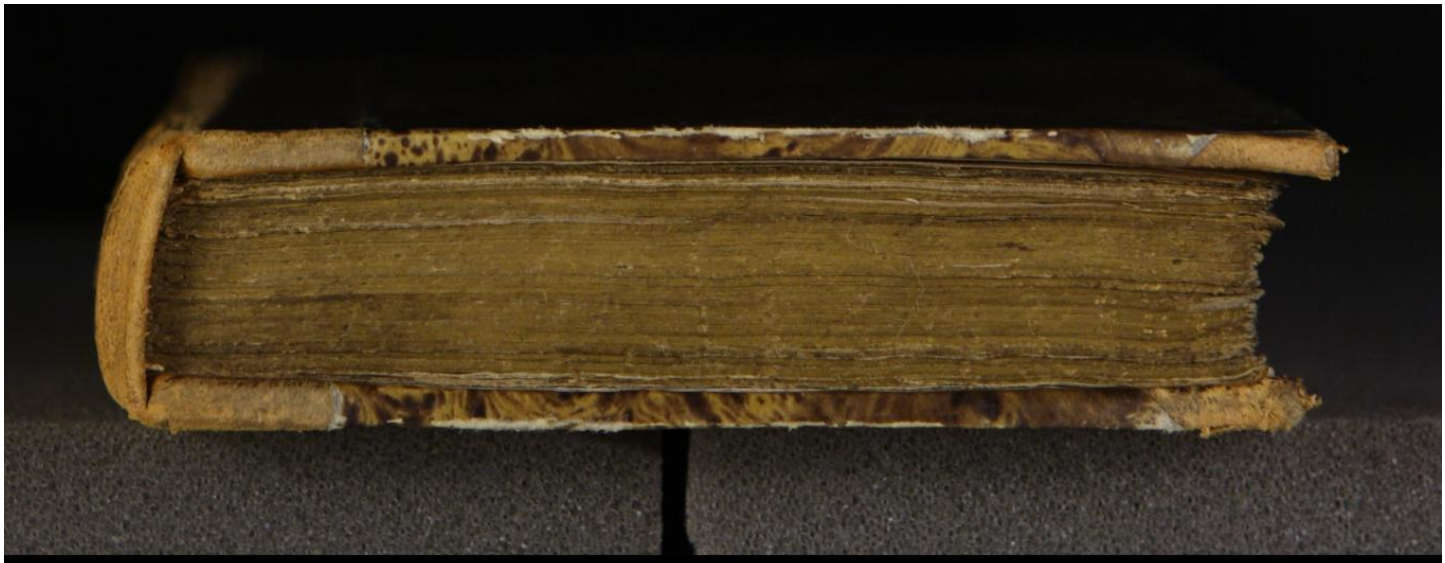

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

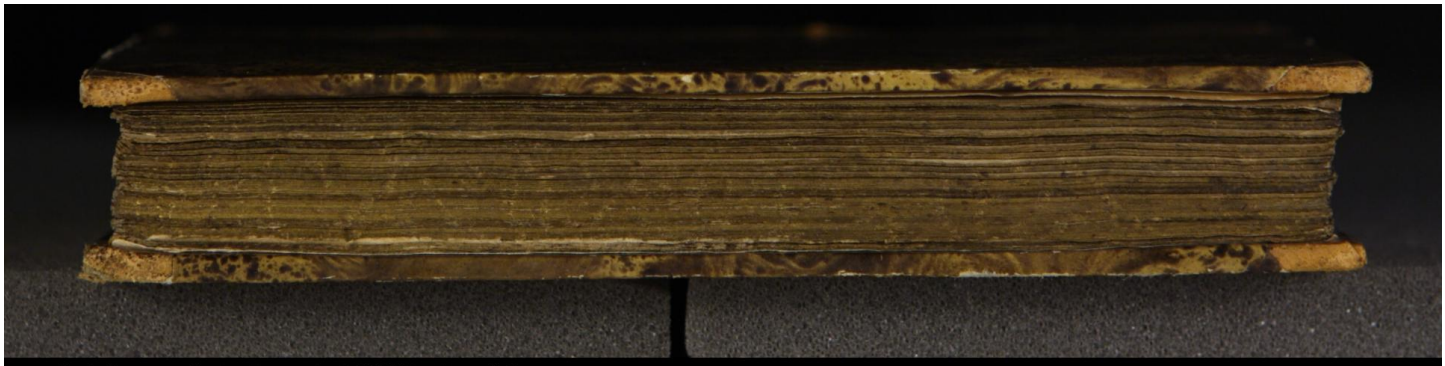

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Borch 1227 4,-76

Dette Binder.

1. P. Rebhun om Husfred, fordanskat af Reravius. 1575.
2. Simensön Pædagogia s: om Störns Optuctelse. 1587.
3. Ditto Tröstesskrift för frugtsomelige Qvinder. 1587.
4. Tröstesskrift ved Vennars Død. 1587.

} Tonsk 2 indb.

1 Dupl

LN 1366
ex. 1
M

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

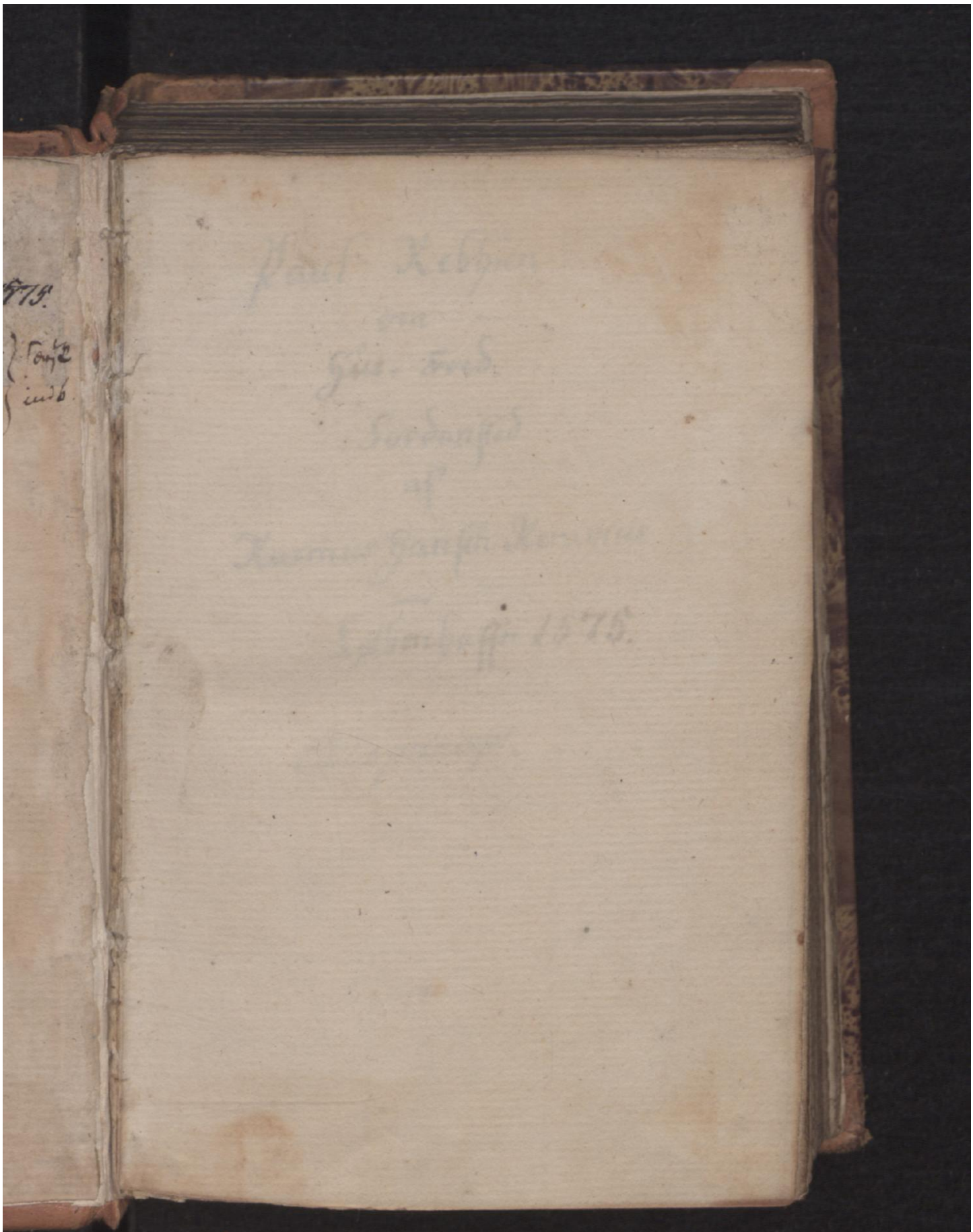

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

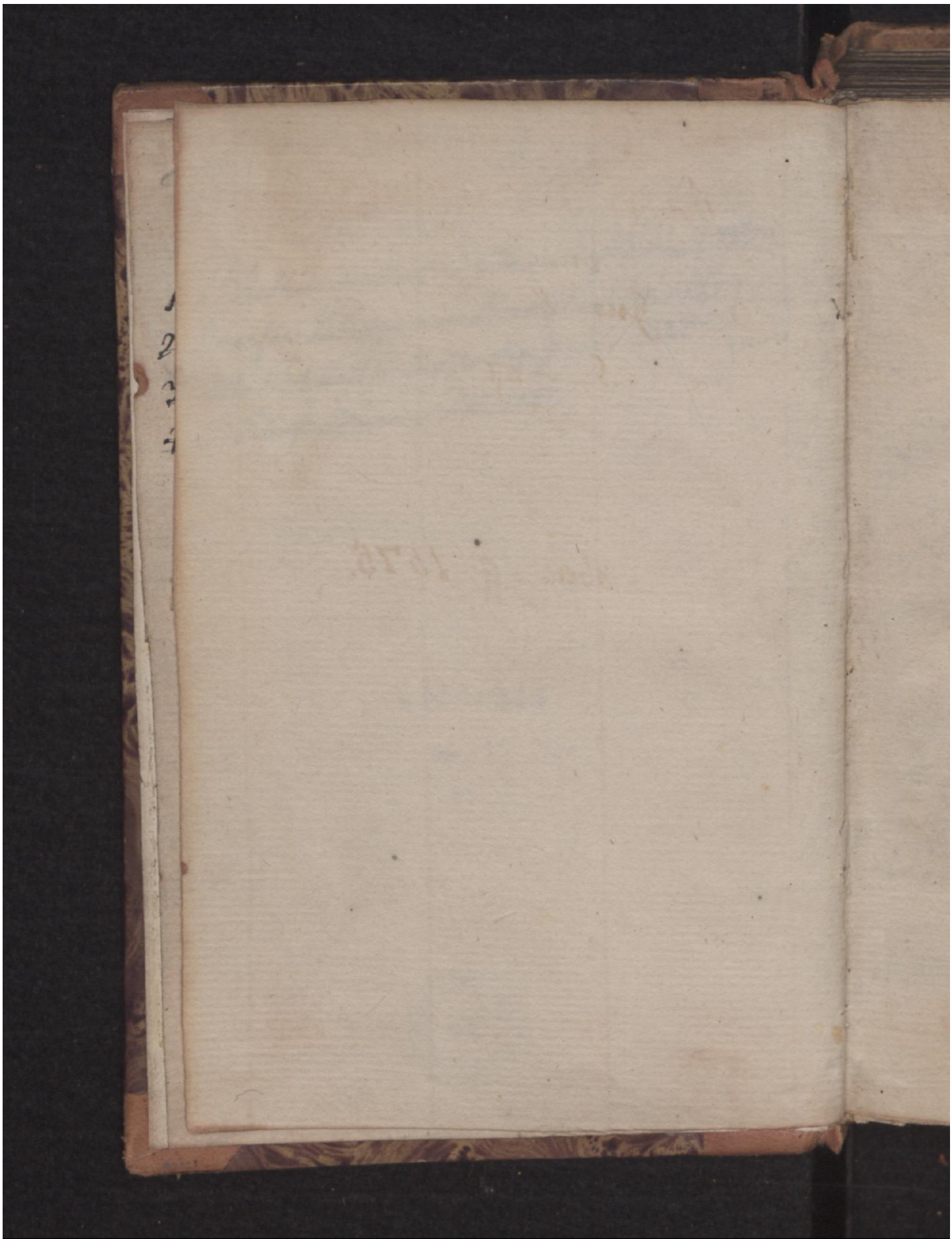

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Paul Rebhun
om
Hus-Fred.
Fordansted
af
Rasmus Hansen Keravius.

—

Kjöbenhaffn 1575.

—

Editio princeps.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

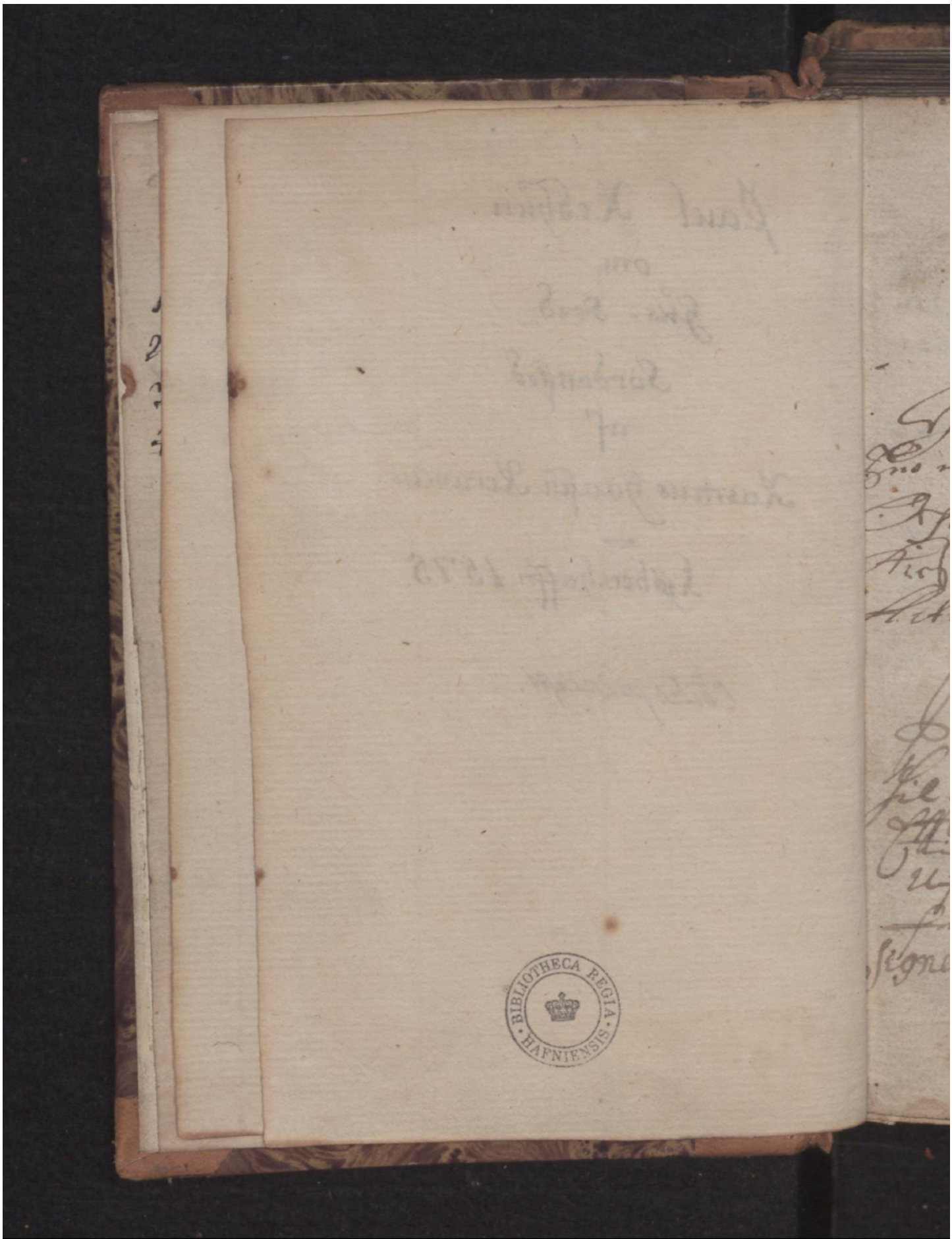

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

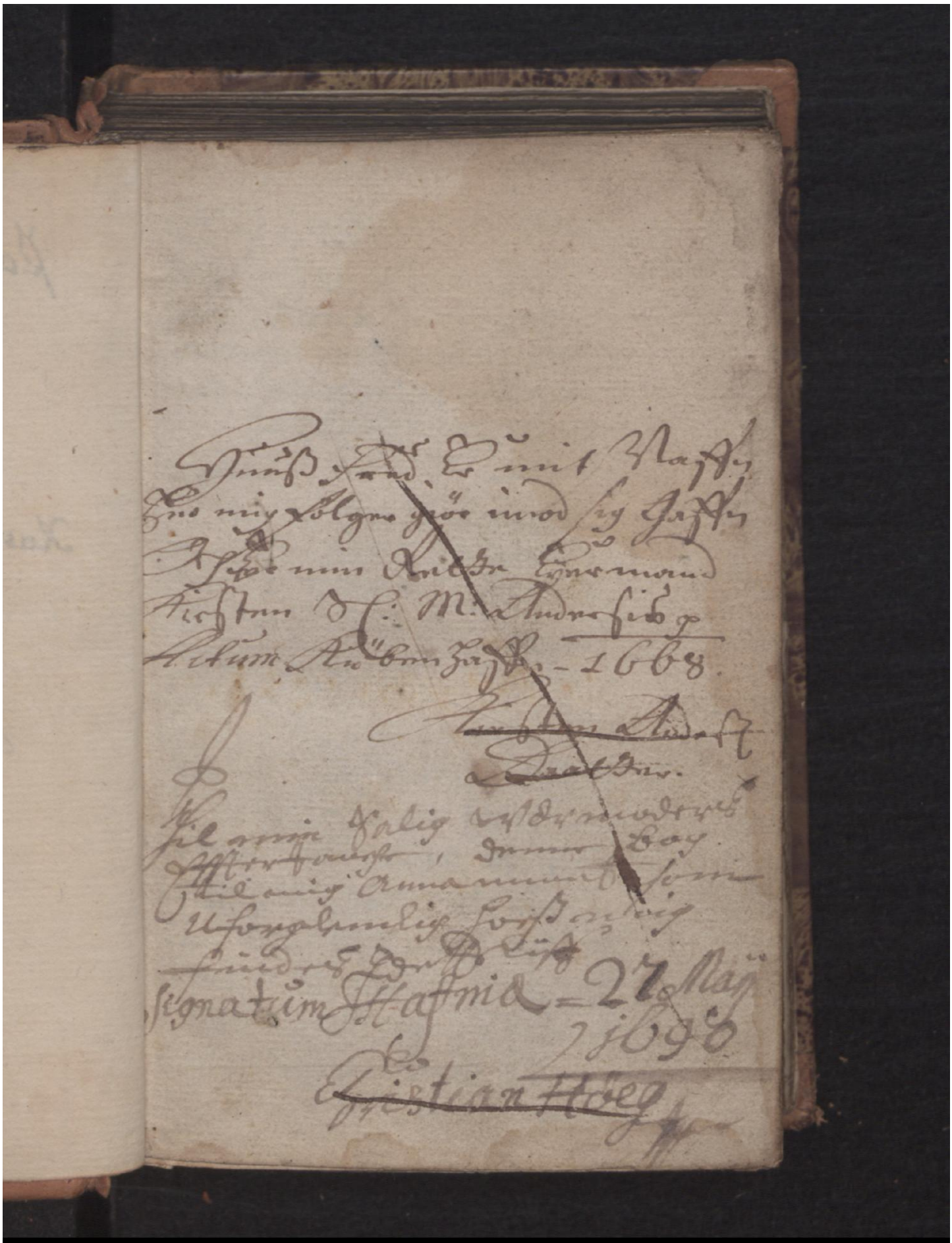

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

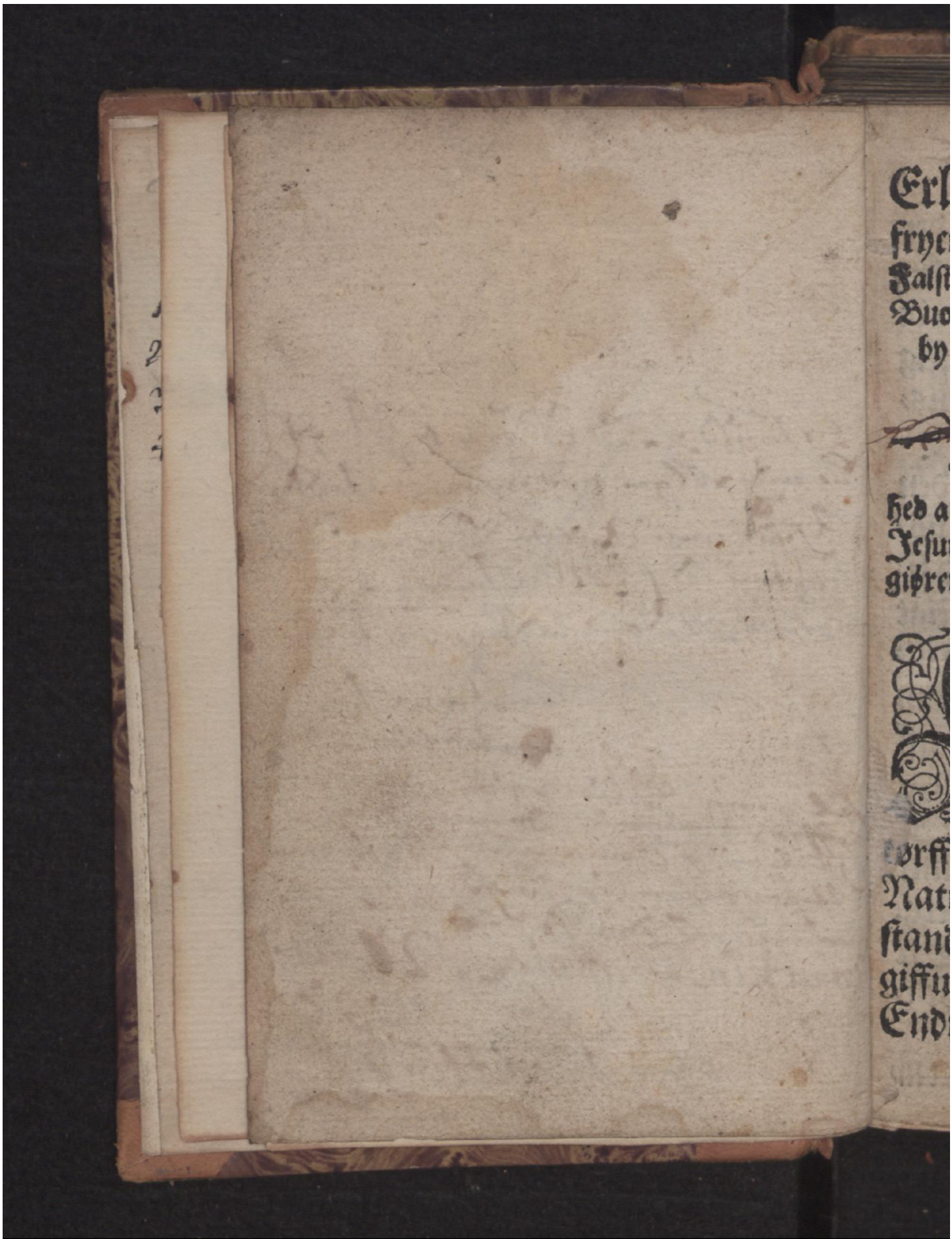

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Erlig Velbyrdig oc Gud-
fryctig Frue / Fru Birgitte
Falster / Erlige oc Velbyrdige Mands
Buorchart van Papenheim / til Sæ-
by / Høffuitzmands paa Abram-
strop / Husfrue / min gun-
stige Frue.

Naade Fred oc Barmhiertig-
hed aff Gud Fader / ved hans Søn
Jesum Christum / vor eniste Salig-
giørere oc Frelsermand.

NJ Ere Frue Bir-
gitte / huad En-
drectighed oc Fred
er en saare god
nyttig oc nød-
vrfftig ting / lærer icke aleniste
Naturen / men ocsaa alle for-
standige Menniskis forfaring
giffuer det tilkiende. Thi huor
Endrectighed oc Fred er / der

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

gaar alting glædelige til / der staar alting saare vel vdi sin rette ordning oc skick / baade vdi Kircke Regiment / i Verdslig Regimente / oc ligesaa i Hus-holdning.

Dette lærer oss ocsaa den hellige Prophete Kong Dauid / i sin Psalmebog / huor hand si-
Psal. 133. ger: See huor deyligt oc lystigt det er / at Brødre bo endrecteli-ge tilsammen. Det er lige som Balsam som flyder ned aff Aarons hoffuet / i hans Skeg / oc ned paa hans Klæder. Det er lige som Dug / som kommer aff Hermon paa Sions Bierg. Thi der loffuer HERREN velsignelse oc Liffuet altid oc e-uindelige.

I den

Fortalen.

I denne Psalme lærer Kong Dauid oss/ met tuende lignelser baade huor glædelig oc huor nødtørfftig den hierte kiere Endrectighed oc fredsommelighed er. Hand ligner hende først ved kaastelig oc dyrebar Balsam/huilcken der haffuer denne Dyd met sig at hun liñer Menniskens ledemod / hun styrcker dem/oc hun giffuer saare god oc sød luct fra sig. 1. Endrectighedis Glæde oc lystighed. 1. 2. 3.

Saa gior ocsaa Fred oc Endrectighed / den linner oc lesker/ saa at huad Gienuordighed/ modgang oc fare der paakom̃er/ det lider mand oc offuerbær diss taalligere / naar der er Endrectighed / at den ene drager met den anden oc der er ens sind vilie oc hiertelag. 4.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Dernæst styrcker ocsaa Fred oc Endrectighed alle Regimente/ baade Aandelige / oc Verdslige. Naar den Christne Menighed bliffuer endrectelige fast ved den rette Sandhed/ da kand Dieffuelen icke lættelige forvende Lærdommen / oc giøre hende skade oc affbreck. Naar Øffrighed oc Vndersaatte holde sammen i Verdslig Politi / oc haffue it Sind met huer andre / da kunde Fiender icke lættelige giøre dem skade. Derfaare/ kaldede Kongen aff Tartariet/ sine tolff Sønner til sig / paa sin Soteseng/ oc fick dem tolff Pile/ sammen bundne i it knippe / oc bad dem bryde dem sønder/ de begynte en effter anden at bryde/ men

det

det vaar forgeffs. Da lod hand løse dem op / oc fick saa huer Søn sin Pil oc bad dem bryde sønder / da vaar det dem saare lat. Saa vil det gaa (sagde hand) met eders Regimente / der som i holde sammen / da bliffuer eder intet at skade / men bliffue i twens met huer andre / da faar eders Regimente snart en ond ende. Som oc Christus selff si- Luc. 11.
ger: Huert Rige som er twens met sig selff / kand icke bliffue bestandigt. Item naar Husbonde oc Hustru vdi Husregimente holde tilsammen / oc haffue it sind oc hiertelag / da styrckis deris Husholdning diss meere / oc deris Næring voxer oc forfremmis / som Salustius siger: Ved sam-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

drectighed voxer det lille/ved we-
nighed falder det store.

3. Fremdelis lige som Balsam giffuer god luct fra sig/saa gior oc Endrectighed oc Fredsomme-lighed/ der er saare yndeligt/der staar alting vel/ der er stor lyst oc glæde at vere. Huilcket Land oc Rige der haffuer Fred oc Enighed/der er io Lyst oc Glæde at bo i. Huor Mand oc Quin-de forligis vel oc leffue kierlige met huer andre/ der er io god oc sød luct / der er lyst at vere i det Hus/ som mand oc siger/ naar mand taler om Ectefolck som forligis vel. Det er stor lyst (si-ger mand) at vere hos de tu Folck/de forligis saa vel/de leff-ue saa kierlige / de giffue huer

andre

andre aldrig it ont ord/O huilcken stor Hiertens glæde er det met dem/etc.

II. Endrectighedens nytte oc nødtørfftighed.

For det andet ligner Dauid Fred oc Endrectighed ved Dug oc Regn/huor met hand lærer huor nødtørfftig oc vmistende den er. Huad kand vere Menniſken gaffnligere end Regn oc Dug/ved huilcken Jorden vandis/saa at hun giffuer sin Grøde aff sig: Lige saa kand intet vere gaffnligere/enten i Kircken/i Verdsligt regimente/eller i Husholdning/end Fred oc Enighed/thi der ved forfremmis alting som sagt er. Naar vnge Folck giffue sig sammen vdi Ecteskaff oc haffue lidet at tage til/oc de ville frycte Gud/forligis vel oc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

skiffte vel met huer andre / det lille de haffue/saa gaar det dem lyckelige i alting/ som wi haffue mange steder Exempel paa.

Her aff er det klart / at lige som Fred oc Endrectighed er nyttig oc nødtørfftig i Kircken oc i Verdslig Politi / saa er den io for alt storlige fornøden vdi Husholdning/ Derfaare befoel ocsaa Christus sine Disciple/ at naar de komme i noget Hus da skulde de sige: **Fred vere i dette Hus.** Oc mand endnu her hos oss bruger dette ord/ naar mand kommer ind til nogen/ at mand siger: Guds fred. Huor met mand ynsker Husbonde oc Hustru oc alle dē i Huset ere/ Fred oc Endrectighed aff

Luce 10.

Gud

Gud/som alene giffuer den sande Fred.

Men mand seer/ diss ver/ at mange Ectefolck nu vdi Verden acte denne Fred saare ringe/ leffue tilsammen som Hunde oc Katte/ slaes oc riffuis huer time paa dagen/ skøte intet om huer andre/ acte icke huad det er for en stat de leffue vdi. De giffue sig i det hellige Ecteskaffs orden/ huilcket dem burde at bliffue vdi til deris døde dag/ men fordi at de icke ret begynde deris Stat/ oc den icke loulige fremdrage/ da komme de vel i ni slags orden oc Brøderskaff før end de vide aff.

Ni slags orden som somme Ectefolck komme vdi.

Met det første de komme sammen/ da ere de nogen tid i Engle orden/ at der er idel glæde

1. Engelsk orden.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

lyst oc fryd forhaanden/ den ene kand icke see aff den anden / der giffuis gode ord / der beuisis all Venlighed oc veluillighed / saa som tilbørligt er / Oc huor ret Guds fryct er oc mand beder Gud om naade/ da bliffuer dette vel indtil Enden varactigt/ Men fordi at mange ere wgudfryctige / da varer det icke lenge at de bliffue i dette Orden. De

2. Componi lag.

kom̃e aff dette orden oc i Componi laget eller gildis lag/ de ade oc dricke frit/ tære rundelige/ skiffue frit op / dricke om afftenen til midnat/ oc soffue om Morgenen til middag/ holde frit S: Mortens dag/ all den stund der er noget igien: De begynde at prale oc braste/ klade sig statelige met flø-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

yel / silcke / dammask oc andet sligt / fast offuer deris effne / oc meere end deris stat tilsiger. Saa komme de da aff dette lag / i Graabrødre orden / oc i S: Franciſci Brøderskaff / Klæderne ere opslidne / Fettalien er fortæret / Gods oc Penninge er somt pantsæt / oc somt bortdruckket / saa at de icke maa (effter Graamunckis Regel) røre ved Penninge / oc gaa mangen dag at de icke faa en Skilling i deris Haand / de faa stundem at gaa volden oc barfod som Graamunncke giorde / oc stundem (effter deris Exempel) snøre oc giorde sig met Reeb oc Bast. Effter dette orden komme de i det fierde / som er predickere orden / de begynde

3. Graabrødre orden.

4. Predickere orden.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

gynde at predicke for huer andre/ men dog icke altsammen om vor Herre/hand skiuder skylden paa hende oc hun paa hannem/De sendis oc knurre / lade ilde met huer andre i huer Braa / baade aarle oc silde/ nat oc dag/Gaa de til Bords eller fra / staa de op eller legge sig/da er det alt det samme. Saa lenge at de komme aff dette orden / oc i Martirers orden/at de riffue oc sla hinanden / sende huer andre Stole / Fad / Talercken / Kander oc huad andet i Huset er/at de gaa aff met blaa Øyen/blodige Pander/ reffne Ansict/ trætte Arme oc øme Legeme. Dette driffue de saa lenge at de komme i Eremite orden / at huer er for sig/

5. Martirs orden.

6. Eremitte orden.

søge

søge huercken Hus eller Seng/ Dug eller Disk met huer andre/ saa tilige som den ene kommer ind at Dørren saa løber den anden vd/hand er for sig oc hun for sig. Saa at de da komme i Carthuser orden / at de aldrig tale it ord til huer andre/hun sider oc mumler i sin Vraa/hand gaar oc knurrer i en anden/de see surt vd/ gaa hele Maaneder at aldrig tale it ord til huer andre. Naar dette saa haffuer varet nogen tid/komme de i Betler orden oc staadere laget/maa flytte hen til sengeløse/ de haffue huercken at side eller ligge paa/Knæene side bare / Haaret kryber vd aff hatten/ oc Tæerne aff skoen/ Katten er da deris beste Queg/

7. Carthuser orden.

8. Betler orden.

Faddet

faddet oc kanden deris beste bo-
skaff/ de maa da stundé gaa for
huer mands Dør. Saa kom-
me de da endelige i det sidste or-
den som er Giecke orden/ i huil-
cket en part bliffue til deris døde
dag/ saa at de slæt offuergiffue
oc forlade huer andre / hand
gaar for sig/hun for sig/de skøt-
te aldrig om hin anden huor
det gaar/lige som de aldrig haff-
de kient hin anden tilforn/ bliff-
ue de end i Hus tilsammen / da
giøre de hin anden intet gaat/
men beuise huer andre alt For-
tred oc Traadsighed. Saa
gaar det til met mange Ectefolck
som icke fryete Gud / oc holde
hannem for Øyen.

9. Giecke or-
den.

Der-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Derfaare paa det at ær-
lige Ectefolck kunde diſſ mere
opueckis til at holde fred oc En-
drectighed i deris husholdning/
oc leffue ſkickelige / Gud til ære/
dem ſelff til Glæde / oc andre til
it gaat Exempel / er denne lille
Bog om husfred vdgaaen paa
Tytſke / ved én from Mand ved
naffn Paulus Rebhun / Sog- Denne
nepreſt i Olſnitz i Tyſkland / i Bogs
huilcken hand haffuer aff den Mesterk.
hellige Scrifft / ſammen ſcreff-
uet merckelige Aarſager / huor-
faare Mand oc Quinde ſkulle
holde Husfred ved mact / oc der
hos ocſaa deylige Lærdomme
huor de ſkulle bære ſig at / at de
den diſſ bedre kunde fuldkomme:
Huilcken Bog ieg effter from-

me

me Folcks begering haffuer omscreffuet paa Danske / Gud til ære/oc christne Ectefolck til Lærdom oc trøst / forhaabendis at hun icke slæt affgaar vdē Fruct.

Oc effterdi kiere fru Birgitte/ at Eders oc eders fromme Mands/Buorcharts van Papenheim/velgierninger ere mange mod mig / huilcket ieg i sandhed vden glisneri oc syentieniste maa bekiende / da haffuer ieg eder samme Bog tilscreffuet oc vnder eders naffn ladet vdgaa/ først til it tackneñelighedstegn huor met ieg i nogen maade vilde beuise min tilbørlige tienstactighed oc Tacknemmelighed.

Dernæst effterdi at Gud allmectigste haffuer nu i disse

dage

dage henkaldet eders kiere Moder / Erlige oc Velbyrdige / frue Ellegaard Valckendorp / effter sin kiere Husbonde / eders kiere Fader / Erlige oc Velbyrdige Peder Falster til Kosselitze / da vilde ieg ocsaa scriffue eder dette til / at i oc eders kiere Syssken kunde her met fordriffue tidens kedsommelighed / oc i saa maade noget formilde eders Bedrøffuelse.

Oc beder ieg gantske ydmygelige at j dette lille icke ville forsmaa / men tage det til tacke / oc ansee mere en god Vilie end stor Skenck / hues ieg i andre maade kand vere eder tienstactig / vil ieg altid findis villig oc redebon som tilbørligt er.

Den

Fortalen.

Den almectigſte Gud hand beuare eder / met eders kiere Huſbonde Buorchart van Papenheim / oc eders kiere Syſken / Erlige oc velbyrdige Henning falſter / Jens falſter / Jomfru Johanne falſter / Jomfru Hilrad falſter / Jomfru Sitzele falſter / oc Jomfru Margrete falſter / ſaa oc eders kiere Daatter / Jomfru Margrete van Papenheim / oc eders gantſke Hus oc ſlect / met alt det i vel ville / Amen. Screffuet i Kiøbenhaffn den 5. dag Septemb: Anno 1575.

Eders E: V: Fromheds
villige Tienere

Raſmus Hanſſøn
Rerauius.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Aff huad Ar-
sager Ectefolck skulle opueckis til at holde Husfred.

EFterdi at mand effter en gammel Christelig vaane oc brug/pleyer vdi Brøllups høytid/ oc ærlige Folckis Bruduielse/ at predicke oc faaregiffue noget om den hellige Ecteskaffs stat/ huilcken Gud Fader haffuer selff indsæt oc velsignet vdi Paradis/icke alenisste for de vnge Folckis/ Brudgoms oc Bruds skyld/ som der acte at begynde det hellige Ecteskaff/ Men ocsaa andre som der hos ere/ baade vnge oc gamle til beste: Oc ieg derfor ocsaa skal tale noget nyttesligt oc gaffnligt/ faar Brudgom oc Brud vdi deris Vielse. Da veed ieg paa denne tid intet bedre eller nytteligere at handle/ oc tage for Hender/ end

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

dette her/ som er/ huorledis Ecteskaffs Kierlighed/ Venlighed/ Endrectighed/ oc in summa/ den hierte kiere Husfred kand effter Guds ords Lærdom / formedelst Guds Naade/ iblant Ectefolck oprettis oc ved magt holdis. Thi huer mand veed oc maa bekiende/ at Husfred oc Ectekaffs Kierlighed/ er det ædelste dyrebariste Klenode oc Liggendefæ vdi Ecteskaff/ saa at huor den icke er tilstede/ der er alt det andet Gods/ slæt idel Armod oc Fattigdom: Oc huor Husfred oc ret Ecteskaffs Kierlighed er/ der er all Armod oc Fattigdom lidelig oc wbesuerlig.

Husfred er det beste Bo skaff'

Thi det lader sig aff daglig forfaring nocksom tilsiune/ at endog at deylighed oc smuckhed er en skøn Guds gaffue/ dog alligeuel/ huor der icke er Husfred/ bliffuer der aff idel wskickelighed oc wheld / Saa at ihuor deylige oc vel Ectefolck ere skaffte oc skickede / da kand den ene icke andet see paa den anden/ end idel wskickelighed / vanskabelse oc slemhed. Difligeste/ endog at mange Ectefolck ere rige / haffue nock

Deylighed oc Smuckskabning.

aff

aff Verden/haffue den beste oc kosteligste Mad oc Dricke / dog alligeuel / der som dē hierte kiere Husfred icke er der hos / da bliffuer deris kaastelige Rætte oc Drick til idel Ædicke oc Galde. Oc in Summa/ alt det som er oc skal vere kiert/lystigt oc gaat vdi Ecteskaff/ det forbitrer oc forderffuer den skendige Wfred oc Husfeide / lige som den hierte kiere Husfred giør lideligt/søt oc læt / alt det tunge / bittre oc besuerlige/som Ecteskaffs stat fører met sig. Rigdom. Merck.

Det haffuer den vise Salomon oc Jesus Syrach villet giffue tilkiende / der de klage offuer de trætactige Quinder : saa sō der staar i Salomons ordsprock/ i det første oc tiuende cap. Det er bedre at vere i en vraa paa Taget/ end bo hos en trætactig Quinde i Huset. Item: Det er bedre at bo i it øde Land/end hos en træte fuld oc vred Quinde. Item i den samme Bogs femtende cap: Jt fad Kaal er bedre met Kierlighed / end en feed Ore met Had.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Oc Syrach siger i sin Bogs femte oc tiuende cap. Jeg vilde heller bo hos Løuer oc Drager/end hos en ond Quinde.

Jeg kand icke her opregne alt det Jammer/ Wraad/ Vanlycke oc Hierteſorg/ der kommer aff Wfred oc Huskrig vdi Ecteſkaff/det vilde oc bliffue her forlange at fortælle. Ey heller alt det gode den Hierte kiere Husfred kommer aff ſted/ oc fører met ſig/ huorledis at hand giør all Wſkickelighed oc Legemens ſkrøbelighed paa Ecteſolck/ gantſke ſkøn/ deylig oc yndelig/ Hand giør det ſtørſte Armod til Rigdom/ det ſuariſte Arbeide til Tidkaart/ Oc ſumma/velſigner alt det ſom er i Ecteſkaff/ formerer det lille/ holder det ſtore ved mact/ oc giør alting til idel Honning oc Sucker. Met faa ord at ſige: Intet Gods eller Boſkaff er Ecteſolck ſaa nyttigt oc nødtørfftigt/ ſom den Hierte kiere Husfred. Oc ingen kand giffue Ecteſolck en bedre Gaffue oc

Huad gaar der kommer aff Husfred.

Skenck

Skenck/ end at mand hielper til at stiffte oc opholde Husfred iblant dennem/ Huo som den ynsker Ectefolck/ oc der met begaffuer dem/ hand giffuer dem mere/ end alle Forældre met deris Hiemgaffue oc Arffuegods/ oc saa mere/ end alle Brøllups giester met deris store Skenck oc Gaffue. Den beste Brude skenck.

DEr faare lige som ieg oc aff Hiertet er der til neyet / at ville formedelst Guds ords Predicken/ stiffte oc anrette hos eder mine Christelige Tilhørere oc alle Christne/ dette ypperlige oc dyrebare Klenodie oc Boskaff: Lige saa vil ieg haffue eder/ oc alle andre Christne / som denne min vnderuisning faarekommer/ trolige formanet / at i met hiertelig tilhørelse / oc villig Ordens anammelse oc Lærdom / vilde hielpe mig / eder selff til beste / at fuldende denne Husfreds vdretning oc forarbeidelse. Oc ville wi paa begge sider saa meget diss vindskibeligere oc troligere arbeide der paa / fordi at Husfred er Gud saare behagelig / som Husfred er Gud behagelig.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Jesus Syrach i sin Bogs femte oc tiuende cap. At det behager baade Gud oc Menniſken ſaare vel/ naar Huſbonden oc Huſtruen forligis/ oc leffue vel met huer andre.

Oc ſynderlige/ effterdi vor Modſtandere Dieffuelen ſætter ſig imod ingen ting ſaa hart vdi Ecteſkaff/ſom imod Husfred/ da ſkulle wi oc̃ſaa ingen ting hielpe mere til at forſuare/ beſkerme/ oc ſtride for/ end for Husfred/ oc at holde den ved macт/ Gud til vilie oc behagelighed/ oc Dieffuelen til fortred oc beſpaatelſe. Thi Dieffuelen kand vel fordrage/ at Ecteſolck ere vel ſkaffte/ at de ere rige/ at de haffue Mad oc Øl/ oc haffue alting rundelige i Huſet huad behoff giørs/ Men Husfred alene kand hand icke fordrage/ Dette ypperlige Klenodt oc Boſkaff vnder hand Ecteſolck ingelunde/ det hader hand oc ſætter ſig imod/ hos Vnge oc Gamle/ hos Rige oc Fattige

Hand Dieffuelen meſt forſtyrer i Ecteſkaff.

Ecte-

Ectefolck / oc det i mange haande maade / indtil hand kand den forstørre oc slæt nedlegge. Der faare skulle wi der imod / om wi end skønt icke ere saa deylige oc skickelige / eller haffue saa meget Gods oc stor Rigdom / met all mact stride imod Dieffuelen / for dette nyttigste oc nødtørfftigste Klenodt oc Liggendefæ i Ecteskaff / som er Husfred / oc legge vind paa / at wi den kunde haffue.

THI det er icke fornøden / at alle Ectefolck skulle vere deylige oc rige / Gud vil icke heller saa haffue det: Men at alle Ectefolck skulle holde Husfred / det vil hand haffue / oc befaler det aluerlige alle Ectefolck / saa at huor den icke er / der vil hand icke bo / eller vere tilstede hos dennem. Huor som nu Gud icke boer / der boer visselige Dieffuelen / som mand oc almindelige pleyer at sige / naar Ectefolck kiffuis oc forligis ilde: Dieffuelen er hos dem / siger mand.

Huad Gud mest vdkreffuer aff Ectefolck.

Merck.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

NV maatte her nogen ſige: Jeg lader mig vel nu her tælle i Troen / oc giffuer det mact/ at Husfred er en ædel Gaffue oc en god ting/ Oc huo er den ſom icke vilde ynſke ſig den at haffue? Men huorledis mand ſkal hannem bekomme/ oc holde ved mact / det vilde ieg gierne vide.

Nu vel gode Chriſtine / Gud giffuer at i ickon begerede aff Hiertet at vide det/ i vilde ocſaa flittelige ſticke eder der effter/ da ſkulde i formedelſt Guds Naade/ lætteligе ſtaa til at hielpe/ oc i ſkulde viſt bekomme denne Husfred. Der faare hører nu vel til/ oc giffuer act paa denne Vnderuiſning/ huor mand ſkal finde Husfred/ oc holde hannem ved mact.

Verdens mening om Husfred.

Den vnge Verden / lader ſig tycke/ før den kommer i Ecteſkaff / at naar en kand ickon faa en deylig oc rig Hoſbonde eller Høſtru at leffue met / da kand ſaadan Husfred vel holdis ved mact. Men naar de komme vdi Ecteſkaff / da faa de at ſee / at huercken Penninge eller deylig

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

deylig Skabning / opholder Husfred/ den stund de end baade tu ere tilstede/ Meget mindre kunde de den opholde/ naar de/saa som wstadige oc forgengelige ting/ forsuinde oc forgaa.

HVad er det da / siger du / som best kand stiffte oc ved macht holde Husfred? Der ere ickon tu stycker/ som det giøre / som ere: Lydighed oc Kierlighed/ men dem skal mand idelige bruge/i saa maade/ at Quinden er Manden lydig / oc Manden elsker Quinden. I disse tu ting staar Husfred/ oc holdis ocsaa formedelst dennem ved macht. Thi hand besluttis vdi dem/ icke alenisste aff Verdslig fornufft/ men ocsaa allermest aff Guds ord/huilcket besynderlige vdkreffuer disse tu ting aff Ecclesiolck/ oc der til raader oc formaner dennem. Tu ting stiffte Husfred.

Men disse tu ting ere snare at sige/ men seene oc langsomme at giøre. Fordi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Husfreds forhin-dring.

der kommer offte forhindrelſe. Quinden kand ſaa tencke/at hun vilde vel vere lydig/ der ſom hun haffde en ſkøn / en rig / herlig/from oc venlig Mand: Men naar det befindis anderleds at vere / at Manden er noget wheldig/ſort/ſiug/ fattig/foracktet/ ond oc knoruren / da haffuer Quindens lydighed ende / eller oc det ſkeer met fortred/oc en ond vilie/huad Lydighed oc Tieniſte hun ſkal beuiſe hannem. Lige ſaa kand det oc vel ſkee at Manden tencker/at hand vilde vel elſke ſin Høſtru/ oc haffue hende kier / der ſom hun vaare deylig oc ſmuck/rig/from/dannis/venlig/oc en god Husholderſke: Men naar der er brøſt oc feil paa noget aff dem/ da bliffuer kierlighedē kaald oc ſnart vdſlyckis/ oc følger ſiden idel auendſiughed oc wtaalmodighed.

Husfred ſkal endeligen holdis.

Men alligeuel ſtaa her diſſe tuende Bud oc forplictelſer/at Quinden ſkal vere ſin Mand lydig/oc Manden ſkal haffue ſin Høſtru kier/oc der vdi haffuer Gud intet vndertaget / eller ſæt noget O Mhos/at Quinden ſkulde vere ſin Mand lydig/

lydig/ om hand er ſmuck / from / rig oc venlig / etc: Oc der ſom det icke ſaa vaare/ da maatte hun vere fri / oc icke beuiſe hannem Lydighed. Der er icke heller ſæt noget OM eller vndertegt paa Mandens ſide/ at hand ſkulde haffue Quinden kier/ om hun vaare ſkøn/ vng oc rig: Oc der ſom hun icke vaare ſaadan/ at hand da maatte hade oc fare ilde met hende. Men Gud lader hannem ſlæt oc ret/ kaart aff/ ſige/ at hand endelige ſkal haffue ſin Høſtru kier. Oc ſaa Quinden kaart aff / at hun ſkal endelige vere ſin Mand lydig.

HVad er nu til raads / efterdi at dette er paa begge ſider ſaa hart paa at gaa/ oc maa dog alligeuel ſaa vere/ at Quindē ſkal vere Manden lydig / hand maa vere huordan hand kand vere: Oc at Manden ſkal haffue Quinden kier / huad heller hun er ſaadan eller anderleds? Her til hører nu flitig Vnderuiſning aff GVDS ord / at mand vindſkibelige opregner / oc grandgibelige offuerueier Aarſagerne / ſom ſkulle egge oc beue-

ge oſſ

uege oss/ til saadan gienstridig ting/ som oss er saa haard paa at gaa. Disse Aarsager kunde icke saa kaart / eller met saa faa ord opregnis eller forklaris / at de kunde saaregiffuis vdi en kaart Predicken / Efterdi at mand aff en ond vaane / altid vil haffue kaart Brudpredicken / saa vel som andre Predickener.

Hoffuet sagen er i sig selff / i sandhed saare kaart/ som sagt er / oc staar ickon aleniste i disse tu ord / som er **Lydighed oc Kierlighed.** Saa at der som Quinden vaare Manden stedse lydig/ oc Manden haffde hende altid kier / da torde mand der om ingen lengre Predicken giøre / icke heller giordis behoff/ nogen lang oc kiedsommelig Tilhørelse.

Eller oc/ der som wi Predickere haffde den mact oc vis / som Verdslig Øffrighed haffuer / da kunde wi ocsaa lade de lange Predickener staa tilbage / oc haffde icke saa mange ord behoff. Thi Øffrighed/ oc besynderlige Vaaldsmend/

giffue

giffue kaart beſkeed / oc befale at giøre det eller det / met faa ord / Huo andet giør / den tuinge de met legemlig ſtraff / oc giøre hannem icke lang Predicken. Oc der ſom det hos ſaadanne wchriſtelige oc tiranniſke Øffrigheds Mend (de fromme giøre det icke) hender ſig / at en fattig Mand ſkeer for kaart / oc hand begerer en lengre Predicken / det er / hand begerer at vide Aarſage / huorledis / huor / naar / eller huor faare / hand ſkal vere ſkyldig oc plictig til at giøre det eller det / huad hannem tilſigis / da ſuaris hannem kaart oc ſtumt: Gack din kaas / du haffuer din beſkeed. Men der ſom hand icke end da vil gaa / men ſtaar oc trycker ſig / oc vilde gierne vide ydermere beſkeed / da faar hand ſtrax at høre Pocker oc Frantzoſer / Peſtilentze / Guds død oc vunder offuer Hoffuedet paa ſig. Vil hand icke end da lade ſig afftrenge / da biudis hannem ſtrax Taarn oc andet Fengſel.

Vaaldsmend giøre icke lang Predicken.

Diſſe ere ſmucke kaarte Predickere / giøre icke for lang Predicken / eller bruge

for

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

for mange ord/ De giøre icke heller for-
langt Regenskaff / for huad de biude oc
befale/ men rette sig effter det almindeli-
ge (alle Tiranners) sprock oc seduane/
sō er: *Sic uolo, sic iubeo, sit pro ratione uoluntas.*
Det er/ Saa vil ieg haffue det/saa befa-
ler ieg/ Ingen passe paa huor faare det
skal saa skee/men efterdiieg vil at det skal
saa vere/da er der aarsage ret nock der til.

Oc i Sandhed/ saadanne kaarte Pre-
Merck. dickere ere en fortient Løn til straff offuer
saadanne Folck / huilcke det er saa kied-
somt at høre oc anamme nyttig Vnder-
uisning oc Lærdom aff Guds Ord / met
met noget lange oc mange ord. Der
som wi Predickere (siger ieg) haffde saa-
dan mact oc vtis at predicke met (fra
huilcken Gud oss naadelige bevare) da
torde wi icke ved / huercken i denne eller
andre Sager / at haffue lange Predic-
☞ kener / eller bruge mange ord. Der som
ieg haffde denne mact/at ieg i denne sag
torde sige: Du Quinde/ver din Mand
lydig / eller hand skal slaa dine Arme oc

Been

Been sønder. Oc til Manden: Haff din Høstru kier/ eller Fanden skal strax bryde din Hals sønder/etc. Da torde ieg icke ved at giøre nogen lang Predicken / men det skulde vel vden videre Forklaring gaa for sig / oc bliffue saa gaat som det kunde.

Men met Guds Ord haffuer det en anden mening / oc Gud / som en langmodig oc Barmhiertig Herre / straffer icke strax / hand taler ocsaa gierne met oss / som en retfærdig oc sactmodig Herre / om sine Bud / oc giffuer gierne god besked / oc siger Aarsage til alt det som hand oss biuder oc befaler / oc dette giør hand ved sine Predickere.

Gud giffuer mange ord oc god besked.

DEr saare / huo som nu vil vere en tro Predickere / hand skal icke lade sig nøye met saa ord / at sige: Giør det / giør det / men ocsaa der hos klarlige giffue tilkiende / huorledis / huor / naar / oc huor saare det skal skee / paa det at Tilhørerne som icke met næruerendis straff / strax bliffue tuingde oc nødde til at giøre hit eller dette / som Predickeren dem befaler / kunde

Aarsage til lang Predicke.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

kunde met beuiselige oc visse Aarsager/ formedelst Guds Naade/ eggis oc lockis der til/ oc der aff kommer det almindelige/ at mand nødis til at giøre lange Predickener.

Lige saa skeer det ocsaa nu i denne Handel/ Der befalis Quinden i Guds ord/ icke met stumme oc kaarte ord / at hun skal vere Manden lydig etc. Men de hellige Apostler / som trofaste Lærere/ der gierne vilde see/ at Guds vilie kunde gaa for sig/ de opregne Aarsager/ til saadan Lydighed/ huor faare det saa bør at vere/ sætte ocsaa frem herlige Exempel/ som mand bør at efterfølge. Lige saa skriffuis Manden ocsaa Aarsager faare / huorledis oc for huad sag hand skal haffue sin Høstru kier.

PAa det nu/ at Husfredkand / som tilforn er omtalet / stifftis oc holdis ved mact/ formedelst disse tu stycker/ som er Lydighed oc Kierlighed / Da ville wi nu see/ huad for Aarsager Scrifften faareholder Quinden/ for huilcke hun skal vere

Manden

Manden lydig / oc der imod oc saa Aarsager / huor saare Manden skal elske sin Hustru.

Men her maa ieg for alting formane / at mand io icke vrangelige oc wret anseer disse stycker / Det er / at Manden icke seer mest hen til Quindens Lærdom oc Regel / men til sin egen: Oc Quinden icke heller hen til Mandens / men til sin egen / at huer vil saa acte sin Regel vel / saa gaar det vel til vdi Huset. Thi lige som det vil icke skicke oc laue sig vel i Huset / at Pigen forsømer sin gierning / at malcke / kaage / spinde etc. oc tager vare paa Suendens Arbeide oc Gierning: Oc tuert om igien / at Suenden tager Pigens gierning for / oc forsømmer sin egen: Lige saa vil det her ingelunde skicke sig / at den ene seer til den andens Lærdom oc Bestilling / men huer skal see til sig selff. Thi Gud skeer icke sin rette ære oc tieniste / der som icke huer giffuer act / oc tager vare paa sin egen Bestilling / som Gud haffuer hannem befalet. Oc

Huer acte sin egen Regel oc Lærdom.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Huo som saa er til sinde/ at hand alenisste seer hen til sin Vederpart/ huad hand er plictig oc bør at giøre / oc icke vil selff bedre sig / oc giøre effter det som hand er plictig til/ hand holde sig slæt hen fra denne Vndersuisning / Thi hand drager sig selff Forgifft oc icke Honning her aff / lige som Ederkoppen drager Forgifft / aff den samme Vrt/ som Bien drager Honning aff.

Ti Aarsager til Husfred.

MEN paa det at wi kunde komme til Sagen/ vil ieg opregne ti Aarsager/ huilcke en Christelig Dannequinde skal ansee/ oc der aff/ saa som aff Guds Ord / beuegis at vere sin Mand hørig oc lydig: Oc lige de samme Aarsager skulle ocsaa beuege Manden til at haffue sin Høstru hiertelige kier. Thi lige som en Quinde kand see sit Quinde ansict i en Speycl / oc en Mand kand ocsaa i den samme Speycl see sit Mands ansict: Lige saa skal baade Manden oc Quinden / begge ansee deris Reacl oc

tilbør-

tilbørlige Gierning i denne ene Speyel/ som er Guds Ord/ saa vil Gud ocsaa met sin Naade vere der ved krafftig/ oc hielpe dem begge i deris Kald.

For alting skulle baade Mand oc Quinde sætte sig for den største oc ypperste Aarsage/ til huilcken alle de andre strecke sig hen/ som er: Guds vilie oc ordning/ at Gud haffuer det saaledis skicket/ vdkreffuer oc vil det saa haffue/ at Quinden skal vere Manden lydig/ oc Manden skal elske Quinden. Oc skulle de der hos paa begge sider vel offuerueye oc betencke/ Huo den er som saadant haffuer skicket oc befalet/ som er/ Den ypperste Herre oc Konge/ som haffuer all mact offuer oss/ oc offuer alle Creatur i Himmel oc Jord/ imod hues mact oc velde ingen kand beskytte sig. Hoffuetaarsagen til Husfred.

Oc ydermere skulle de ocsaa besinde/ at de ere icke de eniste/ som Gud haffuer saaledis tuunget vdi saadan viss oc fast Ordning/ men skulle ser sig Creaturnis lydighed mod Gud.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

om / huor mange hundret tusinde Creatur Gud haffuer skafft omkring dem / offuer dem / ieffne dem / oc vnder dem / oc haffuer temdt oc sæt dem alle i deris visse Ordning oc skick / at de maa gaa oc staa / giøre oc lade / icke huad de ville / men huad Gud vil.

Creaturernis Lydighed mod Gud.

Thi see sig huer iblant alle Guds wtallige Creatur / ickon hen til nogle synderlige Creatur / som er Solen / Vanded / Jorden oc saadanne flere: Solen er der til skicket / at hun skal huer dag gaa omkring paa Firmamentet / liuse oc skinne offuer all Verden / verme oc opdrage all Jordens Fruct oc Grøde etc. Saadant giør hun flitelige / lader sig icke forhindre eller forsømme / aff Verdens Ondskaff / wtacknemmelighed / eller gruelige Misbrug / men som S: Pouel siger / til de Romere i det ottende Cap:

Solens Lydighed

Er forfengelighed vndergiffuen. Huad haffuer hun der for? Intet. Huo løner oc betaler hende met noget? Ingen.

Huad

Huad faar hun for sin wmage / til at holde sin Hede / Lius oc Krafft ved macт met / oc at fuldkomme sit daglige Løb: Slæt intet.

Men huor mange ere der til / huilcke (saa meget som dem anrørendis er) der met deris Wtacknemmelighed / Ondskaff oc Misbrug / forhindre den deylige Sol vdi sin gierning oc tieniste / som Gud haffuer skicket hende til? Det giør huer mand oc all Verden. Huorledis kand hun da bliffue ved / oc huorledis kãd hun da tiene saadanne fortuilede Folck? S. Pouel siger / At hun giør det for hans skyld / som haffuer giffuet hende vnder forfengelighed. Det er / hun seer icke aleniste til Menniſken / huor værde eller wuærde de ere hendis tienisste / men hun seer slæt hen / aleniste til sin Herre oc Skabere / oc gaar i den ordning oc skick som hand haffuer sæt hende vdi.

Huor for Solen tiener den onde Verden.

Giør nu den ædle Sol dette / den som er saadant it herligt / mectigt oc aller-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

nytteligſt Creatur/ Huo eſt du Mennis ſke da/ ſom vilt ſla dig fra den Ordning oc Skick ſom Gud haffuer ſæt dig vdi: Derfor om du Quinde friſtis met Wlydighed / Eller du Mand met Had oc vranguillighed imod din Quinde / da ſee til Solen/ at hun haffuer hundret gange mere Aarſage til / at forlade ſin Gierning/ ſom Gud haffuer ſkicket hende til/ end du haffuer at forlade det ſom dig er befalet / der ſom hun ſkulde eller vilde handle efter vor fortieniſte.

Thi du Mand foraarſagis ickon aff en Quinde/ oc du Quinde ickon aff en Mand / til at forlade din Gierning/ der Gud haffuer ſkicket oc befalet dig/ ſom er Lydighed eller Kierlighed: Men Solen foraarſagis aff alle Menniſke. Du foraarſagis ickon i it Hus iblant faa Folck: Men hun i den gantſke Verden. Din Gierning oc Beſtilling vaarer ickon nogle Aar / den ſtund du leffuer i Ecteſkaff: Men hendis varer fra Verdens begyndelſe til Dommedag.

Du

Du Mand fortiener offte selff wlydighed aff din Quinde/ oc du Quinde fortiener offte had oc vrede aff din Mand: Men Solen fortien intet ont aff nogen. Du Mand haffuer det gaffn aff din kierlighed til din Høstru/at hun diss mere bliffuer dig lydig/ oc du Quinde haffuer det gaffn aff din Lydighed/at din Mand faar dig diss mere hiertelige kier: Men Solen haffuer intet til Løn aff nogen/ oc nyder det icke saa gaat at som it Haar/ hos noget Menniske / at hun vdi sin Ordning saa trolige tien alle Menniske/ Men hun giør det altsammen alenieste derfor/ at hun vil vere den allerhøyeste HErre lydig / som saaledis haffuer skafft hende / oc skicket hende til saadan Bestilling.

Vandens lydighed.

LIge saa giør oc Vandet / det velder op aff Jorden/det løber tilsammen/oc giør en stor Sø oc Aa/ det flyder oc løber igiennem hele Land/oc tiener alle vegne paa veyen/ baade Menniske / Queg/ Diur/ oc alle dem som det haffue behoff.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Det lader sig lede hid oc did / effter som huer ved at bruge det til sit gaffn oc beste/ Det lader sig bruge til wtallig gierning/ oc Menniskens wsigelige gaffn / Det fører suare Skiff oc Last/huor ved mange Menniske haffue deris Næring oc Biering. Der føder mange slags Fiske til Menniskens føde oc ophold: Oc alt dette giør det slæt for Intet/foruden all Betalning/ vden all Tack / vden all Foræring. Thi huor mange finder mand/ som met Tacksigelse bekiende Vandens mangfaaldige nytte oc gaffn? De ere enten Faa/ eller slæt Ingen.

Jordens lydighed.

I lige maade bliffuer ocsaa Jorden/ vdi sin ordning / oc tien Menniskен met allehaande Fruct oc Grøde/huor aff alle Menniske oc Queg haffue deris Næring oc Føde. Saa giøre oc alle wfornufftige Diur / som ere skaffte oss til Tieniste/ som Cameler / Asen / Heste / Kiør oc Stude/Faar/oc andre flere/de bliffue alle sammen i deris ordning oc skick. Endog at en Hest er meget støre end it

Diurs lydighed.

Mennis

Menniske / da lader hand sig dog regere aff Menniſken / ia aff ſmaa oc ſkrøbelige Menniske / aff ſmaa Piger oc Drenge / Lader sig ride / spende for Vogn / Plow oc Harre / drager oc bær / lader sig temme / driffue / oc vende huort mand vil haffue hannem.

EFterdi da / at disse forbemelte oc andre vtallige Guds Creatur / bliffue saaledis fast ved deris ordning / oc allerhaardiste tieniste / Huor kommer da du Quinde der til / at du vilt vige fra din Ordning / oc icke vere din Mand lydig? Oc du Mand huor aff haffuer du det / at du vilt forlade din Ordning / oc icke haffue din Høstru kier? Fryeter du icke oc reds / at alle Creatur skulle klage offuer dig paa den Yderste dag / oc bære vidne offuer dig / at du aleniste iblant alle Guds Creatur / est falden fra din Skaberis gode Ordning oc Skick / est bleffuen saadan / som giffuer sig fra alle gode Seder / oc holder huercken Troeller Loffue? Besind dette vel.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Huad vilt du ſige? Huor met vilt du vndſkylde dig? Vilt du Quinde ſige/ at din Mand vaar det icke værd / at du ſkulde vere hannem lydig? Oc du Mand vilt du ſige / at din Høſtru haffde icke forſkylt det aff dig / at du ſkulde haffue hende kier? Dette vil ſlæt intet hielpe dig/

* eller forandre din Ordning. Thi der ſom det ſkulde gielde / at Creaturene ſkulde icke anderlis tiene Menniſken / end effter ſom de vaare det værde oc fortiente / oc naar de icke vaare deris tieniſte værd/ eller forſkylte det aff dem/ſaa ſkulde de lade aff: Da haffde Solen lenge ſiden/ ia for nogle tuſinde Aar/ ladet aff at ſkinne. Vandet haffde ladet aff at opuelde oc flyde / Ilden huercken giffuet Hede eller Verme fra ſig / Jorden ingen Fruct baaret/ Heſte oc Aſen icke ladet ſig temme/ eller baaret oc draget nogen Laſt oc Byrde. Thi huor lenge ſiden / huor tit / huor ſuarlige haffue wi vel giort oſſ wuærde / at aldrig noget Creatur ſkulde mere tient oſſ? Alligeuel

bliffue

bliffue de ved deris Ordning oc beſtilling/ alligeuel beuiſe de oſſ arme wtacknemmelige Menniſke deris tieniſte / ſom dem befalet oc paalagt er / oc lade ingen forhindre eller a[illegible]yre ſig der fra.

Oc huad vilt du Quinde klage/at din Mand er icke værd at du ſkalt vere hannem lydig? Eller du Mand/at din Quinde er icke værd at du ſkalt haffue hende kier? Haffuer du icke tilforn hørt aff S: Poulis lærdom/at alle Creatur ere Forfengelighed vndergiffne? Der faare/der ſom din Mand vaare intet andet end idel Forfengelighed (ſom S: Poul ſiger) da ſkalt du Quinde dog/ effter ſom Gud haffuer ſkicket oc befalet dig/vere hannem lydig/for din Herris oc Skaberis ſkyld/ ſom ſaaledis haffuer ſkicket oc ordineret dig til Lydighed. Oc diſſigiſte du Mand/ der ſom din Høſtru vaare intet andet end idel Forfengelighed / eller ickon en vduaartis ſiun oc ſkiul (ſom mand pleier at ſige) da ſkalt du dog haffue hende kier/ for din Herris oc Skaberis ſkyld / ſom

haffuer

haffuer vndergiffuet dig saadan Forfengelighed. Thi huor saare skulde du Menniske haffue det bedre end alle andre Creatur? Icke alenisste de Jordiske oc legemlige Creatur / som ere vnder Himmelens befestning/ Men ocsaa de Himmelske oc Aandelige / som ere de hellige Engle / huilcke ocsaa bliffue vdi deris Ordning / vdrette Guds befalning / oc giøre hans vilie / som Dauid siunger om dem / i den hundret oc tredie Psalme.

Huor stor Synd mand bedriffuer mer Huskrig.

DEr saare skalt du Menniske vide / at naar du træder fra saadan din Ordning / at du da icke alenisste synder imod en Mand eller imod en Quinde / men at du vanærer oc foracter Gud din Skabere / falder fra hannem / oc icke holder den Tro oc Loffue som du haffuer tilsagt hannem / du forhaaner oc bespaatter hans euige allerhøyeste Vijsdom / du forstyrer oc sønderbryder hans aller deyligste oc skickeligste ordning (och saa meget som dig vedkommer) met dette dit Erempel bespaatter du / oc paa det allerskendeligste /

ligste forhaaner oc forarger alle Creatur/ i Himmelen oc paa Jorden.

Menniskens wlydighed giffuer Creaturenne Forargelse.

Thi du giør met dette dit onde Exempel/ lige saa meget som du vilde sige: Ere i icke store Narre oc Giecke i Creatur/ at i saa ville bliffue i eders Ordning oc Skick? Huorledis kant du Sol vnde oc forlene Menniſken dit Lius paa Jorden/ til deris Ondskaff oc wgudelige Gierninger? Huorledis gider du Jord/ vnt de wtacknemmelige Menniſke din Fruct oc Grøde? Huorledis kant du Hest lide paa dig/ oc bære de slemme Guds bespaattere/ met deris mangfaaldige Eeder oc Bander/ som findis iblant Rytere oc Hofffolck? De gerige Agerkarle/ Tiuffue/ selffgode oc egen nyttige folck iblant Borgere? De groffue/ surfittiae oc forstockede Tulper oc Penninge Narre/ iblant Bønder etc. Dette oc andet saadant siger ieg/ giør du met dit Exempel/ saa meget som dig vedkommer/ oc i din macт er/ imod alle Guds gode oc lydige Creatur.

Thi

Thi lige som du Quinde far frem met din wgudelige Mund / oc kaster din Mand vndertiden sin bryst oc breck vdi Næsen / met saadanne oc andre flere ord: Du forgifftige Drog / Din Pigieck / Din Stømper / etc. skulde ieg vere dig lydig? Oc du Mand siger til Quinden: Din Seck / Din Tutze / Din skidne So etc. skulde ieg haffue dig kier? Lige saa forhindrer du oc forarger alle Guds Creatur deris tieniste / saa at de icke skulle beuise de onde oc wtacknemmelige Menniske deris tieniste / oc locker dem til met dit onde Exempel / at de ocsaa skulde met dig falde fra Gud / forlade deris Ordning / oc neete Menniske deris tieniste. Men de deilige hierte kiere Guds Creatur ere alt for fromme der til / at de skulde lyde dig at / lige som du est alt for flem oc vanartig der til / at du skulde efterfølge deris gode Exempel.

Efterfølg de gode.

Men efterdi det er meget tilbørligere / at mand efterfølger de mange som giøre ret / end en eller to som giøre wret /

da skalt

da skalt du / som tilbørligt er / vende dig fra dit forvende oc wskickelige Væsen / paa den rette vey / oc bliffue fast met alle Guds herlige Creatur / vdi den Ordning oc Skick / som Gud haffuer sæt dig / oc icke giøre nogen besynderlig oc ny Skick / thuor surt oc hart det oc kand vere dig paa at gaa. Thi det er io ocsaa de andre Creatur / effter Menniskelig vijs at tale / icke læt paa at gaa / men meget haardere / at giøre deris ticniste / end det kand vere dig Mand eller Quinde / at bliffue vdi din Ordning oc Skick. Saa som Paulus siger / i den sted som før er opneffnt / at de ere Forsengelighed vndergiffne / imod deris vilie / aleniste for hans skyld / som haffuer giffuet dem der vnder. Saa megen møde oc besuering som Creaturene haffue aff deris ticniste / och saa lidet gaffn som de haffue der aff / saa meget diss mere er det dennem wkiert / suart oc hart paa at gaa / oc de vilde tusindfold heller vere saadan deris Ordning oc ticniste quit:

Men

Men for deris Herris oc Skaberis skyld/ giøre de veluillige met vnderdannig Lydighed/ alt det som deris Ordning vdkreffuer / det vere sig lidet eller meget/ tungt eller let / languarendis eller kaart/ etc. Lige saa skalt du Mand oc Quinde / ocsaa bliffue ved din Stat oc Ordning/ wanseet huad heller du haffuer gaffn eller skade der aff / aleniste for HErrens din Skaberis skyld/ som dig haffuer der til skicket oc ordineret.

MEN du maatte her (kand ske) klage oc sige: Gud maa vere meget grum oc wmild / at hand saaledis haffuer besueret oc beladet alle sine Creatur / met saadan suar oc wret Ordning oc Plict/ etc. Der til suarer ieg/ kiere Menniske: Om Himmel oc Jord / Sol oc Maane / Jld oc Vand / Heste oc Øxne etc. haffue noget at klage paa Gud / for nogen wmildhed/ det lader ieg staa hos dem/ Men der haffuer endnu aldrig noget Creatur klaget paa Gud / eller skreget

Jodut

Jodut oc Qui offuer sin paalagde Tieniste. Oc der som end saa vaare/at Gud haffde i diss maade handlet noget hart met Creaturene/oc wtilbørlige besuered dem met saadan Ordning/at tiene de wtacknemmelige Menniske/Saa kant du Mand oc Quinde/vdi din Ordning/icke met rette klage offuer nogen grumhed oc wmildhed/wtilbørlig paaleggelse oc besuering/men du maat sige oc bekiende/der som du vilt tencke dig ret om/At Gud din Herre aff sin store Vijsdom/efftcr all tilbørlig Ræt/met velbetencke Raad oc gantske faderligt Hiertelag/aff ret sømmelige oc loulige tilskyndendis Aarsager/haffuer paalagt dig denne Ordning/at du Quinde skalt vere din Mand lydig/oc du Mand skalt elske din Høstru.

Ingen kand met rette klage paa Gud.

Fordi hand vilde icke hoffmodelige oc traadselige holde Sagerne hos sig selff/huor saare hand vaar foraarsaget til at ordinere saadant/oc slæt oc ret hen aluerlige biude oc befale oss at holde/huad

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

hand for sig selff haffuer anseet ret oc gaat at vere/men haffuer vdi sit hellige Ord/ formedelst de hellige Apostler / lade det oss samme Aarsager faaregiffue / oc paa det alleruenligste holdet oss dem for/ paa det at wi io aff dennem skulde haffue mere tilbørlig opeggelse oc villig tilbøyelighed / end aluerlig formaning / at bliffue vdi vor forplictige Ordning.

MEN paa det at wi kunde lade saadan Guds ordning vere oss behagelig/ oc veluillige giffue oss der vdi / da ville wi forhandle de besynderligste Aarsager som der er til / den ene effter den anden/ saa som de hellige Apostler/Paulus oc Petrus faareskriffue oss dem i deris Epistler.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

til Husfred.

Den første Aarsage

SAa betenck nu du Ecte Quinde/den første Aarsage/huor faare det er tilbørligt / at du skalt ære din Mand/ oc vere hannem lydig/ huilcken S: Pouel sætter i sin første Epistel til Timotheum / i det andet Capittel/ oc siger saaledis:

Adam bleff først skafft/ der effter Eua.

Quindens Regel oc Lærdom aff denne første Aarsage.

EFterdi at Adam haffuer hafft Forspringet vdi Skabelsen/ oc bleff før skafft til it Menniske/ end Quinden / da holt det for ret at vere / at Manden oc saa haffuer Fordelen eller Forspringet vdi Regimentet/ oc at du Quinde vdi saadan Ordning træder effter hannem/ oc at du gaar effter som hand gaar for vdi Regimentet: Det er oc icke skeet forgeffs eller aff stumpelycke/ at

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Manden bleff før skafft end Quinden. Oc haffde Gud anseet det gaat at vere/ at Quindekiønnet skulde staa Hus regimentet for / da haffde hand skafft Eua før end Adam.

Gienſigelſe.

MEN nu maatte nogen sige: Der som denne Ordning/som Gud haffuer holdet i Skabelsen / skulde giøre noget til Husregiment/oc til Forspring vdiact oc anseelse / at Manden skulde der faare haffue Herredom offuer Quinden/ Da maa ocsaa Suin oc Asen / oc andre Creatur / haffue Regiment oc Herredom offuer Manden / efterdi at alle Creatur ere skaffte før end Menisket/ som bleff skafft sidst. Item / efterdi at Gud icke selff holder denne Ordning/ men giffuer Menniſket Regiment oc mact offuer de andre Diur / som vaare før end Menniſket bleff skafft / da maa det io intet hielpe til Sagen / at Quinden skulde der faare vere Manden lydig/fordi at hand bleff skafft før end hun/ Men Quinden burde enten at haffue

Regi-

Regimentet / lige saa vel som Manden / eller oc regere offuer hannem / som vaar før skafft / lige som Manden regerer offuer de andre Creatur / der vaare før end hand. Der til suarer ieg saaledis:

Suar.

S: Pouel holder icke her Menniſken oc Diur imod huer andre / eller taler om huilcken part aff disse tuende der bør at vere hin anden lydig / thi hand veed vel / at Menniskens Herredømme oc Regimente offuer Queg oc andre Creatur / kommer icke der aff / at det ene bleff skafft for det andet / Men det kommer aff forufftens Gaffue / met huilcken Gud haffuer begaffuet Menniſken for alle andre Creature / at ieg intet skal tale om andre Gaffuer som Menniſket er begaffuet met: Men Paulus ligner her Menniske mod Menniske / som er Mandkiøn oc Quindekiøn. Oc effter di hand finder vidnesbyrd vdi Moisi første Bog / at Adam er skafft før end Eua / da besluter hand der aff / at Adam oc effter hannem alle Mands personer / skulle

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

haffue Forspringet vdi Regimentet for Quindekiønnet. Saa som ocsaa Mandkiønnet haffuer altid hafft oc beholdet Regimentet oc Herredømmet aff Verdens begyndelse for Quindekiønnet.

Merck. Saadan Ordning skalt du Ectequinlade dig vel behage/ oc den ære som Gud din Skabere vnder Mandē/ den skalt du ocsaa gierne vnde hannem/ oc efterdi din Mand er skafft vdi Adam før end du/ oc du vdi Eua efter hannem/ da skalt du gierne lade hannem vere Herre oc Husbonde.

Manden skabis endnu dagligе før end Quinden.

DEt naar mand ret vil ansee Sagen/ da er icke aleniste Adam skafft før end Eua/ men ocsaa almindelige fødis Manden endnu paa denne dag/ før end den Quinde/ som hand skal leffue met. Thi almindelige (efter Loulig vijs oc vane) er Manden ældre/ oc maa derfor vere før født end den Jomfru eller Quinde/ som hand begerer til Ecte. Vden disse Mend oc vnge Karle/ som tage gamle Encker til Ecte/ hues Ecteskäff ocsaa tit oc offte skeer vtilbørlige/ icke efter Guds

ord-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

ordning oc skick / eller effter Naturen / vdoulig
men mere for Penninge skyld oc stor skick.
Rigdom / som mand almindelige kand
snarere bekomme hos rige Encker / end
hos Piger oc Jomfruer.

Oc at saadanne Personer oc vnge
Karle maa vere Quinderne vndergiffne /
(som tit oc offte skeer) icke er vnder / effe-
terdi forvende Guds ordning oc skick /
oc tage dem (for Penninge skyld) de
Quinder som ere skaffte før end de. Oc
der met omuendis S: Pouels dom / oc
heder da: Manden skal icke vere Herre
offuer Encken / fordi hun er ældre / oc før
født. Oc aff denne første Aarsage
haffue Enckerne vundet Spillet / at de
maa vere Hosbonder / oc haffue Regi-
mentet / fordi de ere før skaffte end
Manden / oc da skeer saadanne vnge Leff-
ler alt ret / som aff fortuilelse giffue sig til
en gammel wfructsommelig Encke / lige
Gud ellers icke skulde kunde føde oc nære
dennem. Dt saaledis forvende de / i nogen
maade / Guds ordning oc skick.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Quinden skal icke giøre Manden rig.

Thi Gud skickede det icke saa i Begyndelsen/at Quinden skulde giøre Manden rig/ men hand vil velsigne Manden selff/lige som hand ocsaa haffde skafft alt Verdsens gods før end Manden/ oc der met velsignede oc begaffuede Manden selff: Men Quinden skaffte hand siden/ oc gaff hannem hende blot oc nøgen/ foruden alt Gods/ Hiemgaffue/ Arff eller Eye/ alenisste til en Methielp/ oc at formere Menniſken.

Den beste vijs met Giffter maal.

Der saare er det endnu den beste oc nyttigste skick/ at Manden/ formedelst sit egett Arbeide/ velsignis aff Gud met Gods oc huad hand behoff haffuer/ oc icke beiler eller frier effter Penninge oc Rigdom/ men beder om en Ectequinde oc Methielp/ huilcken hand ocsaa siden/ formedelst Guds velsignelse/ kand giøre rig met sig. Der gaar det skickeligst oc best til/ der kand ocsaa Manden haffue lydighed aff Quinden. Thi huor suart det er/ at tuinge en rig Quinde/ oc faa Herredømme offuer hende/ det lærer

Rige Quinder lade sig icke tuinge.

daglig

daglig forfaring. Oc Poeten klager oc saa der offuer/der hand siger: *Intolerabilius nihil est quam fœmina diues.* Det er / Der er ingen ting saa ond at omgaas oc forligis met som en rig Quinde. Thi hendis Gods giør hende stiff/ wtemmelig oc haardnacket.

Jeg vil dog icke her met fortale eller laste alle Enckers Giffermaal / efterdi mand finder dog mangen from / ærlig/ høffuisk oc dydig Encke / Oc der imod mange fattige Piger oc vnge Quinder/ som ere mere wlydige / fortrædeligere oc verre end de rige gamle Encker / synderlige efterdi at det ocsaa er klart for øyen/ at icke alle Encker tagis til Ecte for Gods oc Penninge skyld / men ocsaa for andre Gudelige oc ærlige Sagers skyld / end ocsaa de som haffue lidet eller intet Gods: Men der om er nock talet paa denne tid.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Den første Sag

Mandens Regel oc Lærdom aff denne første Sag.

SA haffuer nu Quinden den første aarsage/huor faare hun skal vere sin Mand lydig/ som er / at Manden er før skafft end hun. Denne samme Aarsage skal Manden ocsaa ansee/da skal hand ocsaa i deñe samme Speyel see sit Mands ansiet / det er hand skal der aff lære sin gierning huad hand er sin Høstru plictig. Thi efterdi at du Mand seer i Scrifften / at Adam bleff før skafft end Eua / men dog vaar der icke langt imellem/ thi hun bleff skafft strax den samme dag efter hañem / oc der bleff ellers ingen Creatur skafft imellem dem / da skalt du holde Quinden for det Creatur/som synderlige er dig tilskicketaff Gud/ oc skalt for den skyld/lade hende vere dig hiertens kier oc behagelig / Saa som ocsaa Adam giorde/efterdi hand fant ingen iblant alle Creatur som vaare skaffte for hannem/der funde vere hans gadning

Merck.

oc lig

oc lige/ sō kunde giffue sig i Stallbrøder-
skaff met hannem/oc vere hos hañem/ da
skøtte hand intet der om/at de vaare skaf-
te før end hand. Men der Gud lidde Eua
til hañem / da forhindrede eller forargede
det hannem intet/ at hun bleff skafft effter
hañem/men hand tager hende til sig/hol-
der hende for sin kiere Stallbroder/kalder
hende en Mandinde/holder hende for sin
kieriste Hielp oc Bistand. Oc er hun han-
nem saa meget diss kierere at hun icke bleff
skafft tilsorn/iblãt Kiør/Suin eller Faar/
iblant Fiske eller Fule/mẽ strax effter han-
nem/der Gud omgicks met Menniskens
skabelse/da bleff hun skafft saa som it Crea
tur/der synderlig skulde vere hannem til.

Lige saa skalt du Mand icke lade din
Quinde vere dig diss wuærdere eller min-
dre kier/for den Sags skyld at Eua bleff
icke skafft før end Adam/ men strax effter
hannem: men du skalt derfor diss mere el-
ske hende/oc vid dette oc met Tacksigelse
bekiendet/at effter at Gud haffuer skaffet
oc ladet dig opuaxe i Verden / da viser

hand

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Den anden Sag.

Hand dig icke hen iblant wfornufftige Diur/ iblant Fule eller Fiske/ at lede effter en ecte Stallbroder/ men før end du tenker der paa/ oc den stund du met Adam soffst/ da skaffte hand oc tilskickede dig en Quinde. Der som du dette ret betencker/ da skal det icke kunde vere mueligt/ at du bliffuer hende haard oc gram.

Men Manden soffuer/ da skaber Gud Quinden.

Den anden Aarsage.

SEe nu atter du Quinde fremdelis i din Speyel/ oc lær den anden Aarsage/ huor faare du skalt vere din Mand lydig/ huilcken Paulus sætter/ i sin første Epistel til de Corinther/ i det elleffte Capitel/ huor hand saa siger:

Manden er icke aff Quinden/ men Quinden er aff Manden.

Huad

Huad Quinden skal her aff lære,

BEtenck nu her vel du Danne Quinde/ at Quinden icke alenis ste/ effter Tiden at regne/ er skasse siden Manden / oc bleffuet Menniske effter hannem/ som tilforn er omtalet/ men ocsaa / at alt hendis Menniskelige væsen er taget aff Manden / huilcket du icke skalt acte ringe / Thi det er icke skeet vden Guds synderlige Raad.

Men der som du vilde sige : Huad skiøtter ieg der om / huor aff Quinden er skafft? Det er mig alt lige meget/ etc. Saadanne ord due slæt intet/ Det er at foracte Guds vijsdom / for huilcken foractelse du met allerstørste flid skalt tage dig vel vare/ saa fremt som du ellers est en Gudfryctig Christen Dannequinde. Oc at du kant forstaa/ at det io gielder oc komrjer dig meget ved / ia at dig ligger stor mact der paa/ at Quinden er skafft

Grensti gelse.

Svar.

skafft aff Manden/ da skalt du det vide/ at effter Gud haffde besluttet vdi sit Visedoms raad / at skabe Quinden / icke aff Merck. Fule / Fiske / Kiør eller Suin / etc. men aff Menniskет/ oc effterdi der vaar intet andet Menniske for haanden / end den ene Mand Adam/da skalt du vide/ siger ieg/ at Quinden haffuer næst Gud/ Manden at tacke derfor/at hun er skafft/ oc bleffuen Menniske.

Thi der som Eua haffde den tid kundet tale i Aanden met Gud / før hun bleff skafft/oc haffde villet saa foractelige pladret der om/ oc sagt / at hun passede intet paa eller skøtte om / huad heller hun bleff skafft aff Mandē eller icke/etc. Da haffde Gud strax kunde suare hende: Nu vel/effterdi at ieg vdi mit Raad haffuer besluted at ieg vil skabe Quinden/aff ingen anden ting end aff Manden/oc dette mit gode oc vel betenckte forsæt holdis aff dig ringe oc foracteligt / da skalt du met det gantske Quindekiøn bliffue wskafft/efterdi at du acter det saa ringe / at du skalt effter mit vise

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

vise Raad oc vilie/ haffue din begyndelse/ Liff oc Menniskelige nature aff Manden. Thi ieg kand vel ellers alligeuel skabe mig meñiske/der som du Eua met alt det gantske Quindekiøn/ bleffue end aldrig skafft.

Seer kiere Quinder/saa gruelige som Eua met saadan tale haffde forseet sig/oc syndet baade imod Gud oc det gantske Quindekiøn/ saa saare forsee i eder oc saa oc synde/ saa meget sõ eder anrørendis er/ naar i traadzelige holde det for en ringe ting eller intet at vere / at i ere skaffte aff Manden / oc icke ville for den sag acte Mandẽ yppermere at vere end i ere/eller lade hannem der saare haffue Forsprinnget i Regimentet/ oc vere hannem lydige

MEn her maatte nu atter nogen sige: Ligger der saa megen mact paa / at Quindẽ er skafft aff Manden/ at Quinden skal derfor acte hannem diss ypperligere oc herligere/saa som S:Pouel sører det der hen/da bør dette oc saa at vere met rette/at Manden bør at acte Jordẽ ædlere oc bedre at vere end hand er / oc derfor vere

End en Giensigelse.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

vere hende lydig oc vnderdannig / oc icke træde oc gaa paa hende met sine Fød er / efterdi at hand er skafft aff Jord oc Dynd / lige som Quinden er skafft aff Manden: Men efterdi at Guds bud icke legger Manden paa / at vere Jorden lydig oc vnderdannig / som hand er skafft vdaff / da maa det io oc intet kunde hielpe til denne Sag / at Quinden skulde derfor vere Manden lydig / for hun er tagen aff hannem.

Suar. Her suarer ieg atter saa til / lige som tilforn. Der er stort forskel imellem det at S. Pouel ligner Menniske imod Menniske / oc imellem det at it Menniske lignis imod Jorden. Thi endog at Jorden / eller it andet Creatur kand i it stycke vere ædlere oc kaasteligere en Menniskct / saa offuergaar alligeuel dette stycke vdi Menniskct / alle andre wfornufftige Creaturs fordel / Ædelhed oc Herlighed / som er / at Menniskct er skafft efter Guds Billede / oc begaffuet met stor fornufft oc forstand. Derfaare kand Jorden eller ingen

ingen andre wfornufftige Creatur i dette stycke lignis imod Menniſket / oc disputeris / om huilcken part der skal vere den anden lydig. Thi det er lang tid siden en gang beraadt/besluttet/oc i Himmelen affsagt for en Dom / at Menniſket som er skafft effter Guds Billede/ skal vere de andre Creaturs Herre.

MEN her begyndis nu trætten / Effterdi at Quinden er saa vel it fornufftigt Menniske som Manden/huilcken aff disse tuende der skal haffue Heraedomet / oc gaa for den anden. Saa er nu dette en Aarsage til Forspringet/ at Manden er icke aff Quinden / men Quinden er tagen aff Manden. Dette skalt du Quinde/effter S: Pouels dom/ lade bliffue oc vere en fordeel / acte din Mand ædelere / bedre oc ypperligere end dig selff / oc derfor ocsaa vere hannem vnderdannig oc lydig.

Huo Regimentet bør at haffue.

Oc huor faare vilde du Quinde/lade dig dette vere tungt oc besuerligt? Skulde dette icke vere dig meget kierere / at du

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

eſt tagen oc ſkafft aff Mandene/oc beuiſer hannem der ſaare Lydighed/end at du ſkulde vere fri fra ſaadan Lydighed / oc vere ſkafft aff en Ko/ en So / Vlffuinde etc. eller oc ſlæt aldelis vere wſkafft?

Somme Quinder holde meget der aff/ dog i en andē ond oc wgudelig mening/oc vide høyt at ſcriffue det op / at de icke ere ſkaffte aff Støff oc dynd/ſom Manden er/men aff Mandens Riffbeen / ſom da vaar it ſkicket oc ſkafft Meñiſke/oc beſlutte der aff / at de ere ædlere oc bedre end Mendene. Kunde nu ſaadanne Quinder holde meget der aff/oc acte det ſtort / at de ere tagne aff Manden/ oc lade ſig derfor tycke at vere diſſ ædlere oc yppermere/Da lad du Chriſtne Dannequinde/det icke vere en ringe ting/at Quinden er tagen aff Manden / oc miſbrug det icke høffmodelige i dē mening/ſom Dieffuelen viſer dig til/ at du ſkulde der aff høffmode dig offuer din Mand / Gud til beſpaattelſe oc vanære/ oc hans ordning til forhaanelſe: Men brug det i den mening/ſom den hel-

Quinder ſkulle holde meget der aff at de ere ſkaffte aff Manden.

lig

lig Aand formedelst S: Pouel viser dig/ som er/at du acter din Mand diss herligere oc ypperligere/oc beuiser hannē Lydighed derfor/at Quindekiønnet haffuer sit væsen oc Meñiskelige natur/oc sin ædle oc skøne skabnings oprindelse aff Manden/ at de maa rose oc herlige berømme sig imod/oc for alle andre wfornufftige Creatur/vden aleniste imod Manden.

MEn du kant/maa skee/atter sige her imod(saa som de onde wlydige Quinder finde altid paa at suare imod) Ja ieg veed vel at Eua er tagen aff Adam/oc lader det saa vere/ at hun derfor burde met rette at holde diss mere aff hañem/effterdi at hun haffde sin Oprindelse aff hañem/ oc brugte hans Riffben/kiød oc blod/huor aff hun formedelst Guds forarbeidelse/ bleff giort til Menniske/Men huad kommer det mig ved? Eller hui skulde ieg for den sag skyld acte min Mand ypperligere oc herligere end mig selff? Jeg er io icke skafft aff hans Riffbeen/som Eua aff Adams Riffbeen/ men er født oc

Giensigelse.

 bleffuen

bleffuen Menniſke aff mine Forældre/ effter naturlig vijs oc løb.

Suar. Der til ſuarer ieg: Lad det nu vere/ at du icke eſt tagen aff din Mand / ſom Eua bleff tagen aff ſin Mand / Dog gaar du alligeuel vdi Euæ fodſpaar / oc eſt plictig til at giøre lige det ſamme ſom Eua hun vaar plictig til. Thi efterdi du met alle Quindekiøns Lemmer oc Ledemod/eſt ſkafft lige ſaadan ſom Eua/ oc effter Guds ordning oc ſtick eſt giffuen vdi Ecteſkaff met din Mand / lige ſom Eua met ſin Adam/ maat oc ſaa føde dine Børn met vee oc pine/ lige ſom Eua / oc eſt hende lig vdi mange andre ting/ ſtere onde end gode: Da actis du oc ſaa ſaar Gud / lige ſom du vaare ſkafft aff din Mands Riffbeen / ſom Eua vaar aff Adams. Oc eſt der ſaare oc ſaa plictig til at giøre din Mand / lige det ſamme ſom Eua vaar ſin Mand plictig/ Saa at denne Aarſage (ſom er / at Quinden er tagen aff Manden) gielder dig lige ſaa meget / ſom hun galt den

Alle Quinder ere Eue lige.

første

første Quinde Eua / Lige som Euæ offuertrædelse i Paradis / komer dig lige saa meget ved som Eua selff / alligeuel at du icke oedst aff det Træ som Gud haffde forbødet / saa at du lige saa vel som Eua / skammer dig oc tørst icke gaa nøgen / Item at du føder dine Børn met kumer / maat vere din Mand vnderdannig / oc endelige maat dø deñe timelige Død met dine Børn / lige som Eua met sine Børn.

Der faare kant du Quinde intet vndskylde dig her vdi / om du icke end i saa maade est tagen aff din Mands Riffbeen / saa som Eua aff Adam / Thi det er icke skeet forgeffs / at S: Pouel haffuer saaresæt Quinderne denne gierning til it Exempel. Thi der som det skulde ickon komme Eua alene ved / da haffde S: Pouel icke ført der hen i almindelighed til alle Quinder / Men efterdi at hand aff Guds Aand faare holder det alle Quinder i almindelighed / oc der aff paaminder dem / hvad de ere deris Mend plictige / da kand ingen der i vndskylde sig.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Den anden Sag

OC paa det at du Christelige Dannequinde end bedre kant dette betencke/oc lade det gaa dig til Hiertc(efterdi det er saare nyttigt oc tienactigt til Endrectighed vdi Ecteskaff) at det endnu saaledis holdis oc actis hos Gud/effter den vijs oc maade/som det vaar i Skabelsen oc Verdens begyndelse/som er/at du est tagen aff Manden/ est hans Kiød oc Been/ oc it Legeme met hannem/ oc kant der faare ocsaa holde diss större Fred oc Enighed met hannem: Da vil ieg endnu faaresætte dig nogle stycker aff den hellige Scrifft at betencke (huilcke en Christen Dannemand ocsaa skal vel besinde) huor aff du kant see huor nøye oc tæt Gud haffuer sammenføiet Ecteskaff/ at det lader sig noget nær see/ lige som huer Quinde bleffue endnu paa denne i nogen maade (dog met wbegribelig vijs) tagen aff sin Mand.

Gud føyer Ectefolck nøye oc ræt tilsammen.

Thi först skalt tu betencke/at Christus siger: Huad Gud haffuer tilsammen føyet/det skal Meñisket icke atskilie

Matth. xix.

Dette

Dette taler hand ia om alle Ectefolck/ som ret ere saamen komne. Føyer nu Gud selff dem alle tilsammen / lige som hand i Begyndelsen føyede Adam oc Eua / da giffuer hand ingelunde noget tilsammen/ vden det som saar hañem ansees gaat vere at høre tilsammen/ er kiert saar hannē/ oc vere lige som det ene vaar taget aff det andet / huor saare det icke er tilladet eller tilstedt noget Menniske at skilie dem at.

Oc dette kand mand endnu klarligere acte oc formercke aff den vnderlige oc synderlige Guds gaffue/ som gaar for denne saamenføyelse. Thi Gud handler icke sin saamenføyelse / der Christus her omtaler/ saa slæt sō en Prest der obenbare giffuer it par Folck tilsamen/ Presten hand vdretter oc forskaffer icke/ huor en vng Mand skal vduelle sig en Jomfru eller Pige at leffue met/ men naar Manden kommer saar hannē met den som hand haffuer vdualdt sig/ oc lowlige troloffuet/ da giffuer hand dennem obenbarlige saamen i Guds sted/ saa som Guds tienere. Men Gud

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Huorledis Gud føyer Ectefolck sammen.

bier icke saa lenge met sin Sammenføyelse / indtil at Manden kommer for hannem met den som hand haffuer selff vdualdt sig oc troloffuet / Men hand er ocsaa tilforn met vdi Bestillingen / oc vdi Kaarret / oc den som hand selff effter sit visse Raad vdueller / den fører hand til Manden / det er / Hand skicker oc giffuer Middel / ved huilcke en Mand frier oc troloffuer denne eller den / som Gud vil tilføye hannem.

I. Beuisning.

DEtte beuiser oss det første Exempel / at Gud selff førde Adam sin Eua til / før end Adam nogen tid tenckte paa / enten huad Quinde hand skulde faa sig / eller oc huor hand skulde faa en Høstru. Saa giffuer ocsaa daglig forfaring tilkiende / at det icke staar i en Mands val eller vilkaar / at tage denne eller den Quinde eller Jomfru / Thi der som det saa vaare / da toge en vng Mand eller Karl den Jomfru oc Pige / som hand først haffde sæt sit sind til / at faaet Kierlighed

Gifftermaal staar icke i Menniskens vilkaar.

lighed til. Men nu begiffuer det sig tit oc offte/ at en faar Kierlighed / oc sætter sit sind til tre eller fire Jomfruer oc Piger/ effter huer andre / oc sætter sig aluerlige for at faa sig en aff dem til Høstru/ beiler ocsaa oc frier først til en / saa til en anden/oc faar dog ingen aff dem/ men ellers en anden/ huilcken hand hafde mindst forseet sig til/ eller tenckt paa.

Gud føyer Ecte folck vnderlige sammen.

Der til see wi obenbarlige / huor vnderlige Gud/ lige som met en Slynge/ kaster Folck tilsammen aff atskillige Land/ Thi mangen vandrer aff sit Fæderne land/ reiser mange Land igiennem/ kommer endelige formedelst vnderlig Aarsage/ i en Stad eller By / huor hand icke haffde sæt sig for at ville komme til / meget mindre tenckt / at den skulde bliffue den Sted som hand vilde bo oc bygge paa/ oc alligeuel beknytter oc fester Gud hannem der met en Ectequinde/ at hand maa bliffue der. Derfor kand mand ingelunde neckt/at Gud io selff sticker huer sin Ecte Stallbroder til / oc der effter

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

giffuer raad oc middel / at en Mand troloffuer oc faar sig den samme som Gud haffuer forseet hañem / saa som det almindelig Ordsprock ocsaa vidner / at mand siger: Huad Gud mig and / det formener mig ingen Mand. Item: Huad Gud vil mig tilsende / kand ingen affuende.

Beuisning met Exempel.

Oc synderlige beuisis dette klarlige aff den skøne Historie / som staar i Mose første Bog i det fierde oc tiuende cap. Der Abraham vilde lade fri oc beile for sin Søn Isaac / oc hand siger til sin Tienere / som skulde fare hen at frie for hannem: Herren skal sende sin Engel hen for dig / oc lade hannem vere Beyel oc Friere. Item / der Abrahams tienere beder / at Gud Herren vilde giffue hannem tilkiende / huilckē Pige hand haffde beskicket hans vnge Herre Isaac. Disligeste at Rebecca kom saa lige paa den tid vdaff Stadē / at drage vand op / oc strax giffuer den fremmede Abrahams tienere dricke / huilcken hun icke kiende / oc wbeden vander ocsaa alle hans Cameler.

Denne

Denne Guds forsiun beuisis oc saa off- uermaade herlige aff dē vnge Tobiæ giff- termaal / til huilcken Engelen sagde til- forn/ at Raguels Daatter met alt hans Gods vaar hannem beskicket oc til laade lagt/oc endog at hun tilforn vaar troloff- uet met siu Mend/ den ene effter den an- den/huilcke alle bleffue ihielslagne aff den onde Aand / da tør Engelen frit sige til Raguel / at hans Daatter vaar denne Tobias forseet oc beskicket / oc der faare kunde icke nogen aff de andre faa hende. Jr ander Exempel. Tob. vj.

Oc efterdi at hun vaar hannem be- skicket/da haffuer det oc saa maat skicke sig vnderlige/at Aarsage kunde giffuis at de kunde komme tilsammen / som er / at en Mand ved naffn Gabel i den Stad Ra- ges vdi Medē/ haffde lang tid tilforn/der den vnge Tobias endnu vaar it Barn/ laant aff den gamle Tobias ti pund sølff/ som her effter gaff den vnge Tobias aar- sage/til at besøge Gabel/oc kreffue samme Sølff/oc paa veyen gieste til Raguel / oc der bads om hans Daatter Sara/ huil- cken hand fick til sin Hustru. Oc Tob. iiij.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Oc denne Guds forsiun haffuer for-
hindret / icke alenisste en eller to / men siu
andre Mend / huilcke icke alenisste haffde
hemelige beilet oc friet til hende selff / men
vaare ocsaa ret oc tilbørlige met hendis
Forældris vilie / raad oc samtycke tro-
loffuet met hende. Men effterdi de vaa-
re icke de rette Mend / som hende vaar
beskicket / da haffue de maat vige for den
rette Mand / som Gud haffde forseet
hende / oc bleffue ihielslagne aff den onde
Aand / huilcket de dog der foruden for-
skylt oc fortient haffde. For det sidste /
effterdi Menniskelige raad oc middel
vaare alt for skrøbelige oc ringe / til at vd-
rette det som Gud her met forseet oc be-
Thob. v. skicket haffde / da gaff Gud Tobiæ en
Enael Raphael til Stallbroder oc Sel-
skaff / paa det at Guds forsiun skulde io
bliffue ved maet.

Effterdi at disse Exempel / foruden
daglig forfaring / saa merckelige beuise /
at de alleniste komme sammen vdi Ec-
teskaff / huilcke Gud synderlige haffuer
forseet

forseet oc beskicket at skulle vere sammen: Da kand mand her aff lættelige forstaa/ huor nær Ectefolck maa høre sammen saar Gud/ som er/ at de actis saar hannem/ lige som at den ene vaare tagen aff den anden/ som Eua vaar tagen aff Adam/ oc ere baade it Legeme.

Huor nær Ecte folck høre til sammen.

II.

FOr det andet beuisis dette endnu klarligere her aff/ at Gud HErren befoel try ting at holdis/ oc de samme ere endnu ved mact oc i brug/ huilcke ere komne aff denne Gierning/ at Gud skaffte Eua aff Adams side. Oc ere de disse try ting: Først at Quinden skal kaldis oc neffnis efftet Mandē. For det andet/ at Manden skal forlade sin Fader oc Moder/ oc bliffue hos sin Høstru. For det tredie/ at de to skulle vere it Kiød/ oc bliffue watskillige tilsammen.

End en beuisning.

Try ting holdis i Ecteskaff.

Thi saa scriffuer Moses/ at Adam sagde/ der Gud lede Euam til hannem: Det er Been aff mine Been/ oc Kiød

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Kiød aff mit Kiød/ Thi skal mand kalde hende en Mandinde/ for hun er tagen aff Manden. Der faare skal Manden forlade sin Fader oc sin Moder/ oc bliffue hos sin Hustru/ oc de to skulle vere it Kiød. Nu ere/ siger ieg/ disse try stycke effter Guds befalning endnu i en idelig brug hos oss.

Quinden neffnis effter Manden.

Thi lige som Eua bleff kaldet effter sin Mands naffn en Mandinde/ fordi hun vaar tagen aff Manden/ lige saa neffnis endnu alle Quinder met deris tilnaffn/ effter deris Mend (lige som de ocsaa endnu vaare tagne aff Mendene) oc neffnis icke lenger effter deris Forældre/ end til de giffuis i Mands vold vdi Ecteskaff.

En Lignelse.

Der faare lige som tu atskillige naffn sammenblandis/ som er Mandens naffn der hañem er giffuet aff sine Forældre/ oc Quindens som hun haffuer aff sine Forældre/ saa at hun maa nu lade fare sit tilnaffn/ som hun fra sin barndom/ indtil hun kom i Ecteskaff/ haffde aff sin Fader oc her effter sig neffner effter sin Mand/

oc ta-

de tage hans Naffn til sit: Lige saa siger ieg/bliffue ocsaa de to personer/ Manden oc Quinden (som tilforn før deris Ecteskaff vaare atskilde) sammen blandet met huer andre for Gud/oc actis sō it Legeme/ dog saaledis/at Manden beholder sin person/lige som sit naffn / oc Quindē faar sit Liff oc verelse (efter Guds ordning at tale) aff Manden/ lige som hun faar naffn aff hannem / saa at hun actis faar Gud/ lige som hun vaare tagen aff Manden.

Lige saa haffuer det sig oc met det andet stycke: Før end to Personer giffue sig i Ecteskaff / da bliffuer Manden hos sine Forældre/oc Quindē hos sine/ Icke saa/ at de stedse ere i Huset hos dem (Thi det kand icke vere mueligt) men at de til ingen anden haffue deris tilfluct/oc ingē haffue kierere end deris Forældre. Men naar de komme i Ecteskaff / da maa Manden elske Quinden oc hun hannem/oc haffue huer andre kier/mere end deris Forældre/ oc siden til deris døde dag/bliffue hos huer andre / Gud giffue huor Forældre bliffue. Saa at endog de vel ere plictige til at

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Ecteskaffs Kierlighed.

beuise deris Forældre sønlig oc daatterlig Lydighed oc Troskaff / Dog maa denne Kierlighed oc Troskaff / som Ecteselck ere huer andre plictige / saa langt offuergaa den anden / saa at den Troskaff som de ere Forældrene plictige / actis oc regnis imod denne Ecteskaffs Tro oc Kierlighed / lige som Mand slæt offuergaffue Fader oc Moder.

III.

Met det tredie stycke gaar det oc lige saa til / at Mand oc Quinde ere icke lenger tu atskillige Legeme / som Forældre oc Børn ere / oc som de vaare før end de komme sammen i Ecteskaff / men ere lige som it Legeme / oc it Kiød / oc bliffue saa watskillige tilsammen / ind til deris Dødsstund. Oc lige som der er ingen støre Kierlighed eller Troskaff imellem nogen ting vdi Verden / end imellem Menniskens Lemmer indbyrdis / eller imellem Hoffuedet oc Lemmerne: Lige saa haffuer det sig ocsaa vdi Ecteskaff / huor det ellers gaar ret til / at der icke findis nogen støre Kierlighed imellem nogle Men-

Mand oc Quinde ere it Legeme.

En Ligneise.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

le Menniske i Verden / end den Kierlighed imellem Ectefolck. Oc derfaare efterdi at disse try stycke som nu opregnede ere / som befalis aff Gud vdi den hellige Scrifft at skulle holdis ved mact / oc holdis endnu paa denne dag aff alle fromme oc christne Ectefolck / oc ere først kommen her aff / at Eua bleff tagen aff Adam / saa som Adams ord / som nu opregnede ere / klarlige beuise: Da skalt du christelige Dannequinde icke holde det for andet / end at du endnu est tagen aff din Mands Legeme / oc skalt derfaare vere hannem lydig / saa som S. Pouel dig lærer.

MEn du maatte / maa skee / endnu begere ydermere beskeden / huorledis det kand gaa til / at tu fremmede Folck som komme sammen i Ecteskaff / skulle høre hin anden nærmere til / end Børnene deris Forældre / huilcke mand dog veed at vere legemlige født aff deris Forældre / oc komne aff deris Kiød oc

Spørsmaal.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Suar. Blod? Der til suarer ieg: Det er io i Sandhed vnderligt / men paa det du kant forstaa Aarsagen til saadan Guds vilie oc ordning / da betenck først dette /

I. at der Gud vilde / at det Menniskelige kiøn skulde formere sig selff formedelst tuende atskillige naturer oc art / som er / Mandens oc Quindens / lige som andre Diur skulde formere sig / da skaffte hand icke strax disse tuende Menniskis art met huer andre paa en tid / som hand giorde tilforn ved andre Diur / der hand skaffte paa en tid Løuen oc Løuinden / Vlffuen oc Vlffuinden / etc.

II. Dernæst betenck ocsaa dette / at der Gud haffde skafft Adam / da skaffte hand hannem sin Quinde icke aff Jorden eller nogen anden ting / men tog hende aff Adam selff / oc giorde saaledis tu Menniske aff det ene / i det at hand deelde det ene Menniske i tuende atskillige Personers art / oc giorde dem duelige til at vaare oc formere / det er / til at føde Børn til Verden / men dog allegeuel

bleffue

bleffue de faar Gud icke vden it eniſte Legeme oc Kiød / oc lige ſom it eniſte fuldkommet Menniſke / Oc det for den ſtore Endrectigheds ſkyld ſom Gud vil haffue vdi Ecteſkaff / huilcken Enighed ocſaa ſtorligen er fornøden / paa det at mand kand chriſtelige oc vel optucte Børn vdi Ecteſkaff. Saadan Enighed vdkreffuer hand icke aff andre Diur / oc derfaare tog hand icke Aſeninden aff Aſenet / Hinden aff Hiorten etc. Men ſkaffte dem til lige / oc huert for ſig / effter ſin art / oc det ene hialp intet til den andens Skabning eller Verelſe.

Hui Gud ſkaffte alle Diur met deris Mage / vden Menniſket.

Paa dette ſtycke at GVD haffuer ſaaledis giort tu Menniſke aff it / oc vil alligeuel at de tu ſkulle holdis for it / driffuer Chriſtus hart hos Mattheum / der hand handler imod Jødernis vtilbørlige Skilſmiſſe / oc ſiger: Haffue i icke læſt / at den ſom giorde Menniſket i Begyndelſen / hand giorde det at der ſkulde vere en

Matt. 19

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Mand oc en Quinde / oc sagde: Derfaare skal it Menniske forlade Fader oc Moder / oc bliffue hos sin Hustru / oc de to skulle vere it Kiød / etc. Det er: Gud skaffte først det eniste Menniske Adam / saaledis at der vdaff bleff tuende art / Mands oc Quindis art / dog icke vdi en Person oc Substantz / at den skulde (som Hermophroditer) haffue halff Mands oc halff Quindis nature / oc haffde da bleffuet wduelig til at voxe oc formere sig / men skilde dennem at i tuende atskillige væsen oc art / som kunde vere nyttige oc duelige til at føde Børn til Verden.

Oc alligeuel vilde hand saa haffue disse tuende Menniske / at de icke effter denne deelning oc skabelse skulde actis faar hannem at vere tu Menniske / men it: Huorfaare hand oc sagde formedelst Adam:

Der-

Derfaare (efterdi at ieg haffuer deelt oc skafft tu Menniske / vdaff it / oc vil dog holde dem baade for it) skal Manden forlade sin Fader oc Moder / oc bliffue hos sin Hustru / oc de to skulle icke nu lenger vere tu Menniske / men it Kiød. Huad Gud nu haffuer tilsammen føyet / skal intet Menniske atskillie.

Oc derfaare (vil Christus sige) skulle i Jøder icke heller skille eder aff met eders Hustruer / fordi Gud haffuer selff føyet eder tilsammen vdi Ecteskaff / icke alleniste formedelst den ordentlige / lowlige oc Gudelige Troloffuelse oc Vielse som skeer formedelst Forældrene oc Presterne / men hand haffuer ocsaa derforuden for sig selff saaledis sammenføyet Ectefolck / at Mand oc Quinde skulle vere it Legeme / oc bliffue tilsammen vden Skilsmisse / efterdi de ere

Huorledis Gud sammen føyer Ectefolck.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

deelde i thu vdaff it Legeme. Thi endog at de for Barnefødsel oc Verdens formercelsis skyld / ere atskilde vdi tuende personer oc art / saa ere de dog (siger Christus) icke tu/men it Legeme/ oc for saadan forenings skyld haffuer icke noget Menniske/men Gud selff føyet dem tilsammen / oc ingen vden Gud allene haffuer mact at skille deñem at. De der* saare haffue icke heller Ectefolck mact at skille sig selff fra huer andre/ oc giøre tu Legeme igien aff it Legeme.

Ectefolck høre nærmere sammen end Moder oc Daatter.

See / saaledis vil Gud at tu Ectefolck skulle actis oc ansees for it Legeme/ Men om Børn oc Forældre biuder hand icke saadant. Thi endog at Børnene fødis aff Forældrene/saa giør denne Fødsel dog icke saa meget / oc de høre icke saa nær tilsammen: Thi der bliffuer icke tu Menniske aff it/ saa som i Skabelsen / der Eua bleff tagen aff Adam/ Men der fødis oc afflis ickon it Menniske aff tuende Forældre. Nu giffuer io naturlig fornufft oc forstand det / at de

de tu som ere komne oc deelte aff it / de høre io nærmere sammen/end en som er kommen aff tuende / kand høre de tu til som hand er kommen aff/ Thi de tuende bliffue huert for sig / naar mand taler efftet Husholdnings vijs oc maade / oc det som komer aff dem/bliffuer det tredie for sig. Men Mand oc Quinde / endog de vdi deelingen actis oc siunis at vere to/ saa ere de dog faar Gud oc Ecteskaffs stats vijs oc maade at tale/ickon it helt oc fuldkommet Legeme.

Saa bleff Cain det tredie Menniske/ født aff de tuende/ Adam oc Eua/ Men de tu bleffue dog ickon saa at sige/ it fuldkommet Menniske/ oc derfaare sagde icke Gud at Cain vaar it Legeme met sin Fader oc Moder / men til Adam oc Eua sagde hand det. Men derom er nu nock talet/ Wi ville videre anse Scrifften oc Guds ord. Forklaring ved Exempel.

BEtenck nu fremdelis / at det gaar oc lige saa til i det Aandelige Ecteskaff / imellem Christum oc hans Christi oc hans Kirckis Troloffuelse.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

christne Menighed/ huilcket der betegonis ved dette Legemlige Ecteskaff. Thi saa siger Paulus: Wi ere hans Legemis Leñer / aff hans Kiød oc aff hans Been/etc. Nu kand mand icke heller det see oc begribe/huorledis wi ere Christi lemmer/huorledis wi ere aff hans Kiød oc Been/ Dog sætter Paulus det / at det er saa / at Quinderne skulle ocsaa for den Sag skyld holde sig i saa maade i det legemlige Ecteskaff/ lige som de vaare Mandens legemis Lemmer / oc tagne aff hannem / oc at de ocsaa derfor beuise hañem Lydighed.

Derfaare skalt du Christelige Dannequinde/ der som dig stundem vederfaris noget sørgeligt aff din Mand/ icke strax knurre imod hannem / oc bryde vd som de vgudelige Quinder giøre/ oc sige: Dieffuelen haffuer kommet mig i færde met denne Mand / Hand haffuer kommet oss sammen/etc. Men betenck aff Guds ord / huo der haffuer

Ende Quinders tale.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

fører dig til din Mand / oc huor nær du hører hannem til. Scrifften siger / at Gud haffuer ført dig til hannem / oc du est aff hans Kiød oc Been / saa at i høre nu huer andre meget nærmere til / end den tid i vaare ledige huer for sig.

Du skalt icke heller tencke / at du aff slumpelyke bleffst giffuen din Mand / vdi en Afftensdrick / men at Gud met vel beraadt Hu haffuer forseet det lang tid tilforn / at du skulde faa deñe Mand. Thi denne Guds ordning oc forsiun begyntis icke den tid først / der din Mand begynte at beile oc frie til dig / men det vaar allerede langt tilforn besluttet aff hannem / lige som vort Aandelige Ecteskaff oc Troloffuelse met CHRISTO / at wi ere hans Legemis lemmer / aff hans Kiød oc Been / som tilforn er sagt / det begyntis icke den tid først imellem hannem oc oss / der hand friede oc beilede til oss ved sit Ord / oc troloffuede sig met oss i Daabens Sacramente. Men hand vdualde oss / som Pau-

Merck.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Ephes. 1. lus siger / før end Verdens grund-
uaal bleff lagt.

DER som du io icke vilt tro dette / at
du est it Legeme oc Kiød met din
W Ecte Mand / oc est hannem giffuen aff
Gud / da vid dette / at du (saa meget
som i din mact er) atskiller Ecteskaff
faar Gud / oc opløser det som Gud haff-
uer sammen bundet / huilcket dig inge-
lunde vil affgaa vden Guds straff oc
vrede. Der faare betenck dette vel / paa
det at du her vdi icke synder oc forgriber
dig / Icke heller nu begynder at tencke /
hui du haffuer saa ilde forseet sig / huor-
faare du icke togst dig en anden Mand /
som kunde leffuet bedre met dig / oc hafft
dig kierere. Thi saadan bagtancke el-
ler bagraad due en føye ting / i nogen be-
stilling / Men vdi Ecteskaff hielper den
slæt intet andet / end hun fører wtaal-
modighed / oc giør ont værre.

Oc dette maa nu saa vere sagt / aff
denne anden Aarsage / om Quindens

gier-

gierning oc lydighed mod sin Mand/ huilcket er vel giort noget langt / dog er det skeet det hellige Ecteskaff oc den gode Husfred til beste.

Mandens Lærdom aff denne anden Aarsage.

SJsligeste skalt du Christelige ecte Mand ocsaa i denne samme Speyel / speyle dig/ oc lær her aff/ huad du est din Hustru pligtig/som er/at du skalt haffue hende kier. Oc efterdi du haffuer nu hørt oc forMerckt/ at de Ord der Adam talede om sin Quinde / dem talede Gud formedelst hannem / ia hand talede aff Guds Mund / som mand pleyer at sige / i det hand sagde: Det er Been aff mine Been/ etc. Da betenck ocsaa at de ord som følge efter/ ere ocsaa Guds Ord / der Adam siger huad Manden skal giøre/ som er/ Hand skal forlade

Adams ord om Ecteskaffere Guds Ord.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

de Fader oc Moder / oc bliffue hos ſin Huſtru. Oc vid at det befalis dig / at du næſt Gud / ſkalt beuiſe din Huſtru den ſtørſte Kierlighed / oc næſt Gud holde hende for den ypperſte oc kieriſte ting / der til kand vere.

Det fierde Budord.

Thi efterdi at Guds low vdkreffuer / at mand ſkal elſke oc ære Fader oc Moder / oc dette Bud maa ingelunde opløſis eller brydis / men bør kaart aff at holdis: Oc Gud ſiger alligeuel her / at Manden ſkal for ſin Huſtruis ſkyld forlade Fader oc Moder etc. Da vid / at Gud her vdkreffuer aff dig en meget ſtørre Kierlighed til din Huſtru / end til dine Forældre / Aarſagen er / at du icke eſt it Legeme met dine Forældre / Men met din Huſtru eſt du it Legeme oc it Kiød / oc ſkalt derfor icke bliffue hos dine Forældre / men hos din Huſtru / oc din Huſtru maa oc ſaa bliffue hos dig igien / foruden huilcken du icke actig i Eckeſkaff it fuldkommet Menniſke ſaar Gud at vere /

Hui Manden ſkal elſke mere ſin Huſtru end ſine Forældre.

vere/ Men naar i to holde tilsammen/ oc haffue huer andre kier/ da actis i faar Gud at vere it Legeme / oc icke tuende Legeme. *

DEtte altsammen maat du flitelige betencke/ der som du nogen tid beuegis til vrede imod din Hustrn/ oc lad io ingelunde Dieffuelen bedrage dine Øyen/ eller forføre dig i den mening / at du acter hende for it fremmet Menniske/ men som sagt er/ ansee hende som en part aff dit eget Legeme / oc som dine Lemmer oc Ledemod. Oc der faare/lige som du holder dine Lemmer oc Ledemod til beste/ oc icke strax giør dem ont / eller hader dem/ om de icke altid giøre effter dit sind oc vilie / saa skalt du oc lige saa giøre met din Hustru. Merck.

Du stinger icke dine Øyen vd/oc kaster dem bort / om de end stundem icke see flitelige oc grant nock til / at du der offuer støder din Taa eller Been / oc faar skade. Du hugger icke din Fod aff/ eller bander hannem/ om hand end En schmuck Lignelse værd at mercke.

stun-

stundem skrider / at du falder i Vand oc Skarn. Du slar icke strax dine Tender vd / om de stundem bide dig i Tungen. Du hugger icke strax din Haand aff / eller sendis oc knurrer paa hende / om hun stundem skær dig i Fingeren / eller hugger dig i Beenet / Och saa frem at. Summa det gaar som S: Pouel siger: Ingen haffuer nogen tid hadet sit eget Legeme / men hand føder oc vederqueger det.

Ephes. 5.

En anden Ligneise.

Huor meget lider mand oc fordrager aff sine Børn / Huor kier haffuer mand dem / alligeuel at de icke fortiene det? Det giøre Forældrene aleniste der for / at de ere deris Børn / oc ere komne aff dem. Lige saa skalt du christelige Dannemand stedse haffue faar Øyen / befatte det vel i dit Hierte / at din Hustru / effter Eteskaffs baand at acte / er tagen aff dit Legeme / oc er it met dig / hvorfaare hun oc hører dig saa nær til / som nogen aff dine egne Lemmer eller Ledemod. Men

Huor nær Quinden hører Manden til.

der

der som du icke giffuer grandgiffuelige act paa dette/oc besinder det vel/da kand Dieffuelen lættelige opuecke dig til vrede imod din Hustru/ i det at du saa skil dig fra hende/oc lader hende fare/ huor aff der kommer languarig Kiff/ Trætte/ Wenighed oc megen Wlycke i Huset.

Imod Horeri.

OC besynderlige der som Dieffuelen frister dig/ oc vil opegge dig til Horeri/ at du lader dig noge anden Quinde bedre behage end din egen Hustru/ da skalt du see flitelige til/tage dig vel vare/ oc betenck at du holder din Hustru for den som er dig giffuen aff Gud/ oc hører dig allene til/ oc ingen anden/ Paa det at du skalt holde dig til hende alene/som til dit Riffbeen aff din Side. Endog at hun er (maa skee) noget wskickelig/ vanheldig/ skrøbelig/ gammel/ knururen eller vnderlig. Thi lige som du icke begerer eller drister dig til/ at sætte 'en anden skøn Næse offuer eller hos din egen Næse/ om hun er noget wsiunlig oc skruberen/ lige saa

Lignelse.

skalt

skalt du icke heller tage dig nogen anden Quinde til din Ectequinde / som Gud haffuer ordineret oc tilføyet dig / saa som dit Riffbeen oc it stycke vdaff dit Legeme / hun vere sig ihuordan hun kand vere.

Oc lige som det vilde vere en offuermaade slem ting / oc vilde staa dig saare ilde iblant Folck / der som du / som sagt er / icke vilde lade dig nøye met din egen Næse / men vilde sætte en anden skønere Næse end din er der hos / eller drage den der offuer / imod Guds ordning oc imod Menniskens skabelse: Lige saa skalt du oc vide / at det vil staa dig offuermaade ilde / faar Gud / faar alle Engle oc faar den gantske Verden / der som du icke vilde lade dig nøye met din Ectehustru / som er en Lem aff dit Legeme / men giffue dig til en anden Skøge oc skarns Quinde / oc met hende styre din lyst / Thi hun er icke en part aff dit Legeme / men aff it andet / oc skicker sig slæt intet til dig faar Gud. Der faare paa det du kant

Huer Ecte mand mercke dette,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

fly / Horeri / Skørleffnet oc din Ecte Hustruis foractelse / oc der imod opholde den gode hiertens kiere Husfred / er det saare nyttigt / at mand vel betencker denne anden Aarsage / som ieg nu met mange ord videlige haffuer forhandlet. Wi ville nu fremdelis tage den tredie Aarsage for haanden at forhandle / oc videre besee huad der skal egge Quinden til Lydighed oc Manden til Kierlighed.

Den tredie Aarsage til Husfred.

DEnne tredie Aarsage siger oss ocsaa S. Pouel vdi sin første Epistel til de Corinther / i det elleffte Capit. huor hand saa siger:

Manden er icke skafft for Quindens skyld / men Quinden for Mandens skyld.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Den tredie Sag

Disse Ord ere i sig selff lætte oc klare/ oc haffue icke megen Forklaring eller Vdleggelse behoff / thi Ordene staa klarlige vdi Mose første Bog / huor Gud siger: Det er icke gaat at Menniſket er allene/ ieg vil giøre hannem en Methielp / som kand vere hos hannem etc. Met disse Ord obenbarer Gud sit Raad oc Vilie/huorfaare hand haffuer skafft Quinden / som er / icke at hun skal regere offuer Manden / eller gaa orckeløs at spacere oc smycke sig/ oc icke vere Manden nyttig: Men det vil Gud/oc der til haffuer hand skafft Quinden / at hun skal vere Mandens Methielp / oc hand der aff skal opeggis/ at haffue hende diss hierteligere kier.

Hui Gud skaffte Quinden.

Quindens Lærdom aff denne tredie Aarsage.

Saa lær nu her aff du Christelige Dannequinde / huad du est din Mand plictig/ oc betenck

først

først/ at efterdi det vaar Guds vilie/ oc hand met betenckt Raad sætte sig for at skabe Quinden/ Manden til Methiely/ at du da/ ved dit Liff at giøre ingelunde sætter dig imod dette Guds Raad oc vilie/ oc tenck icke at Gud vil for din skyld foruende eller afflegge det som hand her engang haffuer sæt sig for/ Oc der som du end kunde komme affsted at foruende denne Guds Ordning/ da skulde du ingelunde begere det/ men fast heller tencke oc sige: Ey beuare mig min Herre Christus/ at ieg icke skulde nogen tid begere eller sætte mig det faare/ at forhindre eller omkaste/ det som min kierre Gud oc Skabere saa vijslige oc vel haffuer ordineret oc skicket aff begyndelsen icke offuer mig alene/men offuer det gantske Quinde kiøn i all Verden/ offuer saa mange vtallige hundret maal tusinde Quinder/som er/ at de skulle vere deris Mends methiely.

Gud vil icke foruende sin Ordning.

Der efter skalt du vel offuerueye disse Ord/ at Gud siger icke saaledis:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Merck. Det er icke gaat / at Quinden det deyli-
ge Creatur bliffuer wskafft / wi ville ska-
be hende / paa det hendis Adelhed / Hær-
lighed oc Deylighed / der til vysse oc klo-
ge Fund / forstandige Tale / oc subtilige
Arbeide / kand ocsaa sees vdaff Verdē /
oc hun kand derfaare æris oc elskis aff
alle / etc. Saadant / siger ieg / taler Gud
slæt intet om / tager sig oc der aff ingen
Aarsage til at skabe Quindē / men hand
seer alenisste hen til Manden / oc forhans
skyld skeer det altsammen / huad der skeer /
som er / at Quinden bliffuer skafft.

Dette Creatur / som er Manden /
sattedis da en ting / som er / at hand vaar
alene aff sin art / oc haffde ingen Mets
hielp / som kunde omgaaes met hannem /
vere hans Gadning / oc skicke sig til
hannem / oc stedse vere hos hannem / fø-
de Børn met hannem / oc formere
Verden / etc. Derfaare far Gud til /
oc vil raade bod paa denne breck / bekien-
der ocsaa obenbare sit anslag oc vel be-
tenckte raad / i det hand siger : Det er

icke

icke gaat at Menniſken/ det er/ Manden/ er alene/ Jeg vil giøre hannem en Methielp/ etc. Oc ſkaber ſaa Quinden effter ſit raad/ Manden til hielp.

Derfaare betenck du chriſtelige Dannequinde/ efterdi at din Gud oc Skabere/ actede Manden ſaa ſaare/ oc holt ſaa meget aff hannem (ſom dog icke vaar andet end hans Creatur/ ſkafft aff Dynd oc Jord) at hand holt raad om huad hannem kunde vere til nytte oc gaffn/ oc ſkaffte Quinden hannem til gode oc til Methielp/ at du da ocſaa acter din Mand ypperlig/ oc holder hannem vdi ære/ huilcken du huercken haffuer ſkafft eller haffuer Herredom offuer/ hand vere ſig ihuor ringe oc enfoldig hand kand vere/ Oc tenck (ſom det ocſaa er i Sandhed) at der ſom det icke haffde veret for Mandens ſkyld/ da haffde du aldrig bleffuet ſkafft. Oc lad dig dette nu effter Guds Raad

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Merck dette vel.

vere meget kiærere / at du kant vere Mandens methielp / end at skulde veret aldelis wskafft oc aldrig bleffuet Menniske.

OC naar du saaledis haffuer indtryckt dette vdi dit Hierte / oc haffuer aldelis giffuet dig der til / at du / effter dette Guds Raad / veluillige oc gierne vilt vere din Mands Methielp / oc kiendis dig at vere der til skafft / Da spør dig nu videre for / huorledis oc huorsaare du skalt vere Mandens Methielp / paa det / at du smuet kant vdrette dit Kald effter Guds vilie / oc ver icke haardnackere / icke graabere / icke vanuittigere end alle andre wfornufftige Creature / huilcke der smuet vide at vdrette deris Embede / oc trolige / villige oc waffladelige beuise Mennisken den Tienstactighed oc Hielp / som de effter Guds vilie ere dennem skyldige oc plictige.

Huorledis oc huorfor Quinden er Mandens Methielp.

Der som du nu begerer at vide / huorsaare oc huor til du skalt vere Mandens methielp / da lær det aff den hellige

Scriff-

Scrifftis vnderuisning / der finder du huor vdi du est hannē giffuen til en methielp / som er synderlige vdi fire stycker.

I.

DEt første lærer dig da den hellige Scrifft / vdi Mose første Bog / met disse Ord: Verer fructsommelige / Gen. 1. oc formerer eder / opfylder Jorden / oc giører eder hende vnderdannig etc. Saadan Gierning kunde Adam alene icke vdrette / vden Euæ Methielp / Thi Gud skaffte hannem icke saadan / at hand kunde føde Børn formedelst sin Næse / Øern / Mund / eller andre Lemmer / saa som Hedningene haffue deris Fabel oc Euentyr / om deris Gud Jupiter / at hand fødde den Gudinde Mineruam aff sin Hierne: Men hand skaffte dig Quinde der til / at du skulde vere hannem behielpelig til denne Gierning / oc du skulde giffue dig der til som it Redskaff / paa det at samme Gierning kunde fuldkommis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Oc derfaare skalt du lade dig finde der vdi wbesuæret / at formedelst Guds Velsignelse / vndfange Børn / føde dem til Verden / opføde / nære oc tucte dem / saa lenge som din Mand oc dine Børn haffue din hielp til saadant Arbeyde behoff / Du skalt oc icke giøre dette en gang alene / met it Barn at føde / Thi der vdi skeer Guds befalning (vaxer oc formerer eder) icke fyldist / men saa tit oc offte / som Guds Velsignelse / formedelst din Mand / skaffer oc forarbeyder saadan Vext oc Formerelse / da skalt du altid vere tilrede / som en beredt oc forordineret Methielp / oc da ocsaa giøre dit der til.

Men efterdi at denne hielp er det Quindelige kiøn / for Syndens skyld / saare haard oc farlig / mødsommelig oc kiedsom / da (paa det at Dieffuelen icke skal formedelst saadan Besuering giøre dig wlystig / wuillig eller wlydig) skalt du her betencke / huilcken en skøn Ære det er dig saar Gud oc alle hans hellige Enge-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Engle/ oc for alle andre lydige Creatur at du saa dristelige oc villige gaar til denne din Gierning oc Kald/ betenck ocsaa/ huor behagelig du est Gud her vdi/ saa lenge som du befindis tro oc villig. Thi efterdi denne Vert/ Formerelse oc Barnefødsel er Guds velsignelse/ da est du ocsaa vdi Guds velsignelse/ oc i den Gierning som hannem vel behager/ all den stund och saa lang tid/ som du omgaas met Børn at føde/ røcte oc optucte.

Quinders Barnefødsel er dem en stor beprydelse oc ære.

Oc du skalt vide/ at ocsaa de allerringiste/ foracteligste/ ia ocsaa wreenligste Gierninger/ som du maat giøre i dette dit Kald/ ere Gud din HErre behagelige/ oc ere derfaare ret gode Gierninger/ saa fremt som de skee i Troen til hannem/ saa som at vogge Børn/ tygge dem Mad/ stryge oc tørre dem/ to Barnebleer oc andet saadant/ som der til giøris behoff. Met disse Gierninger behager du Gud oc alle hans Engle meget bedre/ end du kunde dagli

Quinders deyligste suycke.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

ge gaa i det allerskønniſte ſmycke oc prydelſe i Verden er/ Thi naar du omgaaes met ſaadanne Gierninger/ da eſt du vdi Guds Velſignelſe/ men met dit Smycke kant du tit oc offte vere vnder Guds Vrede oc Forbandelſe / beſynderlige naar det brugis til Hoffmod / offuerflødelige/imod din Stat oc Vilkaar.

Patriarckernis Hustruers Smycke.

Dette haffue de fromme hellige Quinder/ Patriarckernis Hustruer vel viſt oc forſtaact / oc holde derfaare meget aff denne Guds Velſignelſe. Thi endog at de vaare rige nock / oc haffde herligt Smycke oc Klæder/ huor met de kunde pryde ſig / ſaa ſkytte de dog intet om ſaadant/ men det vaar dem meſt der paa at giøre/ at de kunde vere vdi denne Gierning oc Guds Velſignelſe / ſom er / at føde Børn til Verden / ſaa ſom Exempel om Sara / Rebecca / Lea oc Rachel klarlige beuiſe. Oc efterdi at Gud nogen tid lang forholt dem denne Velſignelſe oc Arbeide / til at prøffe oc

Exempel.

forſøge

forsøge deris Tro / da vaar det dem it hart Kaars / oc en stor Hierte sorge / meget suarere oc større end all den Farlighed / Sorge oc Kummer / som Barnefødzel fører met sig.

Effter denne Forstand saa som disse hellige Quinder / dømde oc meente om denne Velsignelse / bleff det siden stedse oc altid holdet iblant det Jødske Folck / saa at de actede en wfructsommelig Quinde icke at vere vnder Guds Velsignelse / men vnder Guds Vrede oc Forbandelse / oc lige som it wnyttigt Creature / der vaar Gud oc sin Mand mere til Besuæring oc Blusel / end til tieniste oc ære / Efterdi at hun icke vaar bequem til den Gierning oc Hielp / som hun vaar skafft til. Huilcket wi kunde see paa den fromme Anna / Samuels Moder / som der staar vdi Samuels første Bogs første Cap: Disligeste ocsaa om den hellige Elisabet S: Hans Baptistis Moder / Lucæ i det første Cap. Huilcke baa-

Wfructsommelighed hos Jøderne foractelig.

Exempel.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

icke baade to effter Guds synderlige vilie oc behagelighed / maatte lide denne forsmædelse / at de vaare wfructsommelige.

II.

Menniskens natur er forkrencket.

FOr det andet skalt du oc vide / at effterdi det Middel / som Gud haffuer ordineret at formere Verden met / er nu formedelst Adams oc Euæ offuertrædelse saa forkrencket oc forderffuet / saa at det icke nu er it reent oc wsyndeligt Middel / ved huilcket en Quinde bliffuer fructsommelig / oc føder Børn til Verden / saa som det vaar før end vore første Forældre syndede / men er nu bleffuet til en heed brendendis Ild oc Lue / som brender oc blusser i Menniskens kiød / oc icke egger oc driffuer Menniſken aleniste til at bliffue fructsommelig / oc føde Børn til Verden / men mere til forgengelig oc skendig Lystactighed oc Wkyskhed / etc. Da vid (siger ieg) du Ectequinde / at du icke aleniste eſt din Mands methielp til at føde Børn

Børn til Verden / men ocsaa / formedelst tilbørlig Ecteskaffs brug / at lægge denne Breck oc Skrøbelighed / oc at bevare det forderffuede Legeme / for Horeri oc allehaande verstyggelig Wreenlighed / lige som Manden ocsaa tuert om igien i denne Sag er, oc maa vere Quindens forderffuede naturis Læge oc Methielp.

Om huilcken hielp Paulus scriffuer / ia aluerlige biuder oc befaler / i sin første Epistel til de Corinther i det siuende cap. huor hand siger: For Horeri skyld (at fly) skal huer haffue sin egen Mand etc. Der taler hand slæt intet om den første Methielp oc Biestand / som er at føde Børn / men alenis ste om den anden / som er / at Quinden skal vere Mandens hielp / oc Manden Quindens hielp igien / til at forhindre oc affuerie Horeri.

Oc paa det at icke nogen aff Pharisæiske oc Papistiske hellighed eller nogen synder-

Baguent Hellighed i Paffuedommet.

synderlige Tancke skulle forsige den anden saadan Methielp / enten Manden Quinden / eller Quinden Manden / oc vende nogen stor Hellighed oc Kyskhed for (saa som er skeet vdi Paffuedommet / der mangen er løben fra sin Ecte stallbroder / oc giffuet sig vdi Kloster) da forplicter den hellige Paulus begge Personer tilsammen met mange Ord / at vdi den sag er ingen sig selff mectig / oc siger: Manden skal beuise sin Hustru tilbørligt venskaff / disligiste Hustruen sin Mand. Hustruē er icke mectig offuer sit Legeme men Manden / disligiste er Manden icke mectig offuer sit Legeme / men Hustruē. Den ene skal icke holde sig fra den anden / vden saa er at det skeer met beggis Samtycke / til en tid / at i kunde vere ledige til at faste oc bede / oc komēr tilsammen igien / at Satan skal icke friste

ste eder/foreders wkyskheds skyld.

Huorledis kunde dog Paulus flitteligere tale om nogen nødtørfftig ting? Derfaare maa io dette ocsaa vere en ting/ som storlige er fornøden / oc ligger Mact paa. Hand vil ingen tilstede sin egen Vilie i denne Sag. Ja der som ocsaa den ene part vilde vende stor Helligheed/ faste oc bøn for til Aarsage oc vndskyldning/saa skal det dog intet gielde/ oc ingen mact haffue/vden saa er at de begge samtycke det til lige. Oc dog skal icke end da deñe skilsmisse vare forlenge siger hand/ paa det at Dieffuelen skal icke friste dem/oc vnder helligheds skin/anrætte det som meget verre er/saa som hand vel veed smuet at skabe sig til en deilig Engel

Efterdi da at huercken Manden eller Quinden er mectig til at holde sig fra hin anden / for gode Gierningers skyld/vden met beggis vilie oc samtycke: Da er det meget mindre tilbørligt / at den ene holder sig fra den anden for kiff eller trætte/ had eller affuend skyld/ som tit oc offte skeer / at naar der kommer

Wenig

Wenighed imellem Mand oc Quinde/ da vil den ene met saadant Frahold heffne sig paa den anden / huilcket er en Diefffuels oc skadelig ting / der til oc saa Tiuffuerí ia meget mere it Roff / Thi du fratager din ecte Stallbroder met mact oc vold / det som icke hør dig til/ men er hans eget / for du haffuer i denne Sag icke mact offuer dit eget Legeme/ som sagt er.

Tiuffuerí oc Roff.

Der faare/ der som du Mand haffuer tilbørlig Aarsage til at straffe din Hustru til bedring / da brug it tilbørligt Middel/ oc holt dig icke fra hende/ thi du icke haffuer mact offuer dit eget Legeme. Disligeste du Quinde / der som du mcent at ville forsuare dig for wret for din Mand / da brug icke det Middel/ at du vilt holde dig fra hannem/ men it andet Middel/ som lowligt oc tilbørligt er. Huo som det icke giør / hand er en Tiuff oc Røffuere faar Gud.

Her hos skulle i begge/ baade Mand Quinde/ vel acte disse Pauli ord / at hand

hand befaler Ectefolck / at beuise huer andre tilbørligt Venskaff / huilcke Ord hand bruger for hine Affuendsiuge / stumme oc studse knururne / vanartige oc vredactige Folcks skyld / som mange findis / diss ver / baade iblant Mend oc Quinder / huilcke alligeuel at de icke ere begaffuede met den rette Christelige Kyskhed / saa beuise de dog deris Ecte Stallbrødre icke Ecteskaffs tilbørlige Venskaff / men holde sig fra dennem / mere aff Affuendsiughed / surfittighed oc it ont sind / end aff Kyskhed / Men den rette Kyskheds fruct / som er at faste / bede / oc øffue sig i Guds Fryct / den røre de aldrig en Finger ved / eller en gang tencke paa. Thi der til alene giffuis nogle Menniske den rette Kyskhed / at de skulle bruge den til Guds Rigis tieniste oc forfremmelse / som baade Christus oc Paulus beuise. Oc skulde saadanne vanartige egensindige oc selffgode Menniske vel acte / at Paulus her kalder det tilbørligt Venskaff /

Kyskheds Fruct.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Icke naturlig Ecteskaffs pliet eller noget andet saadant / At hand der met vil lære Ectefolck / at alt det som skee skal vdi Ecteskaff / det skal skee aff Venlighed oc Kierlighed / icke met knur eller Vranguillighed / som / diss ver / mange steds skeer.

Werck. Men huad vdrette saadanne stiffsindede Folck met deris Affuendsiughed? Intet andet / end at de giøre det til Vranguillighed / som efter den hellige Aands vnderuisning bør at vere Venlighed. Huad følger her siden aff andet / end lige det samme / som den hellige Aand her hefftelige affuerier / oc den onde Helffuedis Aand søger / som er / Horeri / Skørleffnet / oc andre flere Dieffuelsens fristelser oc wreene Gierninger. Thi naar den ene Person vdi Ecteskaff giør icke andet / end seer surt vd / knurrer oc murrer i huer vraa / er stum oc stutz baade nat oc dag / da kand den vere en stor Aarsage til / at den anden opeggis til Horeri oc Skørleffneb.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

net. Fordi saadan Knururenhed driffuer Hierterne fra huer andre / huor vdi den rette Ecteskaffs Kierlighed haffuer sin Verelse oc Sæde / oc naar disse tu ere skilde fra huer andre / saa kand snart det ene Legeme lættelige driffuis oc vendis fra det andet / oc eggis til andre Personer / vdi suar Synd imod Gud. Saa som det offte befindis / at Manden søger hos Pigen / oc Quinden hos Suenden eller en anden / saadan Venlighed / naar hun den icke finder hos sin Ecte stallbroder / som hun effter Guds Bud oc naturlig Low burde at finde den.

Oc synderlige skulde denne gruelige ting / som er Hierternis skilsmisse / tusindgange meer lade sig befinde / aff denne Aarsage som sagt er / der som icke mange reddis for Guds Vrede / ia meget meere for Verdslig skam / oc for Øffrigheds straff. Oc ihuor fast der truis met Guds Vrede oc Heffn / oc ihuor hart Øffrighed straffer saadan Synd oc Wskickelighed / da seer mand

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

alligeuel / diss ver / at det kand icke affskaffis / at der io alleuegne / baade en sted oc anden sted / skeer stor wenighed / skørleffnet oc Ecteskaffs louis offuertrædelse / huilcket (som mand vel maa sige met Sandhed) tit oc offte foraarsagis aff saadan Fortraadenhed / surfittighed oc vranguillighed. Oc derfor skulde met rette alle de som bør at straffe Horeri / enten met Ord eller Gierninger / ocsaa giffue act paa saadanne knarckurne / affuendsiuge oc stiffsindede Folck / som tit oc offte ere aarsage til saadan Synd / oc ere der faare ocsaa skyldige der vdi saar Gud.

DEtte vilde du fromme Christelige Dannequinde besinde / oc icke lade Dieffuelen bedrage dig / vnder it Engelskt skin / at du vilde meene dig at kunde i saa maade vere hellig oc kysk. Oc du Christne Ecte Mand ocsaa dette samme betencke / saa at i paa begge sider icke giffue Aarsage til Horeri / eller som Paulus siger / til Dieffuelsens Fristelse.

Men

Men her hos er fornøden at paaminde om legemlig Breck oc Skrøbelighed / formedelst huilcken Ecteskaffs Plict oc Billighed offte en tid lang forhindris. Naar dette saa skeer aff Siugdom eller andet Herrens kaars / da bør huer Christen Mand oc Quinde her vdi at betencke sig / oc haffue Taalmodighed / oc icke her aff tage sig nogen Aarsage til at bryde sit Ecteskaff. Men her vdi veed vel huer Christen / formedelst Guds Naade / huor hand skal skicke sig / Derfaare vil ieg nu gaa frem beder / oc handle om det tredie stycke huor vdi Quinden skal vere Mandens Methielp. Merck denne Paaminndelse.

III.

JEg haffuer sagt tilforn / at Quinden skal lære aff de Gierninger / som Gud haffuer lagt Manden paa / huad hun er sin Mand plictig / oc huor langt hun er hannem giffuen til en Methielp / Saa er ocsaa dette paalagt Manden / som Moses siger / til en straff for Syn- Mandens Aarsf.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

den/at hand skal nære sig/ oc æde sit Brød vdi sit Ansictis sued/ det er / at hand skal skicke Brød oc Næring ind at Dørren i Huset / til at nære oc opholde sig met / oc sin Hustru som er hans Lem / oc hans Børn som ere begge deris Liffs Fruct / oc dette met stor Møde oc Arbeyde.

Quindens Embede i Hushold-ning.

Derfaare er dette den tredie hielp som en Christen Quinde er sin Mand plictig / at hun ocsaa skal aff sin egne hielpe sin Mand til Næringen / det er / at hun vijselige oc vel holder det til raade / som Manden met sit sure Arbeyde haffuer forhuerffuet / icke hemelige sniger oc drager det hen til sig / oc forvarer det til sit eget nytte oc gaffn/ icke heller fordoyer det met vnytteligt Fraadzeri/Drick/Leckerhed eller andet saadant Naskeri / eller vender det alene til sit Hoffmod/pral oc smycke / saar en hob Rendekiærlinger sit Boskaff / Fætalie oc andet at løbe om met oc selge/ paa det hun

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

hun kand haffue Penninge at holde sin Stat op met / men vender det til sin Mands oc Husens nytte oc gaffn.

At hun ocsaa met flid vdrætter effter sin effne / huad andet Quinde Arbeyde Boet vdkreffuer / oc til Husholdning behoff giøris / som rede Mad / brygge / bage / tho Klæder etc. oc icke til sin egen Vanære oc Haanhed / lade det henge paa Manden / som haffuer anden Bestilling i Huset at tage vare / Oc in summa / der som hun icke er forhindret met den første Hielp / som er at tage Børn vare / da skal hun icke alenisste tage vare paa Madredzel / spinden oc andet sligt Quinde Arbeyde / men saa meget hende mueligt er / ocsaa beflite sig paa andet Arbeyde / som hende selff kand vere til ære oc gaffn / oc Manden tienactigt til Næring oc Biering.

Dette maa ieg derfaare sætte / effterdi at mand finder vel saadanne Quinder / som tijt oc offte kunde met ærligt oc sømmeligt Arbeyde / hielpe

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Manden at fortiene mange Penninge / oc ville dog icke for Ladhed / eller oc det som verre er / aff Fortrædelighed / Wlydighed oc it ont Sind / men tørre traadzelige oc vden all Blussel sige: Du haffuer taget mig til Hustru / du skalt oc føde mig. En part endog de sige det icke slæt vd met Munden / saa lade de dog vel see met Gierning oc Facter / huad deris Sind oc Meening er. Lige som den Methielp / til huilcken Gud haffuer skafft Quinden / vaare en ørckeløs ting / oc icke meget mere en hielp / vdi huad louligt oc temmeligt Arbeyde Manden haffuer hende behoff. Huor aff veedst du det du Quinde / at Manden er plictig til at nære oc forsørge dig? Gud siger io saa til Adam: I dit Ansictis sued skalt du æde dit Brød. Hand siger icke: I dit Ansictis sued / skal din Quinde æde sit Brød. Huor bliffuer da Quinden met sit Brød? Kand hun da met rette kreffue det

Vnde fortrædelige Quinders Ord.

ue det aff sin Mand/ naar hun icke selff vil hielpe til met at atspørre oc fortiene det? Saa som der staar screffuet: Huo som icke arbeider / hand skal icke æde etc.

Men der som du vilde nu sige: Derfaare skal min Mand føde oc klæde mig/ for hand er mit Hoffuet/ at ieg er hans Lem / som Sancte Pouel scriffuer til de Epheser i det femte Cap: Mendene skulle elske deris Hustruer som deris eget Legeme/ huo som elsker sin Hustru/ hand elsker sig selff / thi aldrig hader noget sit eget Kiød / men hand føder oc nærer det etc. Der suarer ieg saa til: Du siger ret der vdi / men see mig her / huorledis du hugger dig selff i Kinden met dit eget Suerd. Efterdi du veedst det at du est Mandens Legeme oc Lem / som hand er plictig til at nære oc forsørge / da skalt du oc dette

Gienſigelſe.

Suar.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Huorledis Hoffuedet forsørger Lemmerne.

vide / at Manden er dit Hoffuet: Er hand dit Hoffuet / da giff act paa huorledis it andet Hoffuet paa Menniskens Legeme nærer oc forsørger Kroppen oc Lemmerne. Hoffuedet maa betencke / pønse / betracte oc haffue Omsorge for Næringen / Det maa lære / mercke oc beholde dette eller it andet Embede oc Handuerck / huor met det kand nære oc forsørge Legemet / Men nu lader Hoffuedet icke Kroppen oc Lemmerne vere ledige oc gaa ørckeløse / men Henderne / Fødderne / Tungen oc andre Lemmer paa det gantske Legeme / maa ocsaa giøre deris der til / oc hielpe til met / stundem den ene Lem / stundem den anden / ia vndertiden allesammen tilhobe / effter som Arbeidet vdkreffuer / der Hoffuedet haffuer lært oc taget sig for / at ville nære oc føde Legemet met: Oc i saa maade føder Hoffuedet Lemmerne oc icke anderledis.

Lige saa skalt du vide du Quinde / at du skalt vere dit Hoffuet / -hues Lem

du

du eſt / behielpelig / effter din Effne oc Formue/oc effter Arbeydens Leylighed oc Vilkaar / ſaa bliffuer du ocſaa met rette næret oc forſørget aff hannem / oc met rette faar gaffn aff hans Anſictis ſued: Men der ſom det icke ſkeer / da æder du dit Brød met Synd. Thi det er i denne Sag / lige ſaa meget ſom du ſtaale din Mand ſin Sued oc Blod fra/ huilcket i Sandhed er ingen ſkemt. Thi du giør det ſelff / at naar hand giffuer dig Klæde oc Føde (ſom hans Embede vdkreffuer) da giffuer hand dig det met wret (ſaa meget ſom dig er anrørendis) efterdi du eſt icke hans Methielp / oc icke hielper hannem at arbeyde vdi ſit Kald oc Beſtilning. Merck.

Men der ſom du ſiger/du Chriſtelige Dannequinde: Jeg kiendis mig plictig til / at vere min Mands Methielp / oc vilde ocſaa gierne hielpe hannem til ſin Næring oc Biering/ der ſom det vaare mig mueligt / ſor Børn at tage vare/ eller ieg kunde faa tid der til for anden Vndſkyldning.

be-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

bestilning i Huset / eller oc at ieg vaare sterck oc bequem til at hielpe hannem vdi saadant Arbeyde. Der suarer ieg saa

Suar. til: Vdi saadan Sag bør en Mand icke at begere Hielp aff dig i dette stycke / som er / at arbeyde met hannem vdi hans Kald oc Bestilning / oc da er hand icke mindre plictig til at nære oc forsørge dig / end hand er naar du kant met dine Henders Arbeyde fortiene hannem allermest Peñinge. Thi lige som Hoffuedet haffuer icke alenisste omhu for Henderne / met huilcke mand kand noget fortiene / men oc saa for Haarene / Næsen / Neglene / Tenderne oc andre flere saadanne Lemmer / met huilcke mand intet kand fortiene / oc nærer dem dog lige saa vel som Henderne oc Fødderne: Lige saa er Manden oc saa plictig til / at føde oc klæde dig / alligeuel at du / for anden Bestillings skyld / eller oc for Legemens Siugdom oc Skrøbelighed icke kant hielpe hannem til Næringen vdi sit Arbeyde.

Men

MEn det maa nu komme met denne Sag huor det kand / saa est du oc alle Quinder dog plictig til at hielpe Manden til sin Næring / oc der som du icke anderledis kant komme der til met / da est du hannem denne Hielp plictig (vdi huilcket du intet kant vndskylde dig) som er / at du met dine venlige liffsalige ord oc trøstelige Samtale / giør hannem sit sure Arbeyde søt oc læt / huilcket skeer / naar du lader din Husbondis Arbeyde behage dig vel / holder meget aff det hand giør oc bestiller / trøster hannem vdi sit store Arbeyde oc sued / oc met din Madredzel oc anden slig Husgierning / beuiser dig smuet flitig / skickelig / from oc lydig mod hannem. Dette oc andet saadant er en Mand i sit suare Arbeyde icke en ringe hielp / thi alt hans Arbeyde bliffuer hannem diss kierere oc lættere / naar hand seer oc formercker at det er hans Hr. stru til tacke / oc hun beuiser sig retsindig oc flitig met sin Madredzel / spinden oc anden slig Husgierning,

Huer Quinde mercke dette vel.

Men

Den tredie Sag

Men naar Manden haffuer giort sit Arbeyde / oc Quinden holder intet aff huad hand giør / men lader ilde oc haant der om / giffuer hannem aldrig it gaat Ord / flyer hannem icke en god mundfuld aff Mad / bær frem met knur oc en ond vilie huad hand skal haffue / giffuer altid Senippen først paa Bordet / da bliffuer Mandens Arbeyde hannem saa meget diss haardere / oc hans Sued bliffuer hannem til idel riffuendis oc bidendis Vlffue melck / saa som Jesus Syrach siger: En Quinde som Manden haffuer ingen Glæde aff / hun giør ham fortrøden til alting. Derfaare skal huer Christen Dannequinde icke lade det fattis paa denne hielp / da haffuer hun icke lidet hielpet sin Mand til at fortiene sin næring.

Cap: 25.

Men huilcke som skicke sig saa knurrurne imod deris Mend / at de strax begynde at knurre oc sendis / lige som en

ond

ond Hund gøer igiennem it Gierde/ de
ere tit Aarsage til at Manden giør baa-
de dennem oc sig selff skade/ omkommer
vnyttelige det som hand tilforn met sit
sure Arbeide haffuer fortient/ oc giffuer
sig til Daabel/ Drick oc andet saadant.
De derfaare saa meget som en Quinde
kunde hielpe til at spare/ der som hun
met sin Venlighed oc Liffsalighed vilde
holde sin Mand vdi Huset hos sig/ saa
meget giør hun skade/ i det at hun/ met
saadan sin Gienstridighed oc onde sind/
giffuer Manden Aarsage til at løbe vd/
oc vnyttelige omkomme sit Gods/naar
Quindens onde oc sare Røg driffuer Ond oc
hannem vd aff Huset. Der faare skal sur Røg.
en from Quinde icke acte denne hielp
ringe/men bekiende sig plictig at vere/at
beuise sin Mand den aff sin gantske
formue. Dette maa nu saa vere sagt
om det tredie stycke/ huor vdi Quinden
skal vere sin Mands methielp: Wi ville
nu gaa frem beder til det fierde.

Den

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Den tredie Sag

DEn almindelige hielp/som Quinden er Manden plictig / oc hand hende igien/ som er/ flitig varetegt oc rǿct vdi Siugdom oc Skrǿbelighed / at de da ere hin anden til hielp oc trǿst / styrcke oc biſtand/oc ingelunde forlade huer andre/den vil ieg nu for kaarthedſens ſkyld/ lade ſtaa tilbage / effterdi der er ingen ſaa vanuittig/ at hand io dette veed/ och ſaa fremt ſom hand er en Chriſten / er der til/vden ſynderlig paamindelſe / villig oc redebon.

Børne tuct.

IIII.

FOr det ſidſte/ er Quinden oc ſaa ſin Mand denne nǿdtǿrfftige hielp oc biſtand plictig / i det Arbeyde / ſom hannem oc ſaa i Scrifften paaleggis/ ſom er/ at hand ſkal opfǿde ſine Børn vdi Gudfryctighed. Thi ſaaledis lærer Paulus i ſin Epiſtel til de Epheſer i det ſiette cap: I Fædre oppuecker icke eders Børn til vrede/ men føder dennem op i Tuct oc

Forma-

Formaning til HERREN.

Denne Gierning oc Arbeyde kand en Fader icke vel vdrette oc fuldkomme / vden Moderens tilhielp / effterdi at Moderen omgaas meere met Børnene end Faderen / oc derfaare ligger denne Sag meget paa Moderen.

Derfaare skulle Christelige Dannequinder giøre deris beste der til / venne deris Børn strax vdi Vngdommen til at læse oc bede / lære dem klarlige oc forstandelige vor Christelige Troes Artickle / holde dem Guds Bud aluerlige faare / i tide met tilbørlig Reffselse affuende Børnenis Vanart / oc saa frem at: Men (diss ver) der er ingen som forhindrer Mendene i dette stycke meere end Quinderne selff / thi de haffue Børnene for kiere / oc gide icke seet paa at de faa stundem aff Riset / huor met de optuctis oc holdis til det beste / men de befrycte sig / at Børnene skulle fare for ilde / oc dø der aff.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Den tredie Sag

Huilcke Quinder der saa ere til sinds / de icke aleniste necte deris Mend den tilbørlige Methielp som de ere dem plictige / men ocsaa forhindre oc besuære dem / oc hielpe til at føre dem vdi Guds Vrede oc Wgunst / saa som Eua giorde ved Adam: De ville icke deris Børns beste / men deris verste / som Salomon siger: Den som sparer Riset / hand hader sit Barn: De forfremme icke deris Børn til Dyd oc Lærdom / oc til det gode / men til Wtuct / Wdyd / whøffuiske Sæder oc alt ont / oc til Skam oc Vanære paa det sidste. Derfaare skal huer Christen Dannequinde ocsaa i dette stycke beuise sin Methielp / som Gud haffuer skafft hende til / oc befalet hende.

Huad Manden skal lære aff denne tredie Aarsage.

Efter at her er nu opregnet aff denne tredie Aarsage / huor vdi

vdi Quinden bør at beuise sin Mand Lydighed/ saa skal nu Manden ocsaa aff denne samme Aarsage / lære huad hand er plictig/ som er/ at hand skal elske sin Hustru. Oc huorledis kant du Mand nogen tid faa nogen victigere Aarsage/ til at elske din Hustru/ end dē ne / at du her hører vdaff Guds ord/ at Quinden er skafft for din skyld? Thi tenck dig nu her om/ huem der haffuer beredt oc skicket dig denne hielp / oc huor vdi hun er dig giffuen til en Methielp. En Skrædere giør dig Klæder/ en Sko: magere Sko / en Sømmerske Skiorte &c. etc. Oc disse Klæder haffuer du kier/ ickon alenisste derfaare / at du kant met dem skiule dit Legeme / for Kuld oc Wæær: Men huad er dette imod en Quinde / som Gud aff Himmelen haffuer skafft oc skicket dig til en Methielp? oc til saadan en Methielp som icke tien dig vdi ringe Sager / men vdi de allervictigste som mest mact ligger paa. En lignelse

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Den tredie Sag

I.

Som er først / at hun hielper dig til at formere Verden met Liffs Fruct / oc forfremme den Velsignelse / som du haffuer aff Gud at voxe oc formeris / vndfanger sine deylige Børn / oc bær dem vnder sit Hierte met vee oc spræcke / stor Skrøbelighed oc meget whelende i ti Maaneder / oc siden føder dem til Verden / met stor Kummer oc Liffs fare / opføder dem lang tid met sine Bryst / toer oc stryger dem / haffuer megen Omhu oc mangen vaagen Nat met dem / førend at de kunde noget hielpe sig selff / Saa at du formedelst hende formeris oc bliffuer mange aff en / Oc dit Naffn der ved vijt vdspredis / efterdi at dine Børn neffnis efter dig met Tilnaffn / Oc du i saa maade bekommer den Velsignelse / om huilcken Dauid omtaler i sin Psalme / der hand siger:

Psal: 128. Din Hustru skal vere vdi dit Hus som it fructsommeligt oc

grø-

grødesomt Vintræ/Dine Børn som Oliequiste omkring dit Bord. See saaledis velsignis den Mand som frycter Herren.

Til saadan Velsignelse/ siger ieg/ oc til saadan din Sæds formerelse / er din Hustru dig giffuen til en Methielp aff Gud / saa at denne Velsignelse forfremmis formedelst hende. Thi der som du haffde igiennem leet alle Creature/ (som Adam giorde) saa haffde du dog ingen skickeligere oc dueligere Methielp fundet / som haffde bedre tient dig vdi denne Sag end hun. Fordi til de Engelske Creature haffde du intet tient eller veret duelig/for de ere icke Kiød oc Blod/ men idel Aand / saa haffue de icke heller den Velsignelse aff Gud / at de kunde vaaxe oc formeris. Fule / Fiske oc vilde Diur haffde icke heller skicket oc lempet sig met dig / Thi det er imod Naturen/ oc da haffde der bleffuet megen Vlempe oc Wskickelighed aff.

Huer ecte Quinde er sin mands beste Methielp.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Oc endog at det gantske Quindekiøn er skafft til saadan Methielp / at formere Verden / saa kunde du dog icke haffue alle Quinder / saa at du icke derfaare bør at foracte din Hustru / for der ere mange flere Quinder til / men du kant icke haffue vden en / huilcken dig er forseet aff Gud. Der faare skalt du elske den ene / oc haffue hende ret hiertenskier / for alle andre Creatur / baade Engelske / wskellige Diur / oc for alle andre Quinder.

II.

FOr det andet / haffuer du io offuermaade vietig Aarsage til at elske din Hustru / efterdi du haffuer formercket / at hun kand oc skal hielpe dig vdi denne nødtørfftige Sag / som er / at fly den skendige last / Horeri oc Skørleffnet. Thi betenck / huor det haffuer sig met den forderffuede Menniskelige natur / huor slæt hun er igiennem grodt met denne forgiffuige Vanart oc brendendis Siuge / oc huor saare den brender

oc blu

oc blusser i Kiødet. Der som du icke kant kiende denne suare Siugis grueligheed / oc farlige slemhed paa dig selff (fordi at du maa skee est kommen tilige vdi Ecteskaff / oc haffuer icke besmittet dig met Horer oc skarns folck / Eller haffuer nogen synderlig Kyskheds gaffue / meere end andre Folck almindelige haffue) Da see dig om i den gantske Verden / huad gruelig værstyggelighed oc meget ont denne Siuge haffuer stedse oc altid kommet aff sted / icke alenisste iblant vgudelige Hedninge / som intet viste aff Gud / men oc saa iblant Guds eget Folck / huicket onde icke alenisste for sin mangfaaldigheds / men oc saa for sin gruelige Værstyggelighed skyld / icke kand her alt opregnis.

Horeri er en gruelig Last.

Huor gruelig straff oc Guds Vrede der met oc saa er opuact / saa som de Steders Sodomæ oc Gomorrhæ ødeleggelse met Suoffel oc Ild aff Himmelen. Item fire oc tiue tusinde Iøder omkomme gruelige paa en dag i

Gen: 19. Num: 25. 1. Cor: 10.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Præken / for denne Synd. Item den iammerlige Israels Børns strid imod Ben Jamins sleet / I hvilcken der bleff nedlagt paa begge sider / for denne Synds skyld / meere end fem oc tryfinds tiue tusinde Menniske / som der staar i Dommernis Bog. Mange andre saadanne flere Exempel om Guds grue-
Jud: 20. lige Straff oc Vrede / offuer denne Synd Horeri oc Skørleffnet / findis baade i den hellige Scrifft oc Hedenske Historier / som icke her for kaarthedsens skyld kunde opregnis. Wi læse vdi He-
Hedenske exempler. denske Historier / at den skøne Stad Ilium i det Land Troia / bleff effter ti samfelde Aars bestaaldning / paa det sidste slæt ødelagt met mange tusinde Menniske / for det Horeri / som Paris bedreff met Helena. Denne gruelige Last haffuer ocsaa giort de hellige A-
Apostlerne haffue stor møde met Horerier at straffe. postler megen møde oc wmage i deris Predicken (oc mest den hellige S. Paul / som predickede saar Hedningene) hvilcke der saare hart haffue vdi deris

Scrifft

Scrifft oc Predicken / lagt sig imod denne Synd / met straff oc formaning / met lockelse oc trusel / Summa baade met det onde oc met det gode.

Her offuer betenck / at imod saadan suar Legemens oc Kiødsens skrøbelige Siugdom / er ingen Doctor / oc ingen Lægedom at finde iblant alle Vrter i den gantske Verden / icke er der heller noget Creature / enten Himmelske eller Jordiske bequem oc skafft til at styre dette onde / andet end Quinden alene / som er giffuen oc beskicket dig til en Lægedom der imod.

Wlouligt skiffte.

Oc der som du i denne Sag vilde giøre skiffte / oc icke haffue din egen Hustru / saa som (diss ver) skeer aff mange / som sige / at de kunde icke offuergiffue en hel Skou for it Træ skyld etc. Da betenck huad Skam oc Vanære der aff vil komme paa dig selff. Item stor Siugdom oc Fare / baade paa Legeme oc Siæl / Der til skade oc affbreck paa dit Gods oc Biering / oc paa det sidste

Skørleffnets straff

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

en ond Samuittighed/som er den aller-
forfærdeligſte oc grueligſte Plage der
vere kand / At ieg intet ſkal tale / om den
almindelige Guds Heffn oc Plage/ſom
met ſaadan Synd opueckis / offuer hele
Land oc Rige. Oc end ſynder du meget
grueligere oc forſkreckeligere/der ſom du
imod Menniſkelig Natur / formedelſt
andre wtilbørlige Middel / ſom icke bør
at neffnis (huilcke mand kalder ſtumme
Synder/ oc Sodomitiſke Synder)vil-
de raade denne Kiødſens Skrøbelighed
oc Siugdom bod/ huilcket Paffuen met
ſine ragede oc ſmurde Preſter oc Mun-
cke er ret vdlært paa.

En Lig-nelſe.

Oc derfaare / efterdi at der er in-
gen anden Lægedom eller Doctor/imod
denne farlige oc gruelige Siuge / end
din Huſtru alene / da betenck / huor me-
get du holder aff den ſom kand raade dig
bod/naar du ligger ſiug/enten aff Kaal-
deſiuge eller andet/ Huor meget du acter
da hans Lægedom oc Raad / huor dyrt
du den betaler/ alligeuel at ſaadan Kaal-

deſiuge

desiuge eller anden Siugdom / ickon giør Legemet skrøbeligt/ oc ickon formedelst den naturlige Død (som dog vist vil komme) slar Legemet ihiel / huilcken Siuge icke heller kommer altid igien/ naar der er en gang vel ført Raad oc Bod paa/ giør dig icke heller Gud til en Fiende / icke besuærer din Samuittighed / icke forarger din Næste / eller kand driffue dig til euig Fordømmelse / saa som (diss ver) denne Legemens farlige Brynde oc onde Kiødelige begering giør / huilcken der affsted kommer saadanne oc andre wlægelige oc woffuerwindelige Saar oc Breck / oc det icke en gang/ men tit oc offte.

Der faare/naar du betencker saadan Siugdom/ skalt du meget holde aff denne din Læge/ som er din Hustru/ icke at du met Penninge / tencker til at ville kiøbe oc betale hende sin Lægedom/ saa som mand giør ved andre Legemens Læger / eller som en Skørleffnere oc

Bolere

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Bolere giør ved en ſlem omflætig Skøge oc Boelſkaff/ Men at du ſkalt anamme din Huſtru aff Gud / met allerſtørſt Tacknemmelighed / oc haffue hende hiertelige kier / for alle de ting i Verden er.

III.

Quinde Arbeyd er icke ringe.

DEr ſom du nu fremdelis betencker den tredie Hielp oc Biſtand/ ſom du haffuer aff din Huſtru / ſom er/ at hun er dig behielpelig vdi Husholdning / at ſøge din Næring oc Biering / Huor ſtor Aarſage ſkalt du da vel haffue/ til at elſke hende aff dit Hierte? Thi om din Huſtru er icke end ſaa ſkickelig/ konſtig/ ſterck oc formuendis / at hun met ſynderligt Arbeyde kand fortiene dig mange Penninge/ ſaa betenck dog/ huor megen Beſtilning/ Gierning oc Arbeyde hun haffuer i Huſet/ oc tage vare/ Met Madredſel / Brygning / Begt / at ſy oc ſpinde / malcke / røcte Fæ / ſkure oc to/ oc andet ſaadant meere. Oc at du

icke

icke skalt acte saadan hielp at vere en ringe ting/ da betenck/ huad du vilde tage til løn/ oc selff bestille saadant for en anden Mand i hans Hus? Oc der som du end selff kunde bestille alt dette i dit eget Hus / da betenck / huor mange stunder oc tid der vilde gaa met / som vilde forhindre dig fra anden din Bestilling.

Der faare/ alt det som du kant vinde oc fortiene/ den stund du skulde vere forhindret met Quinde Arbeyde oc Husgierning/ det skalt du ocsaa regne din Hustru til / lige som hun oc haffde fortient oc forhuerffuet det met dig / Endog at det kaaster dig møde oc arbeyde/ at fortiene oc affle Brødet oc Føden ind at Dørren/ saa kaaster det hende icke ringe Møde oc Arbeyde / at tage vare paa sin Syssle oc Husgierning / at du kant der for vere wforhindret/ til dit Arbeyde oc bestilling. Men der som du vilde sige/ at Suenne oc Piger kunde oc beuise dig saadan Methielp oc Tienistemet

Gienstigelse.

dine Børn icke skulle bliffue forsømde/ huor met du fortørner Gud / du besuærer din Samuittighed / du berøffuer dine Børn (saa meget som i din macter) Jesu Christi fortieniste/oc den euige Salighed / du bedrøffuer deris Engle i Himmelen/som altid see Guds Ansict/ du glæder Diefflene / oc du forarger din Næste. Der faare skalt du acte dette at vere saadan en hielp / som du ingelunde kant miste oc ombære.

En Lignelse. Huo som haffuer en skøn vng Hest/ huad holder hand vel aff den / som kand temme hannem den / at hand kand gaa oc traffue skickelige oc statelige? Huad wmage oc omkaast tør mand vel stundem tage sig til met en Hund at lære/ at hand kand side/ staa/ dantze oc andet sligt? Huad kaaster mangen vel meget paa en Papegoye / en Stær / en Skadde eller anden Ful / at lære den at squadre oc tale/huad holder mand vel aff den/ som kand hannem vel kaanstelige lære? Huor meget meere bør dig Christelige

stelige Dannemand at haffue din Hustru hiertens kier / oc holde aff hende / for denne Methielp oc store wmage / at hun optucter oc auer dine Børn / som ere aff dit Kiød oc Blod / at du der ved i fremtiden kant haffue ære oc glæde aff dem / huilcket (maa skee) vilde vel ellers gaa anderledis til / saa at der som du icke haffde din Hustru inden Dørene / som kunde see til oc tucte dem / naar du est vde i din Bestilling / da torde du faa Bluscl oc Vanære aff dem.

Gienstgelse.

MEn du maatte nu lenge siden haffue suaret / oc sagt mig imod / i saa maade: Jeg kand icke sige ney der for / at mig io bør at haffue min Hustru hiertelige kier / for saadan Hielp som nu opregnet er. Men det feil alt paa hendis side / baade i en maade oc en anden / saa at mig beuisis icke saadan Hielp oc Tieniste. Thi som huer mand veed / somme Quinder ere wfructsommelige / oc der for wskickelige til den første Hielp / som

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

er at forøge Verden. Somme ere til den anden Hielp/ fortrædelige / knubu-ne oc vanartige. Somme ere til den tredie Hielp / aldelis wduelige / saa at de giøre meere skade i Huset end gaffn. Til den fierde Hielp due en part slæt in-tet/ effterdi der er ingen Guds fryct vdi dennem selff / saa at de icke derfor kunde lære Børnene det som Gudeligt oc gaat er / Eller oc de giffue dem icke tid til/ for deris Gierning / at læse met deris Børn / oc lære dem det som gaat er/ Eller oc de skøtte icke om saadant / men tencke ickon paa/ oc meene det er nock/ at de kunde mætte Bugen paa deris Børn/ oc forsørge dem met Klæder / Item at de kunde lære dem vduaartis Hoffmod (Høffuiskhed skulde ieg sige) at maabe oc stadse / suantze oc dantze / men at lære oc holde dem til Guds fryct/ der meene de at ligge føye mact paa. Der som nu en Quinde findis i it aff disse fire stycker wduelig oc wbequem / eller oc i dennem allesammen / at beuise sin Mand Met-

hielp/

hielp / Huad staar da til raads ? maat du sige.

Der suarer ieg saa til: Det er icke vel mueligt / at en Quinde skal kunde beuise sin Mand Wlydighed oc vere hannem whielpesom / i alle disse fire stycker til lige / saa at hun io vdi nogle aff dem beuiser hannem Methielp. Derfor om dig icke end beuisis Methielp vdi alle disse stycker / eller i alle maade fuldkommelige / aff din Hustru / da skalt du dog for den Sag skyld icke hade din Hustru / eller haffue hende diss wkierere. Thi huor mange nødtørfftige oc nyttige Creatur ere der til / som Gud ocsaa haffuer skafft dig til nytte oc gaffn / oc ere dig dog icke altid gaffnlige / men tit oc offte / aff Guds tilladelse / til straff for din Synd / skadelige oc fordærffuelige ? Saa som Solen / Regn / Jld / Vand / Vær oc andre saadanne: Oc du dog icke strax for den Sags skyld bliffuer deris Fiende / men kiender det at vere en straff aff Gud / oc met stor hiertens

Suar.

En Lignelse.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

tens Kierlighed legger vind paa / at du kant bruge disse Creaturs tieniste igien til dit gaffn oc beste.

Saaledis skalt du ocsaa i denne Sag skicke dig met din kiere Hustru / oc vdlegge til beste alt huad dig vdi hendis Tieniste oc Methielp fattis/ Jngelunde lade en føie skade eller flere / affuende dig fra Kierlighed til hende. Dog haffuer du mact at fordre oc vdkreffue aff hende ved loulige Middel / saadan hielp som hun dig plictig er / effter sin effne oc formue / oc huad hun met Fortrædelighed forholder dig / maat du met temmelig oc Christelig straff komme hende til at giøre / dog at du for alting foruarer dig for Tiranni oc wchristelig Haardhed.

Beslutning.

Saa haffuer nu du Christelige Husbonde ocsaa den tredie Sag / som skal beuege dig til Kierlighed mod din Hustru/ som er / at hun er skafft aff Gud dig til en Methielp. Wi ville nu

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

nu fremdelis ocsaa gaa til den fierde Sag / som skal egge Manden til Kierlighed / oc Quinden til Lydighed / paa det de kunde holde Husfred.

Den fierde Sag.

DEN den fierde Sag / taler Paulus til de Corinther / i det første breffs elleffte Cap: oc siger saaledis:

Manden er Guds Billede oc Ære / men Quinden er Mandens Ære.

Huad Quinuden skal her aff lære.

DIsse tu ord S : Pouel her bruger / som er Billede oc Ære / de vdleggis aff mange i atskillige maade / Men saa meget som oss her i denne

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Sag er fornøden her aff at forstaa / da betenck du Christelige Dannequinde / at du i sandhed ocsaa est en Ære / men icke saa kaastelig en Ære som Manden / saa som Paulus ocsaa lige for den sag skyld sætter Manden for Quinden / Thi du est din Mands ære / men Manden er Guds ære.

Nu veedst du io vel at Gud oc Mand ere langt fra huer andre / oc det som Gud hør til maa io vere yppermere oc bedre / end det som Manden hør til. Derfor skalt du icke holde dig bedre end din Mand / eller lade dig tycke at vere kaasteligere end hand er / Thi der som du det giør / da sætter du (saa meget som dig vedkommer) Gud neden for Manden / oc Guds ære vnder Mandens ære / huilcket maa io vere en suar oc Diefuels Synd / som du met rette skalt flitelige tage dig vare for.

Merck.

Der til efftersi du Quinde est oc skalt vere din Mands ære / da maat du io bekiende dig plictig til / at omgaas oc

skicke

ſkicke dig ſaa/ at din Mand kand haffue Ære aff dig oc icke Bluſel oc Vanære. Nu kant du ingen ſtørre Haanhed oc Vanære giøre din Mand (Horeri alenniſte undertaget / ved huilcket Ecteſkaff ſlæt ſkillis at) end at du eſt hannem wlydig/holder dig bedre end hannem/Oc vilt regere oc haffue Herredømme offuer hannem. Lige ſom Manden giorde Gud allerſtørſt Vanære oc Beſpaattelſe / der ſom hand vilde opheffue ſig offuer hannem / oc icke bliffue vnder Guds Bud oc Regimente.

Den ſtørſte vanære Quinden kand beuiſe ſin Mand.

Derfaare betenck du erlige Dannequinde / at lige ſom du her aff den hellig Aand kaldis Mandens Ære/ all den ſtund du bliffuer i din Ordning oc rette Stat / det er / ſaa lenge ſom du eſt din Mand lydig oc vnderdannig: Lige ſaa eſt du Mandens beſmittelſe / Spaat oc Vanære / naar du opheffuer dig offuer hannem/oc at du formedelſt ſaadan din opheffuelſe dog icke bliffuer diſſ herligere oc meere actet / ſom du falſkeligc tenhuorledis Quinden er Mandens ære oc Vanære.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

cker/men ickon diss mere selff beskemmet oc bespaattet aff huer mand.

Lignelse. Thi alle Guds Creature haffue huert for sig der aff den største Ære/ der de kunde haffue / at de bliffue vdi den Stat oc Ordning som Gud haffuer skicket dem vdi / oc icke stige høyere op end som de ere aff Gud beskickede. Tuert om igien er det dem den allerstørste skam oc vanære / faar Gud oc alle Creature/ at de icke bliffue i deris Ordning oc Værdighed / men aff deris eget Hoffmod ville høyere op end det bør sig. Thi der

Luc: 18. staar Guds egen affsagde oc vel forsøcte Dom / som saa lyder: Huo sig selff ophøyer / hand skal nedertryckis.

Exempel. Paa huilcken Dom wi ocsaa haffue it forskreckeligt Exempel / at hand er gaaen for sig / iblant de hellige Himmelske Creature Englene / den tid Lucifer met sit selskaff / icke bleff bestan-

Joh: 8. dig vdi sit Væsen/ det er/ hand bleff icke bestandig i Sandhed / som Christus

selff

selff siger / Men ophøyede sig imod oc offuer Gud / huorfaare hand er nu forkast hen til euig Skam oc Vanære.

Derfaare du Christelige Dannequinde / lad dette Exempel met aluere affskrecke dig / oc bliff vindskibelig i din Ordning oc Stat / at du kant vere oc bliffue din Mands Ære / saa som du kaldis oc met ære berømmis aff den hellig- Euæ Exempel.
Aand. Den tid Eua icke vilde lade sig nøye met denne ære / at hun vaar Mandens Ære / Men aff Dieffuelsens fristelse oc huskud vilde ocsaa vere Gud lig / da bleff hun ocsaa hen styrt til stor Skam oc Vanære / Jammer oc Nød / met alle sine Børn oc effterkommere. Men haffde hun ladet sig nøye met den store ære Gud haffde giffuet hende / da haffde hun met alle sine Døttre oc effterkommere / bleffuet Mandens store ære / en herlig Mandinde / oc sin Mands vdualde deylige oc herlige Stallbroder / huilcket haffde bleffuet hende saar Gud oc alle Creature / den allerstørste Loff / Priis oc Ære.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Den fierde Sag

DErfor i Christelige Dannequinder / tager dette vel til Hiertet/ oc lader eder formedelst saadanne forskreckelige Exempel vere paaminte/ tager eder vare/ at i icke gabe effter høyere oc støre Ære end Gud haffuer giffuet eder / paa det i icke skulle faa større Haanhed oc Vanære/ i stæden for Pris oc Ære / Saa som alle Quinder der offuertræde denne Guds ordning / oc icke ville vnde deris Mend denne Ære/ at de skulle vere dem vnderdannige oc lydige / de ere faar Guds Ansict intet andet end gruelig Haanhed oc Vanære / efterdi de icke heller skicke sig saa at deris Mend kand haffue Ære aff dem/ huilcke de dog ere giffne aff Gud til nytte oc ære. Huilcken Dannequinde som dette vel betencker / hun seer vel Aarsage nock der til / at hun skal vere sin Mand lydig oc vnderdannig/ och saaledis legge vind paa sin side at giøre huad hende bør (saa meget hende mueligt er) at holde Husfred ved mact.

Huad

Huad Manden skal her aff betencke.

MAnden skal ocsaa aff disse samme Pauli ord betencke / huad hand er plictig at giøre sin Hustru / som er at hand skal haffue hende hiertelige kier / Der som hand dette rettelige betencker / at hun er hans Ære / det er / at hun er skafft hannem til ære / da kand det formedelst Guds Naade / giffue hannem stor Aarsage til at elske hende. At du Mand kant nu dette diss bedre besinde / huorledis Quinden er din Ære / Da betenck tilbage / oc anfee de Artickler som før ere optegnede / som ere:

Først at Quinden er skafft næst effter Manden / lige som it deyligt Billede som er Manden ligt / hues lige hand aldrig tilforn kunde finde iblant alle Guds Creature / men bleff nu først met dette sit ieffnlige / Menniskelige / deylige Billede / foræret aff Gud sin Skabere. 1.

For

II. For det andet / Efterdi at Gud vilde at det Menskelige kiøn skal vere Mand oc Quinde / da kunde Manden icke haffue sin fuldkommelige ære / vden Quindens methielp / derfaare den tid Quinden bleff hannem giffuen / da bleff hand først begaffuet met sin fuldkomne ære.

III. For det tredie / Efterdi at Manden er Quindens Hoffuet / oc Quinden er hans Legeme / da kand hand icke haffue sin rette fuldkomne ære / vden Quinden / Lige som it Hoffuet der er affhugget fra Kroppen / det haffuer ingen ret Ære / Men den stund Hoffuedet oc Legemet ere tilsammen / da haffuer det sin Ære: Saa sick oc Manden som er Hoffuedet / sin fuldkomne Ære / den tid Quinden / som er hans Legeme / bleff hannem giffuen.

En Lignelse.

IIII. Ingen Mand kand met ære kaldis Fader / vden hand er ecte gifft.

Oc for det sidste / huad kand vere en Mand støre Ære / end at affle Børn effter Guds ordning oc velsignelse / oc kaldis Fader? Til saadan Ære kand hand icke komme foruden en Ecte Dan-

nequin-

nequinde. Thi Horkarle i huem de ere Ædel eller Wædel/de ere icke Fader efter Guds ordning/ icke heller met Ære/men de ere Horeheste/Horeiagere oc Bolere met skam oc vanære/ De kunde icke heller haffue ære aff deris Børn/ oc rose sig aff dem/ men maa skamme sig ved dem for huer Mand/ oc haffue Haanhed aff dem/ baade faar Gud oc Menniſken. Der faare gior aleniste en ærlig Ecte Dannequinde/ en ærlig Fader/ oc er da saaledis Mandens Ære/ efterdi hun i saa maade hielper hannem til Ære:

Quinden hielper Manden til Ær oc Anseelse.

DER foruden giffuer ocsaa daglig forfaring det tilkiende/ at førend en vng Karl kommer vdi Ecteskaff/ da betroes hand icke til nogen victig Sag/ eller bliffuer brugt til nogen synderlig Befalning oc Regimente vdi nogen Stad oc By/men actis ickon som en løs Spiudskarl/ som mand siger M: en naar hand giffuer sig i Ecteskaff/da faar hand

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

hand Aarsage til at sætte sig ned / oc met ærlig Handel oc Embede føde oc forføre ge Hustru oc Børn / oc maa da bruge oc lade see sin skickelighed oc forstand / oc faar da formedelst saadan daglig brug oc øffuelse / dag fra dag io meere oc meere Forstand oc Skarpsindighed. Saa kand der da vel Aarsage giffuis / at hand bliffuer brugt som en forstandig oc forsictig Mand til Regimente oc Befalning / oc hand bliffuer da som en ærlig bosidendis Dannemand / met ære betroet til victige Sager oc Handel.

Til saadan Ære / siger ieg / kommer mangen Mand formedelst Ecteskaff oc en Ecte Dannequinde / som ellers aldrig kommer der til. Item mangen Mand er knururen / stum oc studs / hand haffuer dog en fin æractig / venlig / tuctig / beleffuen Dannequinde / der veed at lempe oc føie alting til beste / saa at hand kand dog for hendis skyld haffue Yndist oc Held iblant ærlige Folck / meere end for sin egen / Derfaare er en

Knururne oc affuend ſiuge Mend.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

er en Quinde ocsaa i diss maade sin Mands Ære. Det maa nu gaa met Befalning oc Regimente huor det kand (thi alle Mend kunde icke haffue Befalning) saa er dog en Ectemand i huor ringe hans Stat oc Vilkaar er/ meere skickelig oc actendis/ end en vng vgifft Karl.

BEsynderlige er en Quinde sin Mand en smuck Ære/ naar hun vdi Lydighed mod sin Mand beuiser sig i alle Sager oc Dyder/ tuctig oc ærlig/ oc opføder ocsaa sine Børn til Guds Ære/ oc der for kaldis hun hellig i den hellige Scrifft/ oc kaldis en Husprydelse/ besynderlige vdi Jesu Siracks Bog/ i det 26. Cap: Dissligiste vdi Salomons Ordsprock/ huor den vise Mand kalder hende sin Mands Krone. Oc i det 31. Cap: vurder hand hende kaasteligere oc meere dyrebar end Perler etc. Der faare skalt du Ectemand lade saadan en Quinde vere dig kier.

Raad om Quinden er icke saa fuldkommen.

Den fierde Sag

kier. Oc der som det sig kand begiffue/at du icke haffuer saadan en Quinde / som saa i alle maade kand vere din ære / da skalt du icke handle denne breck met Vrede oc Kiff mod din Hustru / men meget meere paakalde Gud/ at hand vil saaledis begaffue din Hustru met Dyd oc Forstand / at hun kand bliffue din ære. Thi der som saadanne Dyder vaare almindelige hos alle Quinder / da skulde mand intet acte dennem / oc icke heller tage dem met Tacke aff Gud / eller en gang bede hannem der om.

Dette maa nu paa denne tid vere nock om den fierde Aarsage / til Quindens Lydighed oc Mandens kierlighed.

Den femte Aarsage.

Wi ville nu fremdelis met Guds hielp otsaa forhandle den femte Saa/ huilcken icke er den ringeste / som synderlige skal beuege Quinden til Lydighed / saa som den der bleff

vaar mest Aarsage til at Quinden bleff sin Mand vnderdannig. Der om taler S: Pouel saaledis/ i den første Epistel til Timotheum / i det andet Cap:

Adam bleff icke besuegen / men Quinden bleff besuegen/oc indførde Offuertrædelsen.

Quindens Lærdom aff disse Ord.

METdisse Ord vil Apostelen lære/ at Quinden skal synderlige derfor vere Manden lydig oc vnderdannig / fordi hun lod sig først besuige. Thi endog at Quinden haffde vel holdet sin Mand herligere end sig / oc Eua haffde gierne met en god vilie bleffuet sin Adam lydig / der som hun haffde icke end faldet oc bleffuet besuegen: Saa haffde dog

Eua vaar Adam lydig for Syndfaldet.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Den femte Sag

Eua bleffuet noget nær lige vdi Regimentet met Adam/saa som det lader sig see aff det/at Gud giffuer Adam oc Eua lige Regimente offuer alle Diur paa Jorden/ oc giør ingen skilsmisse eimllem dem. Disligiste er det klarlige til siune/ der aff at Gud skaffte Eua aff Adams Side / icke aff Knæene eller Fødderne/ at vilde der skulde vere lige Selskaff / oc noget nær ens Macti Husholdning oc verdslig Regimente.

Men der det (diss ver) kom til Faldet/ oc Eua lod sig først bedrage / oc bedrog siden sin Mand met sig/ da gick allerførst denne Dom offuer hende/ met all Aluere oc Macт / at hun skulde vere Manden lydig oc vnderdannig.

Gen: 3. Thi saa scriffuer Moses: Oc Gud sagde til Quinden: Jeg vil skicke dig meget Kummer til / naar du reder til Barsel / Du skalt føde dine Børn met Pine oc Spre-

cke/

cke / oc du sklat vere din Mand vnderdannig / oc hand skal vere din Herre.

Denne Dom affsiger icke noget Creatur / eller en Engel / at mand kunde apellere oc forskiude sig der fra / men Gud siger den selff aff / oc affsætte saaledis Eua aff all sin formere Herlighed / forringer hende i Regimentet vnder Adam / saa at endog hun er vel selff for sig villig til at vere Adam lydig / saa er hun dog forplictig der til aff Guds befalning at vere fangen vnder Mandens vilie.

Oc paa det mand skulde icke tencke / Efterdi at Manden hafuer ocsaa synded / at hand ocsaa derfor skulde vere se. Quinden vndergiffuen / saa som tilforn er sagt aff S. Pouels ord / om Ectes skaffs plictige Veluillighed / saa at vdi de maade / er icke Manden mectig offuer sit eget Legeme men Quinden etc. Derfaare legger Gud dette end ydermere til / huad Quinden skal haffue aff Manden / icke it fanget vnderdannigt

Suar til Stensigels

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Creature / men en Herre oc Øffrighed/ Thi hand siger til Quinden: Manden skal vere din Herre.

Saaledis giør nu Gud forskel paa disse tu Menniske / at Quinden som nu er skild ved sin Herlighed oc Myndighed/skal her effter met sin vilie / bestilning oc all macht / vere Manden vndergiffuen / oc det kand intet hielpe hende/ om hun end er deyligere/ større/ sterckere / visere eller forstandigere end Manden/ Om hun end kand forhuerffue oc fortiene sin Klæde oc Føde / oc lige ved hannem bruge sin handel til Næring oc Biering/ saa skal dog Herredømmet vere hos Manden.

Ingen vndskyldning hielper.

Oc det icke for den sag skyld / at Gud / som it Barn angrede sin ordning der hand tilforn haffde skicket/ Men effterdi at iblant disse tu Menniske/vaar Quinden den første som met sin offuertrædelse forhaanede Guds Herlighed / i det at hun vilde berøffuet

Gud

Gud sit Regimente oc Herredømme / saa meget som til hendis mact oc vilie stod / oc vilde veret lige ved Gud / derfaare haffuer oc Gud / til en straff / sæt hende aff sit Regimente oc Herredømme / som hun tilforn haffde lige ved Manden / oc nu giffuet hende vnder Mandens Regimente.

NB maatte nogen sige: Efterdi at Adam syndede strax efter Quinden / Hui bleff da icke hans Herredømme taget fra hañem / men det bleff da end herligere end det vaar tilforn? Fordi hand bleff icke alleniste en Herre offuer de andre Creature / som Gud haffde før sæt hannem til / men hand bleff oc saa sæt til en Herre offuer Quinden. Skal da Eua met sin Synd haffue fortient det at hun bleff fornædret / oc Adam met sin Synd forskylt at hand bleff ophøyet? Der som det saa er / da siunis Gud at vere Wretfærdig. Der suarer ieg saa til. Der vere langt fra at Gud

Gienſigelſe.

Suar.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Gud skulde vere Wretfærdig: Thi der som det vaare / huorledis skulde hand da
Rom: 3. kunde dømme Verden / som Paulus siger? Men derfor er det skeet / oc derfor haffuer Gud fornædret hende (siger Sanct. Pouel) fordi at hun bleff først besuegen
Jt andet suar. oc icke Adam. Der foruden / kand det icke holdis for wræt / at Gud som alene er den ypperste Herre / straffer huer efter sin vilie oc behagelighed / Saa haffuer hand straffet Quinden met dette Kaarss / Men hand haffuer icke fordi glemt Manden met sin straff / hand haffuer ocsaa giort it Riis til hannem. Saa see wi endelige at Manden icke haffuer fortient det aff Gud at hand sætte hannem til en Herre oc Øffrighed offuer Quinden / met det er skeet hende til straff som sagt er.

Oc i det at Quinden er vndergiffuen Mandens Herredømme / da er hand
Merck. i Sandhed icke meget der met foræret / men meget meere besuæret / saa at hand skal icke meget rose aff denne Ære. Thi

lige

lige som alle andre Creatur oc Diur ere faldne / for Syndens skyld / aff den Lydighed som de tilforn vaare vdi / saa at de effter Adams fald / icke bleffue hannem saa lydige oc tienstactige som de vaare tilforn : Lige saa haffuer det sig ocsaa met Quinden / huilcken som tilforn gierne oc veluillige haffde skicket sig effter Mandens sind / hun er nu aff sin art oc natur tilbøyelig til idel Gienstridighed / oc icke forærer Manden saa meget met sin Lydighed / som hun almindelige er hannem besuerlig met sin Gienstridighed. Oc det befindis aff dagelig forfaring / at det er meget suarere oc wmueligere / at en from Mand kand regere en ond Quinde / end at en from Quinde kand vere en ond Mand lydig.

En ond Quinde er wtemmelig'

Saa er / som nu sagt er / denne Lydighed Quinden paalagt til en Straff / huilcken hun saa nødigt skal ville staa imod / saa som det er hende wmueligt at affuerie Pine oc Kummer fra sin

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Barnefødsel / huilcken Kummer ocsaa er hende paalagt til en straff for Synden. Oc denne Lydighed oc Underdannighed kommer icke alleniste Eua ved / men det gantske Quinde kiøn / fra Verdens begyndelse til enden.

Thi endog at de andre Quinder icke leffde paa den tid der Eua syndede / oc icke met deris Person brøde noget met Eua vdi hendis fald / dog alligeuel / efterdi at Adams oc Euæ forderffuede Natur er formedelst den naturlige vndfangelse kommen fra it Menniske til it andet / saa at alle Menniske ere skyldige i Adams Natur oc Synd / da gaar ocsaa Straffen som er lagt paa Synden / offuer alle Menniske / Dog met det forskel at den straff som er lagt paa Eua den er alle Quinder efter hende paalagt / oc den straff som Adam vaar tilskicket / den skulle alle Mends Personer lide efter hannem.

Det stadfester ocsaa daglig forfaring fra Verdens begyndelse / at Manden

den skal lide saadan straff som hans art oc Nature bequemmer / oc Quinden saadan som hendis Nature er bequemmelig. Naturen giffuer det at Quinden skal bliffue fructsommelig oc føde Børn oc icke Manden. Derfaare lige som det Kaarss met Kummer oc vee vdi Barnefødsel / hører alleniste Quinden til / saa hører hende ocsaa denne straff til at hun skal vere Manden lydig. Quindens Kaarss.

Effterdi det er Guds womskiffteslige vilie oc Ordning / met denne straff / at ingen Quinde paa Jorden / hun vere sig Keyserinde eller Dronning eller huo hun er / kand føde sine Børn vden Kummer oc Vee : Da skal icke heller nogen Christen Dannequinde vndurie sig fra den anden straff / som er Lydighed imod Manden / men bære den met Taalmodighed / paa det at hun icke sætter sig imod Gud / huilcken wi skulle slæt ingelunde skemte met / Thi det er en skarp oc haard braadt / Oc det vil (som Christus Ingen skemte met Gud. Act : 9.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Acto: 9. siger til Saul) bliffue oss hart at stride der imod.

Der saare maa mand vel sige alle Quinder det / at de lade met saadan Gienstridighed betemme / Thi Quinden sætter sig / met sin Gienstridighed / icke aleniste imod sin Mand / paa Huilcken hun (maa skee) tencker / at hun icke seer saa saffuert / at hun vil meget skøtte om hannem eller vere hannem lydig: Men det er den allermectigste herligste Gud / som vdkreffuer denne Lydighed / oc vil at Quinden skal beuise Manden den. Hannem sætte alle wlydige Quinder sig imod / oc støde met stercke Horn paa hans Ordning oc Skick.

Wlydige Quinder huem de staa imod.

DEr saare du Christelige Dannequinde / see dig her vdi vel for / oc anse det icke at vere stor Vijsdom / eller nogen herlig oc mectig Gierning / at du est din Mand wlydig / oc met dit onde oc stiffue Sind vilt haffue Regiment oc Herredømme offuer hannem / saa at du vilt

vilt ene raade i Huſet / ſaa ſom mange vgnarter oc fortrædelige Quinder giøre / oc meene at det er dem en ſtor Ære / at de kunde haffue Herredøme offuer deris Mend. Men glæd dig icke ſiger ieg der ved / Thi her met forhuerffuer du dig en wgunſtig Herre oc Gud / ſom i ſin tid ocſaa met ſin Vrede vil ſætte ſig imod dig / oc lade dig løbe imod ſin haarde oc vrede Pande / paa huilcken du ſkalt ſtøde dig oc endelige fordærffuis.

Den tid S: Pouel met det førſte ſtridde imod Guds-Ordning oc forfulde de Chriſtne / da lod hand ſig meget tycke / oc meente at hand giorde en meetig / ia en gudelig Gierning der met / hand ſaa icke heller i ſin forfølgelſe nogen anden end de arme Chriſtne / ſom hand forfulde / hand viſte icke at hand der met dræbte Gud i Himmelen / Men før end hand ſaa ſig ſelff om / lod Chriſtus hannem løbe paa oc ſtøde ſig / ſaa hand falt ſlæt til Jorden / oc maatte høre denne forfærdelige Røſt aff Himmelen / at hand icke al-

Exempel.

eniſte

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Act: 9. eniſte forfulde de arme Chriſtne paa Jorden / men oc̃ſaa den Herre i Himmelen ſom er Herre offuer alle Herrer.

Lige ſaa ſkalt du Chriſtelige Dannequinde oc̃ſaa flitelige anſee / icke alenis ſte din Mands Perſon / huor ſtor eller liden / huor høy eller lau / huor anſeet eller wanſeet / huor rig eller fattig / huor vijs eller taabelig hand kand ſiunis ſaar

Merck. dine Øyen / Men ſee til den der ſtaar bag hannem / ſom haffuer lagt dig denne Lydighed paa / at du ſkalt vere hannem vnderdannig / acte at hand er en Allmectig tig Herre oc Gud i Himmelen / oc haffuer icke alleniſte Mact oc Regimente offuer dig arme / ene / ælendige Creature / men oc̃ſaa offuer den gantſke Verden: Oc vid det at hand ſkal bliffue dig Mands nock / oc i ſin tid ſmuct kunde vnderdempe oc nederlegge din Gienſtridighed oc Wlydighed / oc met ſine Fød er træde paa dit hoffmodige ſtiffue Sind / ſaa at du paa det ſidſte ſkalt forne mme

nemme oc faa at finde/ huem du haffuer veret gienstridig oc wlydig.

MEN paa det at du icke aleniste aff Fryct for saadan forskreckelig Farlighed / skalt beuegis til at vere din Mand lydig / oc i saa maade vere saa gaat som nødt oc tuungen der til / imod vilie/ men at du fast heller kant giøre det aff Kierlighed oc en god vilie/ da betenck Guds hiertelag oc vilie/ huor saare gaat hand haffuer meent det met dig / i det hand lagde dig denne tynge paa. Thi effter at Gud haffde forbødet Adam oc Eua ved det euige Liffs fortabelse/ at de icke skulde æde aff det Træ som stod mit vdi Haffuen / oc dog alligeuel offuerkraadde Eua først/ oc siden Adam dette Bud / da bleffue de den tid skyldige oc plictige / icke aleniste til den legemlige/ men oc saa til den euige Død.

Thi disse Ord som Gud siger: Huilcken dag du æder aff det Gene: 2.

Træ/

Træ / da skalt du visselige dø etc.
De skulle icke alenist forstaaes om denne legemlige Død/som wi arme dødelige Menniske her maa lide i Verden. Menlige som det skulde hafft sig langt anderleds met Adams Liff oc Leffnet / som hand skulde ført vdi Paradis / der som hand icke haffde offuertraadt Guds Bud : Lige saa haffuer det sig ocsaa langt anderleds met den Død Gud truede Adam met / end det haffuer sig met den timelige Død som wi maa lide her paa Jorden.

Forskel imellem timelig oc evig Død.

Fordi at Adam oc alle Menniske effter hannem / der som Faldet oc Offuertrædelsen haffde icke skeedt / skulde først leffuet nogen bestemt tid vdi Paradis/i all Fryd oc Glæde / foruden all Sorge/ Vee eller Pine/ oc siden voden all Pine oc Vee / bleffuet foruandlede aff dette timelige Liff/ (huor mand bruger Mad oc Dricke / Søffn oc Huile / Barnefødsel oc andet saadant)

oc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

oc sæt i det Himmelske væsen / huor de icke skulde ydermere omgaaes met nogle legemlige oc naturlige Gierninger/ men bruge idel Engelske gierninger vdi den euige Himmelske glæde. Dette herlige Liff oc Leffnet haffue Adam oc Eua forkast met deris fald oc offuertrædelse/ oc tuert imod forhuærffuet den euige Jammer oc Nød / huilcken er arffuet paa oss allesammen.

Men Gud haffuer dog aff sin wsigelige Barmhiertighed / hiertelige oc faderlige forbarmet sig offuer oss/ oc vilde icke lade sin Guddommelige Retfærdigheds Dom gaa offuer denne offuertrædelse / men haffuer den gantske naadelige formildet oc tempereret i saa maade / at hand haffuer foruandlet den euige Død oc Pine som wi haffde fortient/til en timelig Død oc en lidelig forgengelig Plage / oc der hos giffuet sin eniste hiertens allerkieriste Søn til it Middel / at fuldkomme hans Guddommelige Retfærdighed / at hand skulde

Vor straff formildis.

met

met sin wskyldige oc bittre Død / betale for vort fald / oc den euige Død som wi haffde fortient: Huilcket ocsaa er skeedt oc gaaet for sig / oc det vederfaris alle dem som det aff Hiertet tro oc holde for vist / oc met Tacknemelighed anamme saadan velgierning aff Gud.

Aarsage til Legemlig død oc straff.

Men dog maatte den timelige Død oc legemlige straff dissimellem leggis paa den menniskelige natur / at

1. den skulde vere it stedse varendis vidnesbyrd om Guds Retfærdighed / at wi kunde vide huor saare Gud bleff fortørnet ved Synden.

2. Hun vaar ocsaa storlige fornøden / til at at holde den forueende forderffuede menniskelige Art oc Natur vdi tuang oc affue met / paa det at hun icke endnu skulde traadseligere opsætte sig imod Gud / saa som det (diss ver) skeer hos de wgudelige / saa lenge som det gaar dem legemlige vel i Verden / oc de icke fornemme nogen legemlig plage eller den timelige Død / huilcket endelige vel bekomme dem / vden

vden de affuende / til euig Fordømmelse.

Saa skal mand nu vide / at all Gienuordighed som wi lide i dette timelige Liff / ia oc saa den legemlige Død / er en ret idel Guds Barmhiertighed / oc en naadig Død oc Straff imod den euige Død at regne / Ja det er ickon som en Reffuerumpe at ligne imod skarpe Riis / Suøber oc Scorpioner / Oc at den tid oc stund der wi dette lide her i Verden / i huor lenge det varer / oc i huor langsomt oc kiedsomt det siunis for oss / er mindre imod den euige Pine at regne / end en draabe Vand er imod det gantske Haff.

Effterdi da at alle Menniske skulle til lige anse oc agte denne timelige Reffselse / for saadan en naadig formildelse / oc lade dette Skiffte oc Vedsel vere sig hiertelige kiert / i huilcket Gud haffuer intet spart / men lod sig det dyrt omkaaste / saa at hand gaff sin eniste Søn i Døden derfor / paa det at hand vdi sin

Naadigt Vedsel oc Skiffte.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Den femte Sag

Guddommelige Maiestat oc Retfærdighed kunde effter sin store Barmhiertighed/holde oss dette skiffte til gode: Da skalt du Christelige Dannequinde/ ingelunde lade din Lydactighed oc Vnderdannighed/ som dig i saa maade er paalagt til en timelig Reffselse/ vere dig wbehagelig/ i huor suar oc wlidelig den oc siunis dig/ Men met Hiertens Tacksigelse anamme den aff Gud/ som aff din kiere Fader/der meen dig gaat oc haffuer alt gaat i sinde met dig/ Oc vid dette/ at saa lenge som du lider saadan faderlig Reffselse/ da er oc bliffuer Gud hos dig som en Fader/ saa at du skalt kunde tacke hannem der for/ at hand saaledis haffuer giort Skiffte met dig. Naar du dette saa betencker/ da bliffuer din Lydighed dig icke haard paa at gaa/ Thi huad skulde it Menniske icke gierne lide/ paa det hand kunde vndgaa den euige Fordømelse.

Men huilcke Qvinder som met Wtaalmodighed oc Fortrædelighed/

necte

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

neete saadan Lydighed / oc ville vdskiude sig fra Guds naadige Riis oc Reffselse / dem lader Gud den euige Straff offuergaa / som er fortient formedelst Adams oc Euæ Offuertrædelse. Thi efterdi at de icke ville anamme saadant naadigt Skiffte / da tager Gud sin Naade fra dem / at de icke aluerlige acte Troen til Christum / ved huilcken alene de bliffue salige.

Saa som det oc er klarlige til siune / at de Quinder som haardnackelige staa deris Mend imod / oc ere dem wlydige / de ere almindelige wgudelige / oc arbeide paa den euige Fordømelse. Men huilcke Quinder som gierne lide dette Guds Riis / som hand dennem paalegger / dem benaader ocsaa Gud / at de befatte oc ret forstaa hans Naadis Ord / om Syndernis Forladelse oc den euige Salighed / saa at den euige Død som Adam oc Eua fortiente / oc er arffuet paa alle Menniske / kand intet skade dennem. Huilcket io skal vere alle Chri-

wlydige Quinder ere gierne wgudelige

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

stelige Dannequinder en vietig Aarsage / at de veluillige beuise deris Mend denne Lydighed.

Onde Quinders Vnoskyldning.

MEn her maatte nu atter en wlydig Quinde vrie sig vd oc sige: Ja der som ieg haffde saadan en from Mand som den eller den er / da vilde ieg see til oc legge vind paa / at ieg bleffue hannem icke wlydig / men huorledis kand ieg vere min Mand lydig? Hand er verre end Dieffuelen selff / der som ieg icke stode hannem stundem imod / da skulde hand vel driffue mig ind i it Musehul eet. Her

Svar.

suarer ieg saa til: At din Mand siunis dig at vere saa ond / det volder at du icke stedse boer hos andre Mend / saa som hos hannem / oc derfaare veedst du icke ret huor fromme eller onde andre Mend ere.

Oc der som det end saa er / at en anden er frommere end din Mand / da kand det ocsaa vel skee / at hans Quinde giffuer hannem icke saa megen Aarsage til

til at vere ond / som du giffuer din Mand: Thi mangen Mand bleffue gierne from / der som hans Hustruis Ondskaff icke forhindrede hannem det. Men i huor der om er: Lad det saa vere / at din Mand er verre / ia meget verre / end andre Mend ere / saa opløsis dog icke der met Guds Ordning / men du skalt betencke / at Gud haffuer sin synderlige Aarsage der til / at hand haffuer beskicket dig en verre Mand end en anden Quinde / oc du skalt taalmodelige giffue dig vnder Guds Vilie / sæt det altsammen i hans Haand / hand kand i sin tid vel giøre din onde Mand til den allerfrommiste oc beste / naar hand anseer det gaat at vere.

Om manden er ond.

Oc see til / huor aldelis wlige det er stifft met Barnefødsel. Somme Quinder haffue stor pine met deris Børn at føde / oc haffue en part aldrig en helbreds dag / fra det første de bliffue met dem indtil de fødis til Verden / Somme haffue liden pine / Somme gaar det saa

En wlig Sluge.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

læt aff/at de neppelige vide huad ont er. En part bliffuer det offuerstaaet met paa en halff timis rom / oc vel stundem mindre / naar de fød deris Børn. En part maa holde vd to/ tre eller fire dage/ oc end paa det sidste lade Liffuet til der offuer. Er nu denne straff met Barnefødsel saa wlig / huorledis skulde da den anden Quindestraff/ som er Lydighed oc Vnderdannighed vere ens met alle/ saa at Gud skulde giffue den ene lige saadan en Mand som hand giffuer den anden?

Kaad naar mand den er tiranisk.

Summa Gud vil haffue det altsammen i sin mact / oc icke lade det staa i noget Menniskis mact/ Der faare skal mand fryete hannem alene. Oc der som en fattig Quinde alt formeget hermet besueris / oc Manden leffuer som en Tiran met hende / da skal hun klage det først faar Gud / oc begere hans Hielp / hand skal vel i sin tid hielpe / som hand selff siger: Paakald mig i din

Psal: 50.

Nød/

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Nød / Jeg vil hielpe dig / saa du skalt tacke mig. Klag det oc saa dernæst saar Øffrighed / om dig trenger alt forhart / lad dem oc rette der offuer / saa som Gud haffuer dem befalet. Det er it Louligt oc Christeligt middel til at affuerie Mandens tiranni oc ondskaff / Men de andre middel / som at bande igien / sla oc riffue / giffue Skends ord etc. Dem lærer Dieffuelen / saa som den der haffuer behagelighed til Wlydighed oc Oprør.

Dette maa nu atter vere en Aarsage / huorfaare en Christen Dannequinde skal vere sin Mand lydig. Huad Manden skal her aff lære / der hannem skal foraarsage til at elske sin Hustru / det ville wi oc saa nu see. Besluttning.

Huad Manden skal lære aff denne femte Aarsage.

DEt siunis her / som en Mand haffde Aarsage at foracte sin Hu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

stru/ efterdi hand hører/ at Gud haffuer paalagt hende denne Lydighed for Syndens skyld etc. Men en from Mand skal betencke / som før er sagt / at det vaar icke for hans Værdigheds eller Dyds skyld/ at Quinden bleff hannem vnderdannig/ Thi Manden forhuerffuede det icke met nogen Velgierning/ men Quinden forskylte det selff met sin egen Misgierning/ at Mandē bleff sæt til en Herre offuer hende. Oc efterdi at dette Mandens Herredøme offuer Quinden er en straff for synden/ da skal Manden betencke / at lige som it Rijs der it Barn straffis met/ det er icke derfaare bedre end Barnet/ fordi at det brugis til at reffse Barnet met: Lige saa er Manden i dette stycke/ for sin egen skyld / intet bedre end Quinden / Oc skal derfor ingen aarsage tage sig her aff at foracte hende.

En Lignelse.

Besynderlige skal hand met Barmhiertighed oc Metynck betencke oc offuerueye Quindens Skrøbelighed / at Dieffuelen haffuer kommet Quinden

(som

(som vaar skrøbeligere end Manden) først til Fald oc Offuertrædelse/ oc strax effter til denne Straff. Oc effterdi at den første Quinde Eua vaar skrøbeligere end Adam / da skal Manden icke nu lade sig forundre/ eller bliffue der offuer wtaalmodig / om hans Quinde er nu i den forderffuede Nature ocsaa skrøbeligere end hand er / oc kand icke ret dræbe alting. Der faare formaner ocsaa den hellige Petrus oc siger: I Mend boer hos eders Quinder met Fornufft/oc giffuer det Quindelige som det skrøbeligste Redskaff/ sin Ære / som ocsaa er Metarffuinge met eder til Liffuet etc. Det er / Omgaas oc handler beskedelige met Quinderne / oc farer icke frem met Mact oc Vaald imod dem/men bruger Fornufft oc Forstand / Oc der som de ere taabelige oc wforstandelige/ da verer i diss klaagere/oc holder dem/ som it skrøbeligt Redskaff / meget til gode / om de

1. Pet: 3.

Quinder ere it skrøbeligt Karr.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

icke end handle i alle ting saa visslige oc forstandelige som i giøre / Thi de ere io ocsaa Guds Redskaff / saa vel som i / endog at de ere skrøbeligere end i ere.

En Lignelse.

Lige som mand icke kand skære eller hugge saa hart Træ met en liden tynd Kniff / som met en stor Tællekniff eller en Øxe: Lige saa skulle i Mend icke heller vdkreffue saa stort Arbeyde oc fuldkomne Gierninger aff Quinderne / som ere skrøbelige Menniske / som i vdkreffue aff eder selff / Men i skulle ocsaa giffue dem deris Ære / siger Petrus / Det er / I skulle icke holde dem slæt for intet / men lade dem dog ocsaa vere noget. Lige som mand icke derfaare kaster en liden tynd Kniff bort / at mand icke kand skære i hart Træ met hannem / som met en stor Tællekniff / Ja naar mand haffuer en liden suag Kniff / som tynd er oc staar snart til at bryde sønder / da skær mand saa meget diss beskedeligere oc varligere met hannem / fordi hand er

suag /

ſuag / Mand ſkær icke Kauring / haard Brød / haard Oſt eller noget ſaadane met hannem / paa det hand ſkal icke brydis ſønder : Lige ſaa ſkulle oc Mendene omgaaes meget beſkedeligere mer deris Huſtruer / fordi at de ere ſuage oc ſkrøbelige. Mand ſkal altid handle meget varligere met it Glaſſ / ſom er ſkrøbeligt oc kand aff en ringe ting ſlaes ſønder / end met en ſtor ſterck Kaaber Gryde. En anden Lignelſe.

Dette er den hellige Petri meening / huilcken ocſaa ſtadfeſtis met den fromme Jobs Exempel / ſom met ſactmodige ord ſuarede ſin Huſtru / der hun talede wſkickelige til hannem: Du taler (ſiger hand) lige ſom daarlige Quinder tale etc. Holder hende ſaaledis ſine ord til beſte / Endog at hand ocſaa lader hende vide ſin Skrøbelighed / at hun maa vide at hun haffuer talet wret / oc ſiden tage ſig diſſ bedre vare. Jobs Exempel. Job. 2,

Her

Mandens Giensigelse.

HEr maatte nu nogen sige: Ja / der som min Quinde forsaae sig oc handlede wret aff Skrøbelighed / da vilde ieg vel holde hende det til gode: Men det skeer ickon aff idel Fortrædelighed Vanart / oc it haardnacket ont / Sind etc. Her til suarer ieg: Her hører god Forstand til / at mand Christelige oc ret kand giøre Forskel / oc vide huad der skeer aff en Quindis Skrøbelighed / oc huad der skeer aff Fortred oc Vanart. Thi det er icke altsammen Vanartighed / det som Manden siunis at vere Vanart.

Forskel imellem Skrøbelighed oc Fortrædelighed.

Derfor / der som du fromme Dannemand vilt her vdi handle Christelige oc ret / oc efterfølge S: Peders Lærdom / som du oc est plictig at giøre / da see dig vel for oc tag dig vare / at du icke regner Skrøbelighed for Fortrædelighed / oc der offuer far frem met Hastighed imod din Hustru / oc handler for hart met hende. Thi lige det samme som du acter at vere Vanartighed oc

Ond-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Ondskaff / er it stycke aff den forderffuede Nature/oc er derfaare ocsaa Skrøbelighed. Dog kand mand icke sige ney til/ at der er io mangen Quinde til/ som icke aleniste er skrøbelig / men ocsaa Dieffuels ond: Thi det maa icke vere Løgn der den vise Salomon/ oc Jesus Sirack mange steder i deris Scrifft sige om de onde Quinder / oc klage der offuer/ huilcket de i Sandhed icke scriffue om almindelig Skrøbelighed / met huilcken mand skal handle met Fornufft oc Taalmodighed.

Der faare / huo som bliffuer til laadet saadan en ond Quinde/ hand bruge sig tilbørlige oc loulige Middel / saa meget hannem mueligt er / til at styre oc affuerie saadan Ondskaff / dog at hand icke forglemmer at elske oc haffue hende ret hiertens kier / som hand er plictig til. Thi endog at en Quinde er ond / dog bør Manden icke derfor at forstyre Guds Ordning / som er / at hand skal elske sin Hustru: Men saaledis skal det

Raad naar Quinden er ond oc vanartig.

gaa

gaa til/at Manden skal aff Hiertet elske sin Hustru/ oc alligeuel met Maadelighed straffe hinde for sin Ondskaff/ lige som Gud elsker oss/ oc straffer oss alligeuel stundem for vor Wtuct/ Lige som ocsaa Forældrene haffue deris Børn kiere/ oc bruge dog Rifset iblant met. Huilcken Mand der saaledis holder hart ved Kierlighed/ oc icke bliffuer sin Hustru gram oc hadsk/ hand skal vel ocsaa kunde ramme maade met Straffen/ saa at den skeer til forbedring/ oc icke aff Vrede oc Hastighed gaar offuer Maalet.

Tuende Lignelser.

OC paa det at Manden alleuegne met diss større Taalmodighed kand fordrage sin Hustruis Skrøbelighed/ oc icke altid strengelige oc grummelige straffe/ da haffuer Sancte Pouel sæt it stycke strax hos/ der hand taler om Quindens Skrøbelighed oc Fald/ huilcket stycke i nogen maade bøder Skaden igien/ som er den herlige oc nødtørfftige

1. Tim. 2.

Barne-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Barnefødsel / oc siger / at Adam bleff icke besuegen / men Quinden bleff besuegen / oc indførde Offuertrædelsen / Men hun bliffuer salig ved Barnefødsel / der som hun bliffuer i Troen etc.

Met disse Ord vil hand (in Summa) giffue tilkiende / at endog at det er gaact Quinden ilde / oc hun haffuer indført Offuertrædelsen / oc haffuer kommet Manden paa Fald met sig / saa giør hun det i nogen maade gaat igien / at hun føder Børn / paa det at Verden kand formeris oc holdis ved Mact / huor offuer hun lider stor Jammer oc Nød / oc maa tage sig megen Møde / Arbeyde oc wmage til at opføde sine Børn / huilcket Gud saare vel behager / oc er hende for saadan Gierning naadig / oc vil icke regne paa det skarpiste met hende / Dog met dette Vilkaar / at hun bliffuer fast i Troen / ved huilcken alene vor Gierning oc Bestilling er Gud behagelig / Vantro

Mand skal meget offuerbære met Quinden for Barnefødsel.

Vantro hun forderffuer det altsammen. Oc derfor (vil Paulus sige) efterdi at Gud icke vil her regne forskarpt / da skal oc saa Manden for saadan Barnefødsel oc Quindens Besuæring skyld / holde Quinden sin Skrøbelighed diss meere til gode / Saa som oc saa

Keyserlouen.

Keyserlouen en sted der om smuct lærer / huad oc huor meget mand skal offuerbære met Quindekiøn / for den ædle oc dyrebare Giernings skyld / som er Barnefødsel. Wi haffue oc saa det deylige

Socratis Exempel.

Socratis Exempel / huicken der haffde en fortredelig Dieffuels ond Quinde / oc hand leed det altsammen taalmodelige aff hende / alt det Fortred hun giorde hannem / ickon aleniste derfor / at hun fødde hannem saa deylige Børn / Hand slog hende icke eller buldrede met hende / efterdi at hand intet kunde forbedre sig der paa / men sagde at hand lærde hiemme i Huset aff sin onde Quinde / huor hand skulde skicke sig vden Huset imod sin Fiende. En anden vijs Mand straffe-

straffede hannem derfor at hand icke dreff hende slæt aff Huset fra sig. En dag hende det sig at Socrates kom ind i den samme Mands Hus / der hørde hand en hob Giess snadre oc tadre / at ingen kunde faa liud for dem/da straffede hand hannem igien / for hand vilde lide saadan snadren i sit Hus. Ja/ sagde den anden / de giøre mig mange Eg / oc giffue mig mangen god fed Steg paa Bordet. Ey/ sagde Socrates/kant du lide dem / ickon for en Steg eller fire / huor meget meere bør mig at lide min trætactige Quinde / for de deylige Børn hun føder mig?

Dette maa nu vere sagt om den femte Sag / huilcken (der som hun ret befindis) skal vel kunde holde begge dele/ baade Mand oc Quinde ved Husfred. Wi ville nu ocsaa tage den siettte Sag for Haande.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Den siette Sag.

Den siette Aarsage til Husfred.

YEmdelis skulle alle Ecte Folck ocsaa betencke den siette Aarsage / som skal beuege dem til at holde Husfred / met Lydighed oc Kierlighed. Om huilcken Paulus taler i sin første Epistel til de Corinther / i det Elleffte cap: Huor hand neffner it Tegn der betegner at Quinden skal vere sin Mand lydig / oc hand skal haffue hende kier / sō er Quindens Hoffuetklæde / hue / hat eller andet sæt som Quinder bruge effter deris Stat oc Lands vijs / til at skiule Hoffuedet met / huilcket hand kalder en Nact / Der om liude Apostelens Ord saaledis.

Quindens Hoffuetklæde huad det bemercker.

Quinden skal haffue en Nact paa Hoffuedet / for Englenis skyld.

Huad

Huad Quinden skal her aff lære.

HEr aff skal Quinden lære/ I.
Først / efterdi at Gud lader see saa nøye der til / at hand ocsaa formedelst saadan en høy Apostel betencker oc ihukommer det Tegn som skal paaminde hende at vere sin Mand lydig/ at der da i Sandhed maa io ligge stor mact paa denne Lydighed / oc Gud vil for ingen deel haffue at hun skal brydis.

For det andet/ Efterdi at S. Poual vdkreffuer saadan Mact / (det er/ saadant Lydigheds Tegn) at skulle bæris/ icke alleniste derfor/ at det vilde staa ilde faar Menniſken / der som Quinder skulde gaa Barhoffuede / Men det skal ocsaa skee for Englenis skyld/ som stedse ere hos oss / oc altid tage vare paa oss / paa det at de som ere Guds Tienere oc vide deris Herris vilie / icke skulle vemmis der ved oc see

II.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Værſtyggelighed der paa / der ſom Quinden icke vilde bære dette Lydigheds Tegn paa Hoffuedet.

Saa ſkalt du Chriſtelige Dannequinde to for alt betencke/at denne Guds Vilie/ om din vnderdannige Lydighed/ er hans rette Aluere / ſaa at hand oc haffuer ſæt de hellige Engle til Superintendenter oc Aaſiuns Mend / ſom icke alene ſkulle ſee til huor lydig du eſt din Mand / men oc ſaa (det ſom meget ringere er) om du foracter / eller veluillige bruger Lydighedens Tegn / ſom er dit Hoffuetklæde eller Hoffuetſkiul.

Det beſte Hoffuetſmycke.

Oc efterdi at du ellers eſt tilbøielig aff Naturen / oc legger der oc ſaa vind paa / at du kant haffue ſaadant Hoffuetſmycke oc Hoffuetklæde / ſom kand vere ſkønt oc ſtateligt / at du kant vere anſeet oc behagelig iblant Folck/ da ſkalt du her ſynderlige befliite dig / at din Perle Hue eller Hoffuetklæde kand vere prydet met det allerfiniſte Guld oc ædelſte Steene / ſom er Ydmyghed oc

Lydig-

Lydighed/Thi der met bliffuer dit Hoffuet oc Smycke icke aleniſte behageligt for alle fromme Folck paa Jorden/ men ocſaa alle Guds hellige Engle i Himmelen / huilcke du ſkulde io gierne giøre meget til vilie/ oc ſmycke dig efter deris gode Behag / at de ocſaa kunde vide at ſige i Himmelen om din deylige Prydelſe oc Skabning.

DEN imod ſkalt du ocſaa met ſtor Fryct oc Redzel betencke / at naar du aleniſte pryder oc ſmycker dit legemlige Hoffuet met allehaande Kaaſtelighed/ til Hoffmod oc Pral/ oc der offuer foracter dit rette Hoffuet / ſom er din Mand/beſpaatter oc vanærer det Hoffuet met Wlydighed/oc met wmaadelige offuerflødigt Smycke beueger hannem til Vrede oc Nidkierhed / da eſt du icke aleniſte alle fromme Chriſtne Menniſke oc de hellige Engle wbehagelig / oc i deris Aaſiun værſtyggelig / men du anretter der met alle Horkarle / Skør-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

leſſnere Krurendere oc Skalcke paa Jorden / oc alle Diefflene i Helſſuede/ it lyſtigt Spil oc Spectackel.

Derfaare lad dig denne Aarſage icke vere den ringeſte til Lydighed / oc lige ſom du veedſt / at effter Guds Ordning oc en ærlig ſeduane/ tagis dig deñe Mact oc Myndighed fra/ at gaa Barhoffuet iblant Folck / ſtrax effter at du førſte gang følgis til Seng met din Ecte Mand / oc til it Tegn at du nu her effter ſkalt vere din Mand vndergiffuen / da ſætter Manden it Hoffuetklæde eller Linhat paa dit Hoffuet / ſtrax hand kommer til dig i Brude ſengen: Lige ſaa (ſiger ieg) ſō du dette veedſt/ſaa ſkalt du ocſaa all din Liffs tid/ huer dag/ ſaa tit ſom du ſætter paa dit Hoffuet / ihukomme oc betencke huad dette Hoffuet ſkiul bemercker / oc ret dig der effter den gantſke dag igiennem oc huer dag/ at du bekiender Mandens mact offuer dig / oc beſee dig icke alleniſte i den

Huorfaare Brudgommen ſætter Klæde paa Brudens Hoffuet.

Legem-

Legemlige Speyel / huor vel du haffuer sæt paa dig / oc huor smuct det sider paa dit Hoffuet / (huilcket dig icke formenis til Høffuiskhed oc Ærlighed) Men see ocsaa i den Engelske oc Himmelske Speyel / om du i it eller andet rettelige fuldkommer met Gierningen / det som denne Mact betegner / som du bær paa Hoffuedet / saa at du kant bære den met ære / paa det at de hellige Engle / som stedse ere dine Aasiuns Mend oc Dommere / icke skulle see noget wtilbørligt eller værstyggeligt paa dig / som dig selff kunde komme euig skade / forhaanelse oc vanære.

Quinders daglige Speyel.

Naar du gaar vd iblant Folck met it skidet Hoffuetklæde / eller det sider ilde oc sluturet paa dit Hoffuet / da tyckis dig oc andre at det staar dig ilde / oc du haffuer Haanhed der aff iblant Folck: Men huad kand den Haanhed lignis imod den forsmædelse, der du haffuer for

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

de hellige Engle / ſom daglige omgaaes hos oc omkring dig / at du i deris Aaſiun oc Næruerelſe binder den ſlemme / ſorte fede oc omflettige Karklud / ſom er Wlydighed / paa det Hoffuet / oc vden all Bluſel oc Skam gaar der met vd oc ind / lige ſom it galet Menniſke? Derfaare du Chriſtne Dannequinde / betenck dette vel / da haffuer du der aff Aarſage nock til Lydighed.

Mandens Regel aff denne ſiette Aarſage.

MEn huad haffuer Manden at lære aff denne ſiette Aarſage / at hand der aff ſkulde opeggis til at elſke ſin Huſtru? Suar. Hand ſkal førſt dette acte vdi ſin Huſtruis Hoffuetſkiul / at dette Skiul oc Mact (ſom paulus kalder det) er hende paaſæt aff Gud oc Menniſken / for hans ſkyld / Oc efterdi at denne herlige Frihed ſom Piger oc Jomffruer haffue / at gaa Barhoffuet / den

den er hende nu for hans skyld fra tagen/ da skal hand ocsaa lade hende nyde den Skade gaat at / oc diss kierligere oc venligere omgaaes met hende/oc saaledis forskaffe det / saa meget som hannem er anrørendis / at dette Quindens Hoffuetskiul icke bliffuer hende besuerligt / at hun det skal angre oc fortryde / men det kand bliffue hende kiert/ ærligt oc læt.

Oc lige som der aldrig nogen sted findis nogen Mand saa grum oc tiranisk/ at hand sætter en Quernsteen paa paa Hoffuedet paa sin Hustru / i steden for it Hoffuetklæde / eller oc i andre maade fortrædelige sætter noget andet tungt oc besuerligt Hoffuetskiul paa hende / som kand forderffue Hoffuedet: Lige saa skal oc en Christen Dannemand / icke met ret Forsæt oc raadende Raad / giøre sin Hustru sin Vnderdannighed oc Lydighed (som met Hoffuetklædet betegnis) haard oc møsommelig/ Men met Kierlighed oc Liffsalig-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

hed/ saa meget som hannem mueligt er/ altid giøre hende den sin Lydighed sød oc læt.

FOr det andet/ lige som Quinderne skulle i dette stycke (huad deris Hoffuetklæde oc Lydighed vedk ommer) anse Guds hellige Engle/ oc holde sig høffuiskelige for deris skyld: lige saa haffue oc Mendene deris Aarsage huorfaare de skulle see veed for de hellige Englis skyld/ oc icke giøre deris Hustruer skade oc ont/ men elske dem aff Hiertet/ oc leffue met dem i endrectighed/ Den aarsage er Bønnen. Thi at it Christet Menniskis Bøn skeer i de hellige Englis Aasiun oc Næruerelse/ lærer oss S: Hans i sin
Apoc: 8. Obenbaring/ i det ottende Cap: huor hand saa scriffuer: Oc Røgelsens Røg aff de Helligis Bøner/ gick op aff Engelens Haand faar Gud. Lige saa er oc Gabriel Engel til stede hos Daniel i sin Bøn. Saa fører
Dan: 9. ocsaa en Engel Cornelio den tidende oc

Bude

Budskaff / at hans Bøn vaar hørt / oc hans Almisse vaar anseet hos Gud. Act: 10.
Disligiste ocsaa Zacharia S: Hans Baptistæ Fader. Oc der Christus giorde sin Bøn i Vrtegaarden / da obenbaredis en Engel for hannem som trøstede hannem. Luc: 1.

Efterdi at det er sanden / at de hierte kiere Engle ere hos oss naar wi giøre vor Bøn / da lader oss fremdelis høre huad den hellige S: Pouel scriffuer om Mendenis Bøn / huorledis den skal skee. 1. Tim: 2.
Saa vil ieg nu / siger hand / at Mendene skulle bede i alle Stæder / oc opløffte hellige Hender / vden Vrede oc Tuil. Men om huad slags Vrede dette skal besynderlige forstaaes / vden huilcken Mendene skulle giøre deris Bøn / forklarer S: Peder / der hand formaner Mendene som tilforn er sagt / at de skulle bo hos deris Hustruer met Fornufft etc. Thi der legger hand denne Aarsage til / oc 1. Pet: 3.

siger:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

ſiger: Paa det at eders Bøn icke ſkal forhindris.

Som hand vilde ſaa ſige: Naar i Mend vden redelig Aarſage / oc imod all Ræt / fare ilde met eders Huſtruer / kiffuis oc riffuis / ſlaes oc ſendis met dem da kunde i icke rettelige giøre eders Bøn. For / efterdi den ſom ellers hader ſin Næſte / hand kand icke ret bede: da forhindris Bønnen meget meere / oc kand icke rettelige ſkee aff den ſom hader ſin Huſtru / ſaa ſom den der hand ſkal haffue ſynderlige kier aff Hiertet / oc icke alleniſte elſke meer end andre Menniſke / men end ocſaa meer end ſin egen Fader oc Moder.

Saa foraetis icke alleniſte de onde Mends Bøn ſaa ſom en vnyttig oc vduelig ting / Men deris Offer oc Guds tieniſte bleff i det gamle Teſtamente ſlæt forkaſt. Thi Gud ſiger hos Propheten Malachiam / at hand gider icke meere ſeet til Mendenis Mad-

Mal 1 c.

offer /

offer/ eller taget noget behageligt aff deris Hender etc. De sætter klarlige denne Aarsage der til oc siger: Fordi at du foracter din Hustru som HErren haffuer tilskicket dig / som dog er din Stallbroder oc din pactis Hustru.

Efterdi som nu sagt er/at de onde Mends Bøn oc Offer duer intet faar Gud/men som Petrus siger/forhindris: da kunde ingelunde saadanne Mend som hade deris Hustruer / opløffte hellige Hender vden Vrede / saa som S: Pouel vil haffue det. Skeer det da at de met vrede opløffte whellige Hender / oc Englene see deris Bøn / da faa de i Sandhed ingen ære aff de hellige Engle for deris Bøn. De gode Hiertekiere Engle skulle heller intet skøtte om deris Bøner at anamme oc føre dem op faar Gud / som de ellers pleye at gifre met andre Gudfryctige Menniskis Bøner/ efter som det beuisis met det Exempel

som

Apoc: 8. som nu opneffnd bleff / aff S: Hansis
Tob: 12. Obenbaring. Disligiste aff Tobiæ bogs 12. Cap: huor Engelen klarlige siger: Jeg førde din Bøn faar Herren. Derfaare haffue ocsaa alle Mend stor Aarsage aff de gode Engle / til at elske deris Hustruer / paa det at de icke skulle bliffue til skamme faar de hellige Engle met deris Bøn. Dette maa nu vere nock om den siette Aarsage / Wi ville nu ocsaa besee den siuende.

Den siuende Aarsage til Husfred.

DEN siuende Aarsage / huorfor Quinden skal vere Manden lydig / oc hand skal elske hende / sætter S: Peder / i sin første Epistels tredie Cap: met disse Ord:

Dissligiste skulle Quinderne vere deris Mend vnder-

vnderdannige/paa det at ocsaa de som icke tro paa Ordet / kunde vindis formedelst Quindernis omgengelse vden Ordet/naar de see til eders kyske Omgengelse/vdi Fryct/ Huilckis Prydelse der skal icke vere vduortis met Haarflættelse oc Gulds omhengelse / eller at tage Klæder paa/ men Hiertens lønlige Menniske wforkrencket met en sactmodig oc stille Aand / Det er kaasteligt faar Gud.

Quad

Den siuende Sag
Huad Quinderne skulle her aff lære.

B

DEtte er io en herlig Aarsage/ som met rette skulde giøre alle Christelige Dannequinder saare villige til Lydighed. Quinderne ere almindelige tilbøyelige til at de gierne ville predicke faar deris Mend / oc ville stedse lære oc mestre dem/ huilcket icke er ont at de søge deris Mends beste oc forbedring: Men at de icke ret begynde saadan deris Mends forbedring/ det er ont / oc hører Dieffuelen til. Thi de ville almindelige mesten delen vdrette det met Klammer oc Kiff/ at de daglige dags snarre oc bide at Mendene/ knurre oc murre at dem/ lige som en stor Hund eller en Biørn i en Lencke / Oc meene at naar de ickon kunde giffue Mendene mange vnyttige / fortrædelige oc onde ord / da haffue de vdret alting vel / da meene de / at de ville giøre gode Mend.

Quinder ville gierne lære Mendene,

Men

Men huor det almindelige lyckis dem met saadan foruent Mandetuet/ det beuiser daglig Forfaring alt formeget / saa at de enten faa løse Drog aff deris Mend / eller de giøre dem til Tiranner. Thi intet redeligt ret Mands Hierte lader sig gierne daglige offuerskende oc forhaane aff sin Quinde/men hand verier sig huor hand kand / Oc kand hand icke anderleds komme Quinden til at holde sit Suærd inde / huilcket hun haffuer i Munden / da klapper hand paa det sidste paa Skeden eller Balien (som mand pleier at sige) Saa bliffuer der da Rumor oc andet ont aff/ at Quinden veed icke huilcken Dør eller Vinduffue hun vil løbe vd aff. Quinde Suærd

Men er det en blødhiertig Mand/ som icke haffuer ret Mands Mod oc Hierte / oc hand daglige offuerskendis aff sin Hustru / da gaar hand vd aff Huset / oc viger aff Røgen / giffuer sig hen til Selskaff oc Drick / dobler oc spiller / forkommer sine Penninge oc for-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

ſømmer ſit Arbeyde / ſiden bliffuer ont verre. Dette vdrette almindelige onde Quinder met deris Mund predicken / naar de ville giøre formeget der aff / oc bruget i wtide oc wlempe : Fordi de ere icke kaldede eller viede der til at de ſkulle predicke / men dem er befalet at de ſkulle intet haffue met ſaadant at ſkaffe / De ſkulle lære i Stillehed / met all Vnderdannighed / ſiger Sancte Pouel.

Onde Quinders Predicken.

1. Tim: 2.

Dette ſiger ieg dog icke i den meening / at Quinderne ſkulde ingen tid haffue Magt at raade Mendene det ſom gaar er / oc ſige dem deris beſte. Thi den fromme hellige Sara haffuer end ocſaa ſagt ſin kiere Mand Abraham ſanden oc ſtraffet hannem / met Lempe oc Sindighed / den tid hendis Pige Agar foractede hende / efter hun vaar bleffuen fructſommelig / ſom der ſtaar i Moſe førſte Bog. Saa giorde oc den fromme Abigael / den tid hendis daarlige Mand

Sara.

Gene: 16

Abigael,

Nabal

Nabal haffde ſlemmelige forſeet ſig i mod Kong Dauid/ ſom der ſtaar i Samuels førſte Bog: Men derfor ſigis det/ at de ſkulle icke forgribe ſig/ oc ſla ſig alt for vijt vd/ oc icke ſige deris Mend imod/ vden de ere ret nødt der til/ oc haffue redelig nøyactig Aarſage/ ſaa ſom Sara oc Abigael haffde/ At de icke heller end da fare wbeſkedelige frem met Senden/ Knur/ Bulder oc onde ord/ Men bie tid oc leilighed/ ſom Abigael giorde/ huilcken der icke ſtrax ſtraffede ſin Mand met onde ord/ om Affteenen der hand vaar drucken/ men tøffuede til om Morgenen/ der Vinen vaar aff Hoffuedet paa hannem/ oc hendis ord haffde rom oc platz. 1. Sam. 25

Saa/ ſiger ieg/ ſkulle alle Chriſtelige Dannequinder/ ramme maade i dette ſtycke/ ſøge bequemmelig tid oc leilighed/ oc ſynderlige befliitte ſig/ at de faſt heller paa denne vijs oc maade/ ſom S. Peder her lærer/ kunde føre deris Mend til forbedring/ end at de ſom Hvorledis Quinder ſkulle vnderviſe deris Mend.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

onde Hunde ſkulde met Klammer / Kiff oc Bulder ſtorme oc bruſe imod deris Mend / oc dog intet gaat der met vdrette.

Thi huor lidet gaat der vdrettis i Eceteſkaff / ved onde ildſindige Quinder / det beuiſer daglig forfaring / Men denne maade ſom Petrus her omtaler / ſom er / at forbedre Mendene met Quindernis Lydighed / Tuct / Høffuiſkhed / Beleffuenhed oc Fromhed / den giffuer Apoſtelen her ſaadant it herligt Vidneſbyrd / at alle Chriſtelige Dannequinder ſkulde met rette befliitte ſig der paa / at giøre der effter / Fordi S. Peder / aff den hellig Aands indſkiudelſe / legger fromme Dannequinder den ære til / at de met deris gode omgengelſe / kunde foruden Ord / omuende deris onde oc vantro Mend til at tro Ordet / huilcket der io er den ædelſte oc yppерſte gierning i Verden er / at giøre it vantroet Menniſke troendis / Paa huilcken gierning icke alene de hellige Pro-

Fromme Quinders loff.

pheter

pheter oc Apostler haffue arbeydet/men ocsaa Christus Guds Søn selff.

Efterdi da at den hellig Aand formedelst Petrum vidner / at en from Quindis lydighed oc tuctige Omgengelse / kand vdrette den ypperste gierning/ som er / at it vantroet Menniske kand omuendis. Da skal hun io meget mere kunde vdrette ringere gierninger/ oc raade bod paa ringere breck oc feil paa Manden / der som Quinderne ickon lade sig befinde met saadan Lydighed oc Christelig omgengelse / Mendene til forbedring: Efterdi at de nui vor tid/Gud skee loff/ icke haffue slæt vantro Mend/ men saadanne Mend/ som tro paa Christum/saa meget som mand aff det Christelige naffns vduaartis bekiendelse/ kand dømme.

DEr saare du Christne Dannequinde/ vilt du haffue en from Mand/ da lær her aff S. Peder / huor du skalt det begynde/ at du kant giøre din Mand

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

frommere oc bedre / Saaledis skalt du bære dig at: Du skalt vere hannem lydig oc vnderdannig / oc lad hannem see oc formercke / at du haffuer en Christelig omgengelse. Oc efterdi at den hellige Aand lærer dette ved S. Peder / at lydige Quinder giøre fromme Mend / Da vid at den Lærdom kommer fra Helffuedis Aander / som hine gamle Kuffersker / Traaldkoner / Ja vel stundem dine egne Forældre oc Venner giffue dig / naar de raade oc egge dig til Wlydighed oc Gienstridighed (som tit oc offte skeer) Stat imod / sige de / lad hannem vide at hand haffuer en Quinde / oc icke it Barn for haanden / lader du dig saa kue oc vndertuinge aff hannem / oc lyder hannem at i alt det hand vil haffue / saa at hand faar først haanden offuer dig / da bliffuer du siden hans Skostrug / oc Fodetræd saa lenge du leffuer / oc intet andet end foractet oc forhaanet / Lad derfor see / at du veedst at sige ney for nret etc.

En from Quinde giør en from Mand.

Dieffuelens Lærdom.

Saadan

Saadan Lærdom / siger ieg / skale du vide at komme fra Dieffuelen / oc icke fra vor HErre / hør hannem derfor ingelunde / lad ingen affuende dig fra Lydighed / saa lidet som du kunde lade dig tælle i Troen / at du icke vaar it Menniske. Oc der som det saa skeede / at din Mand vaare wgudelig / oc icke vilde lade sig forbedre aff din Lydighed / saa haffuer du da en god Samuittighed / at du haffuer giort dit der til / det gaar dig / som det gaar alle trofaste Predickere / Apostler oc Propheter / huilcke som ved Guds Ord omuende Menniskен til Gud / kunde de icke omuende alle / icke heller altid / Men ickon naar det er Gud saa behageligt : Lige saa skalt du vide / at naar du haffuer giort dit der til / da skal Gud ocsaa vel vide at ramme tiden / naar din Mand skal omuende sig / saa at denne din Mands ondskaff skal da komme dig til beste oc stor ære. Oc huorledis skulde det icke komme dig til beste? Efterdi at du haffuer io i ingen

En Lignelse.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

maade/ icke end i det allerringeſte / giffuet hannem Aarſage der til/ oc du haffuer der til ocſaa Aarſage til at bruge din Lydighed vdi Haabet om Retning oc Bedring / huilcken Lydighed ocſaa ſkal endelige lønis dig riglige / ſaa ſom en aff de beſte oc Gud behageligſte Giernin-ger.

Huad Manden ſkal lære aff denne ſiuende Aarſage.

MEndene ſkulle oc lige ſaa aff denne Aarſage lære at elſke deris Huſtruer / huilcket ocſaa den hellige Petrus / i det ſamme Capittel ſom før bleff opneffnt / faare holder dennem / i det at hand kalder Quinderne Naadens Medarffuinge til Liffuet.

Thi lige ſom Quinderne ſkulle derfor vere lydige / oc haffue en Gudelig Omgengelſe / at de kunde omuende deris

ris vantro Mend: Lige saa skulle oc Mendene elske Quinderne / oc icke foracte dem / men met en Gudelig / venlig oc liffsalig Omgengelse / forfremme dem ocsaa til Salighed / effterdi de høre / at Quinderne haffue ocsaa Arffuelaad vdi Naaden oc Liffuet.

Oc effterdi at Gud acter Quinderne saa ypperlige oc værdige / at hand haffuer vdualt dem io lige saa vel som Mendene / Icke til en ringe Foræring eller vurdings deel / men til det gantske Arff / Icke til lidet forgengeligt Gods / men til sin Naade oc det euige Liff: Da skulle Mendene ocsaa betencke / at det i ingen maade er tilbørlige / at de skulle acte dem ringere end Gud acter dem selff. Thi huad som Gud (saa som den allervisiste) holder oc dømer om huer Slect / Stat oc Person / det skal ocsaa huer Christen lige saa acte oc dømme / paa det at hand icke skal straffe oc foracte Guds Dom / oc forsee sig imod Guds Visdom.

Quindefolck skal icke actis ringe.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

En Lignelse.

Her foruden er det vist / at det icke vil staa nogen Mand vel/der som hand vnyttelige oc lætfærdelige / vden stor Nød oc Trang/ forkommer oc skil sig oc sin Hustru ved hendis Arffuedeel som hende effter sine Forældre er tilfalden/ men staar hannem bedre at hand den forbedrer / oc legger vind paa at kunde hannem beholde. Skeer dette met en ringe Arffuelaad / huor meget meere er det da Skam / at en Christen Dannemand icke hielper sin Hustru trolige til/ at hun kand stadig oc fast beholde den Himmelske Arffuedeel/ som Guds Søn Jesus Christus haffuer paa Kaarsset vdlagt hende? Denne Arff holdis best oc formeris/ naar Manden boer hos sin Hustru met Fornuffe (som Petrus lærer) venlige vnderuiser hende met Guds Ord / oc met it Christeligt Exempel vandrer for hende i all Gudfryctighed/ Oc in Summa / naar hand met all Kierlighed oc Liffsalighed giffuer hende sin tilbørlige Ære/ oc saaledis locker hende til det beste,

Saa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

til Husfred.

Saaledis skal det staa fast paa begge sider / at der som du Quinde haffuer en ond wgudelig Mand / da skalt du met din Lydighed oc Fromhed omuende hannem til Troen / Oc der som du Mand haffuer en ond Quinde / da skalt du met Kierlighed oc Venlighed locke hende til Gudfryctighed / at hun oc saa kand faa sin Arffuedeel i det euige Liff / som hende aff Guds Søn er tilmyndet oc vdlagt. Oc dette maa nu vere nock sagt om den siuende Aarsage. Merck dette vel.

Den otende Aarsage til Husfred.

DEn otende Aarsage til Quindens lydighed / ville wi nu oc saa kaartelige anse / thi hun haffuer icke stor forklaring behoff / ickon aleniste en god vilie / at mand vil skicke sig der effter. Denne Aarsage faar es giffuer oss S. Poul / til de Epheser / i det femte cap : huor hand saa siger :

Quin-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Den otende Sag

Quinderne skulle vere deris Mend vnderdannige som HERren / Thi Manden er Quindens hoffuet etc.

Quindens Lærdom her aff.

HEr skalt du Christelige Dannequinde icke meget disputere / huorledis / eller huorfaare Manden er Quindens hoffuet / Thi Guds dom staar der / at Manden er Quindens hoffuet / oc icke Quinden Mandens hoffuet / oc derfaare vil S. Pouel / at Quinderne skulle beuise deris Mend lydighed / lige som vor HErre Christo selff. Thi det er icke allene om Manden at giøre / men om Christi befalning / Hun vil holdis oc fuldkommis.

Chri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Christus haffuer oc icke befalet saa-dant / oc sæt Manden til Quindens hoffuet / vden synderlig Aarsage / saa som tilforn er noget omtalet / der saare lad du Christne Dannequinde denne Ordinantz oc Low saaledis bliffue / der som du ellers holder Christum for din HErre / oc tenck ickon allene der paa / huorledis du kant vdrette denne hans Befalning.

Huorledis Lemmerne ere Hoffuedet lydige.

OC der som du vilt giøre dette / som du est plictig til / da betenck paa dit eget Legeme / huorledis dine Lemmer skicke sig mod dit Hoffuet / Der skalt du befinde / at alle dine Lemmer giøre / eller oc io ere redebon til at giøre / det som dit Hoffuet met sine sind oc tancker faare-giffuer. Vil Hoffuedet at Henderne skulle tage en Steen op / da giøre de det / oc om Steenen er dem for tung at opløffte / saa at de icke kunde fuldkomme Hoffuedens vilie / saa forsøge de dog / huad de kunde giøre / legge deris flijd til / saa

saa meget som dem mueligt er. Vil Hoffuedet at Føderne skulle gaa oc vandre nogen sted / da gaa de strax idelige frem / saa langt som Hoffuedet vil / wansæt at de bliffue trætte oc faa Blærer oc Bobler der aff / de fuldkomme Hoffuedens Vilie tit offuer deris effne / saa lenge at de gide icke meere / De sætte icke Hoffuedet nogen viss Termin oc Maal for / huor langt det skal lade dem gaa / men de lade det staa til Hoffuedet / oc lade det raade der for / huor langt eller stacket de skulle gaa. Lige saa gjøre oc alle andre Lemmer / de holde sig vnder Hoffuedet oc ere det lydige.

Menniskens Lemmere ere Quinders Skolemestere.

Saa skalt du Christne Dannequinde ocsaa gjøre / see dig daglige i Speyel paa dine stumme wfornufftige Lemmer / oc lær aff dem denne nødtørfftige Gierning som er Lydighed: Oc synderlige som Lemmerne vide aff Naturen at de icke ere Hoffuet / oc derfaare falde de icke vdi Hoffuedens bestilling / meget mindre regere de offuer Hoffuedet /

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

det / Saa skalt du oc vide / at endog at du est Hoffuet for dine Børn / Tiunde oc anden Husholding / dog saa meget som Mandens Herredømme vedkommer / haffuer du intet Hoffuet for hannem / men hand er dit Hoffuet / oc du est saar Gud (vden din Mand) lige som it Hoffuetløst Legeme.

Derfor om du haffuer i dit Hoffuet / smucke forstandige vijse Tancker oc Anslag / da brug dem imod dine Børn / Tiund oc Husholdning det beste du kant / men imod din Mand skalt du icke bruge dem / Thi der til ere de dig icke giffne. Lige som din Kiortel / Kaabe / Sko oc Hoser / ere dig icke giffne der til / at du skalt drage dem paa Hoffuedet / met paa Føderne oc Kroppen / huad som er neden for Hoffuedet. En Lignelse.

Thi huer ting skal bliffue ved sin Ordning oc Skick / Oc derfor lige som it par Sko der kand vere giort aff Fløiel / oc bestickes met Guld oc Perler / lige saa vel som it Fløyels Bonet / dog sæt- En anden Lignelse.

ter

ter mand Skoene icke paa Hoffuedet/ alligeuel at de ere saa statelige prydede som Bonetet: Lige saa skalt du icke heller bruge din kloge Forstand imod din Mand/ om du end est saa vijs/ oc lader dig tycke at vere visere end hander/ men huor du kant tiene hannem dermet/ der skalt du bruge din Vijsdom til/ saa at dine Tancker oc Anslag tiene saa som Lemmer oc icke regere som Hoffuedet.

Huad Manden aff denne otende Aarsage skal lære.

DEr imod du Christelige Dannemand/ lær aff denne samme Speyel/ som er tagen aff S: Pouels Ord/ at du haffuer din Hustru hiertelige kier/ oc tenck icke alene at du est Quindens Hoffuet/ oc skalt regere hende/ huilcket snart er tenckt oc sagt/ Men betenck paa din side/ at du derfor est hendis Hoffuet/ paa det at du skalt elske hende/ lige som

du

du elsker dig selff / huilcket S: Pouel
oesaa sætter strax her efter met vdtrycte
ord: JMend/siger hand / elsker e- Eph: 5.
ders Hustruer som edersegne Le-
geme.

FOr det andet / lige som Quinden bør daglige at lære sin Lydighed paa sine egne Lemmer / huorledis hun skal holde sig mod sit Hoffuet: Lige saa bør dig ecte Mand / oesaa daglige at lære aff dit eget Hoffuet huorledis det elsker dine Lemmer / at du oc lige saa elsker din Hustru. Mennes skens Hoffuet er Mendes nis Skole mestere.

Oc Naar du saaledis sætter dit eget Legeme til it Exempel oc Skolemester / som skal lære dig huor kier du skalt haffue din Hustru / da skalt du i sandhed befinde: Først at Hoffuedet haffuer flitig L.
Omsorge / huorledis dit gantske Legeme kand klædis oc fødis / icke alenisste armelige oc til nødtørfft / men vilde gierne at det skulde vel forsørgis / oc lege-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

ger vind paa at forsørge Legemet riglige oc i beste maade (saa meget som Hoffuedet mueligt er) baade met klæde oc føde. Saaledis skalt du ocsaa elske din Hustru.

II. Dernæst skalt du befinde / at endog at dit Hoffuet bruger dine Lemmer oc Legeme til at atspørge Næring oc Biering / oc naar det stundem bliffuer Legemet oc Lemmerne suart oc mødsommeligt / at de aff suart Arbeyde bliffue kiede / mødige oc trætte / da haffuer Hoffuedet stor Metynck met dem / oc betencker huorledis det kand hielpe oc vederquege Legemet oc Lemmerne / at dem icke der offuer skulde vederfaris nogen skade eller Fordærffuelse. Saa skalt du oc handle met din Hustru / icke driffue hende som it Nød eller Hest / men tenck at hun er it Menniske.

III. Fremdelis skalt du ocsaa befinde / at der som dit Legeme oc Lemmer vederfaris nogen skade aff Siugdom eller anden tilfaldendis Breck / da haffuer dit

dit Hoffuet en hiertens Medynck der offuer / haffuer flittig omhu / betencker allehaande Raad oc Middel / at de siuge Lemmer kunde bliffue hiolpne oc komme til pass igien : Lige saa skalt du oc skicke dig imod din Hustru / i hendis Skrøbelighed oc Siugdom.

Summa / efterdi at hun for din skyld maa lade sit eget Hoffuets tancker oc anslag staa tilbage / oc vige for dit Hoffuet / paa det du kant vere Hoffuedet som Gud haffuer befalet / da skalt du betencke / at du est plictig til / diss flitigere at forsørge (efter din formue) hendis forladne oc (saa at sige) Hoffuetløse Lemme oc Lemmer / oc beuise mod hende it retsindigt / forstandigt oc venligt Hoffuets Kierlighed / oc icke it rasendis / galet / oc stormendis Hoffuets offuerfuselse / Hastighed oc Tiranni. Oc dette maa vere den otende Aarsage / som er icke den ringiste huorfaare Manden skal elske sin Hustru.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Den niende Sag

Den niende Aarsage til Husfred.

DE to sidste Aarsager til Husfred / som er den niende oc tiende / staa i tu smucke Exempel / aff huilcke den hellige Petrus beskriffuer it / oc S: Pouel det andet.

DEn niende Aarsage / huor met Petrus formaner alle Quinder til Lydighed / er de hellige Quinders Exempel i det gamle Testamente / oc besynderlige den hellige Saræ Exempel / huor om Petrus saaledis skriffuer / i sin første Epistel i det 3. Cap: der hand taler om Quinders Prydelse oc Smycke / som tilforn er opregnet i begyndelsen paa den siuende Aarsage / oc ere disse Sanc: Peders Ord.

Saaledis (det er met induaartis oc icke vduaartis Smycke) prydede oc de hellige Quinder sig i fordom

dom tid / som sætte deris Haab til Gud / oc vaare deris Mend vnderdannige / lige som Sara vaar Abraham lydig oc kaldede hannem Herre / hues Døttre i ere bleffne etc.

Quinders første Wskickelighed.

I disse Ord handler den hellige Petrus en part om Smycke / oc en part om Lydighed / effterdi at Quindekøn / pleier met disse tu stycker at holde sig mest wskickelig. Fordi de lade sig mesten delen for det Første aff synderlige metfødt Quindelig Daarlighed tycke / at det er en saare kaastelig ting / at de kunde behenge sig met meget vduaartis Smycke / [illegible]tencke icke en gang der paa / Ja [illegible] det icke heller / at lige som det kom [illegible] Euæ første Offuertrædelse / at hun maatte klæde oc skiule det nøgne Legeme / saa haffuer ocsaa deris (det er Quindernis) egen Wuærdighed oc Vanheld iblant Mandfolck veret Aar-

L

sage til at de maatte pryde oc smycke sig/ paa det de kunde bliffue noget anseet aff dennem.

Quinde Smycke.

Fordi iblant Hedenske oc wgudelige Folck / vaare alle Quindfolck hos huer mand foractede/ vden de enten met deris deylige Skabning / eller met deris Smycke oc Prydelse/kunde finde Naade hos deris Mend: Men hos Gudfryctige Mend haffue Quinderne icke hafft saadant Smycke behoff / men haffue brugt hiertens induaartis Smycke oc Prydelse/ saa som S: Peder her indfører de hellige Patriarchers Hustruers Exempel.

Huor aff Quinde Smycke er først opkommet.

Men efterdi at der haffuer stedse oc altid veret flere Mend til i Verden/ som haffue hafft saadanne Narri oc gieckelige Hedenske Hierter / end der haffuer veret Gudfryctige oc forstandige Mend/ da haffuer oc saa flere Quinder beflitet sig at pryde sig met vduaartis Smycke / end met induaartis / oc saaledis kommet det vduaartis Quinde smycke

ſmycke i ſaa ſtor en brug oc ſeduane/ ſaa at ocſaa de fromme Mends Quinder (aff huilcke Mendene kreffue intet vduaartis Smycke/ men ickon det induaartis / oc vilde gierne lade dennem der met vere ſig behagelige) ere komne paa det ſidſte vdi ſaadan Daarlighed oc Wforſtandighed / at de (end ocſaa imod deris Mends vilie/ oc met deris ſtore ſkade) ville vere vduaartis ſmyckede met ſtort Pral.

Derfaare formaner oc den hellige Petrus alle Chriſtelige Dannequinder / at effterdi deris Mend icke nu lenger ere blinde Hedninge men trofaſte Chriſtne / da ſkulle de icke nu ydermere legge Vind paa det vduaartis Pral oc ſmycke / men befliite ſig at de kunde vere deris Mend behagelige met induaartis prydelſe/ ſaa ſom at de hellige Gudfryctige Quinder haffue befliitet ſig oc lagt Vind paa ſaadant it ſmycke / deris Mend de hellige Patriarcher / til vilie oc Behagelighed.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

II. For det andet/er Quinder intet saa hart paa at gaa som dette/ at de skulle bryde deris Hoffuet / lade deris Sind falde/at det skal intet gielde hos Mendene / men at de i alle ting skulle vere hannem vnderdannige / Derfaare giøre de meste delen deris der til/ huad de kunde/ at de kunde beholde deris eget Hoffuet oc giøre der efter / oc icke altid vere Mandens Hoffuet / det er/ hans Herredømme oc Regimente / lydige oc vnderdannige.

To onde laster hos Quindfolck.

Til at affuerie disse tuende onde stycker/ som er/ Pral oc Wlydighed/da saaregiffuer her den hellige Apostel S: Peder de gamle Patriarchers Hustruers Exempel / oc neffner synderlige den fromme Sara som vaar Abrahams Hustru / oc holder det saa for / (som det oc met rette bør at vere) at saadanne Exempel io skulle tilegge alle Christelige Dannequinder til Lydighed. Oc paa det at de Hedenske Quinder / som efter Christi opfarelse / bleffue ved Apostler-

postlernis Predicken / omuende til den Christelige Tro oc Bekiendelse / icke skulde tencke at Sara som vaar en Jødisk Quinde intet skulde kommet dem ved / da sætter Petrus dette til oc siger: at de (det er de Hedenske Quinder) ere bleffne Saræ Døttre formedelst Troen.

Thi lige som Abraham kaldis aff S: Pouel / alle trofaste Christnis Fader / saa er ocsaa Sara alle deris Moder som tro paa den velsignede Sæd / som Abraham bleff tilsagt. Er nu Sara de trofaste Christnis Moder / da ere io ocsaa de Gudfrygtige Christne Quinder iblant Hedningene hendis Døttre / oc derfor lige som Moderen Sara hun vaar Abraham lydig / saa skulle oc Døttrene met rette giøre / oc icke lade sig tycke at vere bedre end deris Moder Sara / men vdaff Hiertet glæde sig at dem er vederfaret den ære / at de maa kaldis den hellige Quindis Sa- Rom. 4.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

ræ Døttre / oc derfaare gierne efterfølge hendis Exempel.

Hand sætter ocsaa her it Ord / huor met hand giffuer Saræ Lydighed tilkiende / huilcket mand finder vdi hendis Historie / som er / at hun kaldede sin Mand Abraham sin Herre. Thi
Gen. 18. saa scriffuer Moses i sin første Bog at Sara sagde ved sig selff / den tid Abraham bleff tilsagt aff Herren at hun skulde føde hannem en Søn paa sin Alderdom / Da lo hun ved sig selff oc sagde : Skulde ieg end nu lade mig Lyste men ieg er nu Gammel / oc min Herre er ocsaa Gammel? Her kalder hun Abraham sin Herre / huor aff S: Peder beuiser / at hun haffuer holdet sin Abraham i all ære / oc veret hannem lydig oc vnderdannig.

Gienſigelſe. MEN det lader sig her til siune lige som det skulde vere it ringe Erempel /

pel/ til at beuise Saræ Lydighed met/ at hun kaldede sin Mand Herre / efterdi at mand finder vel end nu paa denne dag mange Quinder / som ocsaa efter almindelig vijs kalde deris Mend Herre oc Husbonde / oc ere dem dog alligeuel icke diss mere lydige / men bruge imod dennem all Ondskaff oc Fortræ-delighed.

Her suarer ieg saa til/at der er en saare stor Skilsmisse imellem denne hellige Quinde Sara / oc de wgudelige onde Quinder som nu ere til. Thi naar Sara talede/ da vaar Mund oc Hierte ens/ saa at hendis mund talede ret hiertens grund / som mand pleyer at sige/ oc derfaare/ lige som hun kaldede Abraham sin Herre met Munden / saa holt hun hannem ocsaa for sin Herre i sit Hierte. Thi der som S: Peder/ aff den hellig Aands indskiudelse / icke hafde det saaledis forstaaet om Sara/ men haffde incent om hende det som almindelige sigis om andre Hycklerske Quin-

Sua.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Quinder / hues Hierte oc Mund icke følgis at / da haffde hand icke her sæt hende alle Quinder for til it Lydigheds Exempel at efterfølge.

Der til lærer oc saa Texten klarlige i Mose / at Sara icke kaldede Abraham sin Herre i den mening at hun vilde hyckle for hannem / efterdi hun icke sagde det i hans nærverelse oc paahøring icke heller til andre Folck / men hun talede disse Ord ved sig selff alene i enrom / den tid Abraham bleff bebudet denne tidende som siuntis vnderlig oc wmuelig saar hendis Øyen / som vaar / at hun skulde paa sine gamle dage vndfange oc føde en Søn / der neffner hun sin Mand Abraham oc kalder hannem sin Herre / oc viste icke at nogen hørde disse Ord / men Herren som alting seer oc veed / som da talede met Abraham / hand hørde hendis Ord oc obenbarede dem / Derfaare er det icke Hyckleri eller Glisneri hun far met / men hun meen det aff it gaat enfaaldige Hierte. Gen: 18.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

DE der som nogen Quinde tuil om Saræ Lydighed / oc icke vil acte dette som nu sagt er/at vere nocksom Aarsage til Lydighed/da see sig hen til hendis Leffnet oc omgengelse / huor met hun beuiser sin Lydighed mod sin Mand Abraham. Thi Først/ den tid Gud beFoel Abraham at drage aff sit Fæderneland / oc fra sit / til it fremmet Land/ som Herren vilde vise hannem/ da vaar Sara lydig oc villig at følge sin Mand / wanseet at huercken hand selff eller hun viste huort hand skulde drage/ dog beuiser hun sin Lydighed / forlader sin Slect oc Fæderneland / oc drager strax met sin Abraham / huilcket er en vnderlig ting hos vore Quinder nu vdi Verden / De ville tilforn (om de skulle følge Manden nogen sted) vere visse paa huor de skulle haffue Hus oc Herberge/oc huor de skulle haffue deris visse Bolig oc Verelse.

Saræ Lydighed.

I.

Gen: 12.

De om der end ere somme som drage met deris Mend / saa giøre de det dog

dog met en ond vilie / oc deris Fædernes land staar dem altid i sinde / oc de tencke meere paa deris Forældre oc Slect / end paa deris Hosbonder / oc der som de torde giøret for Verdzlig Øffrighed / da lode mangen sin Mand drage huort hand vilde / oc hun alligeuel bleffue hos sine Slect oc Venner / Thi de tencke icke (en stor part) at de ere Manden meere Kierlighed plictig end deris Forældre oc Slect / Men huort Kiød oc Blod driffuer dem hen / did staar stedse Hu oc Hiertet / Oc did som Guds ord driffuer oc forplicter dem / der ville de icke til / der haffue de ingen lyst til. Nogle andre Quinder drage vel gierne met deris Mend / men det er almindelige de / der ingen Forældre eller Slect haffue / oc icke ere beladde met nogen stor Husholdning / oc kunde lættelige komme ved at vandre.

Men Sara forlader sine Slectinge oc Venner / følger sin Mand / oc endog at hun vaar forhindret met saare stor

stor Husholdning / met meget Folck oc Fæ / saa at det for den skyld vaar hende saare mødsommeligt at vandre / dog lader hun dette altsammen icke forhindre sig / knurrer icke der imod / sider icke Manden i Næsen / siger at hand vil giøre hende fremmet oc forkomme huad hun haffuer / men hun følger sin Herre effter met Taalmodighed oc Lydighed / icke alene en gang / men tit oc offre.

Thi saa tilige som den gode Abraham haffde neppelige sæt sig nogen sted ned / oc begynt at ville sla sin Bo pæl / saa haffuer hand alt maat rycke op igien / enten aff Guds befalning eller oc aff anden tilfaldendis Nød / saa at hand er icke lenge bleffuen paa en sted / til it Tegn oc Figur / at vort Leffnet er her i Verden intet andet end en Vandring / saa wi haffue her intet viist Hiem / men vort rette Hiem er vdi Himmelen / De naar Abrahām haffuer saaledis maat flytte / da haffuer altid den gode

Sara

Sara veret hannem lydig/oc fuldt gierne met / at hun haffuer saa gaat som ingen viss Bolig hafft nogensted. Oc efterdi hun dette haffuer giort met stor Taalmodighed oc Villighed / da kand mand icke andet sige/end det io er it stort Lydactigheds tegn.

II. It andet Exempel om Saræ Lydighed.

For det andet læse wi om hende/ vdi Mose første Bog i det xij cap: Oc siden i det xx. cap: At hun haffuer to gange giffuet sig i stor fare oc ærespildelse for sin Mands skyld/oc Gud haffuer dog trolige beskyttet oc forwaret hende / saa at hun dog haffuer beholdet sin ære oc kyskhed wforkrencket.

III.

For det tredie / er dette icke it ringe Tegn til it saare Kierligt oc gaat Hierte til sin Herre oc Mand/ at der hun hørde/ at hand skulde (efter Guds tilsagn) formeeris/saa at hans Sæd skulde blifwe saare Mangfaaldig / oc hun dog befinder sig selff at vere wfructsommelig/ at hun da aff sin egen gode vilie / wbeden/ wnødt oc wtuungen/giffuer Abra-

Gen: 16.

ham

ham sin Pige Agar til Hustru/ oc met smucke liffsalige oc venlige ord / beder hannem/ oc raader hannem til/at hand skal gaa til hende / at hun kand bliffue fructsommelig / oc føde Børn aff hannem/paa det at Guds tilsagn oc Løffte kand bliffue viss oc fast / oc at Abraham kand der ved bliffue naffnkundig/ at hans Naffn oc Ryete icke skulde dø met hannem / der som hand døde hen foruden Børn / wanseet at hun dog diss imellem maatte selff alene vere wfructsommelig / oc haffue der aff stor forsmædelse. Huilcket icke mange Quinder skulde giøre paa denne dag / der som det end vaare sømmeligt oc tilbørligt/ som det icke er: Ja skulde icke Guds velsignelse oc foriættelse før fuldkommis paa Manden / end i saa maade / da bleffue hun aldrig fuldkommen.

Aff disse oc andre saadanne Exempel er nocksom at forstaa / at den fromme Sara haffuer icke alenisste veret Abraham lydig met Munden / men

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

vesaa met Gierningen / oc haffuer holdet sin Mand for sin Herre / Oc at S: Peder icke sætter hende forgeffs til it Exempel / som alle Dannequinder bør at efterfølge. Oc derfor skulle de holde meget aff hende / oc gierne skicke sig lige som hun haffuer giort.

Huad Manden skal her aff lære.

MEn huad haffuer Manden at lære aff denne Historie / som kand beuege hannem til at elske sin Hustru? Suar. Hand skal ansee oc efterfølge Abrahams Exempel: Thi lige som Sara beuiste sig lydig faar hannem / Saa haffuer hand oc icke forglemt sig at vere plictig til at haffue hende kier. Fordi hand holt sig venlig mod hende / oc actede hende / For det første icke / dissringere eller wuærdigere / at hun vaar wfructsommelig / oc icke fødde Børn / oc hun met sin Wfructsommelighed forholt hannem Guds Tilsagn / noget nær i fem oc tiue Aar / før hun bleff hannem

Abrahams kierlighed til Sara,

I.

nem fuldkommen/huilcken lange forhaling/dog haffuer veret en aff hans störste Fristelser oc suariste Kaars.

For det andet/ den tid Sara haffde II.
giffuet hannem sin Pige til Hustru/ oc hun vaar bleffuen fructsommelig aff hannem/ Endog at denne Tienistequinde vaar Abraham kier/ saa som den der hannem vaar giffuen til en Hustru / oc vaar bleffuen fructsommelig / ved huilcket Abrahams Haab om Guds Forjættelsis visshed meget styrckis/dog alligeuel den tid hun vilde vere Hustru offuer Sara/ oc vere lige ved hende/da lod hand hende vere Sara vndergiffuen/ oc bad Sara raade offuer hende efter Gen: 16.
sin vilie/wanseet at hun siden löb baart/ oc beröffuede hannem sin Liffs fruct/ met huilcken hun vaar fructsommelig aff hannem. Saaledis lod hand sin wfructsommelige Hustru Sara / vere sig kierere vden Börn / end Tienistequinden som vaar fructsommelig / oc kunde vere haab om at kunde föde hannem mange Börn.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

III. For det tredie/ Der Tieniſtequinden efter Guds beſtilling kom igien / efter hun vaar løben fra ſin Huſtru/oc fødde Abraham en Søn Iſmael / oc Sara fiorten Aar der efter ocſaa fødde hannem en Søn paa ſin Alderdom / ſom
Gen. 21. ſkulde vere Abrahams rette Arffuing/ oc Tieniſtequindens Søn giorde Iſaac Huſtruens Søn meget fortred / ſaa at Sara icke lenger kunde lide Tieniſtequinden oc hendis Søn i Huſet hos ſig/ men befoel at fordriffue dem: Endog at dette giorde Abraham ſaare ont/ ſom Scrifften ſiger / for hans Søns Iſmaels ſkyld/om huilcken hand allerede haffde faaet herlige Forieettelſer aff Gud / at der ſkulde afflis tolff Førſter
Gen. 17. aff hannem / oc hand ſkulde bliffue til it ſtort Folck: Dog offueruinder hand ſig ſelff/ oc lyder ſin Huſtru Sara at/ viſer Tieniſtequinden oc hendis Søn vd aff ſit Hus / efter ſin Huſtruis begering.

Saa-

SAaledis skulle oc alle Christne Ecktemend efter disse Exempel / icke stedse haffue deris eget Hoffuet paa / som mand siger / oc icke giøre alting efter deris eget sind alene / men stundem giffue deris Hustruer noget efter / lade dem raade met sig / oc efterfølge iblant met deris raad / dog saa at det icke er imod Gud.

Manden skal høre Quindens raad.

Thi huad som Sara her begerer aff Abraham / det giør hun icke aff vrede / had eller heffngerighed / men efterdi hun veed at hendis Søn Isaac er giort tilsagn aff Gud / at HErren vil giøre en euig pact met hannem / oc hans Sæd efter hannem / oc icke met Ismael Tienistequindens Søn / oc formercker dog / at Ismael er Isaac vnder Øyen / oc vilde gierne fortrycke hannem / Derfor begerer Sara / at hand som icke er ret Arffuing / maatte foruisis aff Huset / Oc i dette stycke er Abraham Sara lydig / efterdi at Gud oc saa met klare

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

ord haffde befalet hannem det / at hand her vdi skal giøre effter hendis begering.

Dette maa ieg sige for den skyld/ at onde oc daarlige Quinder icke skulle fare til oc begere aff deris Mend/at de ocsaa effter Abrahams Exempel/skulle vdi vi tilbørlige sager/ giøre effter deris raad. Disligiste ocsaa at de enfaaldige oc taabelige Mend (som lade Hustruen haffe Hoserne paa/oc det gantske Regimente i Huset) icke skulle strax tencke/at de effter Abrahams Exempel/i alle ting giøre huad Quinderne ville haffue fremmen at de see først til/om det som Quinderne raade oc begere / er aff Gud eller ey/oc om det er met eller imod hans Bud. Fordi at Abraham foer icke strax til / oc dreff Ismael aff sit Hus / som Sara begerede / effterdi at det vaar en ting som laa stor mact paa/ Men hand tog det først i beraad/om det vaar imod Guds bud eller ey. Oc der hand bleff vnderuist/at det vaar Guds vilie/oc aff hannem befalet / da fulde hand hendis begering oc vilie.

Fordi

Fordi i de ting som ere imod Guds bud / skal ingen Mand giøre noget sin Hustru til vilie / icke heller Quinden sin Mand / Gud giffue huor det gaar til / huad heller der bliffuer fred i Huset eller ey. Thi det er bedre i saadanne Sager / at der bliffuer den Christelige wfred / om huilcken Christus taler i Euangelio / der hand siger at Menniskens Husfolck skulle vere hans Fiender / etc / end at it Menniske skulde giøre noget imod Gud oc sin Samuittighed / for den legemlige freds skyld.

Huorledis Manden skal giøre effter Quindens begering.

Matth. x.

Den hellige S. Poul befaler oc saa alle Christne / oc siger: Haffuer fred met alle Menniske / saa meget som eder mueligt er. Men der som deñe fred icke kand holdis / vden at mand skal atlyde Menniſken / oc synde imod Gud / da skal mand lade hannem fare saa som en Dieffuels fred / oc mere atlyde Gud end Menniſken / som

Rom. 12.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

der staar i Apostlernis gierninger. Dette vdkreffuer ocsaa Christus vdi Lucæ
Luc: 14. Euangelio / oc siger: Der som nogen kommer til mig / oc hader icke sin Fader / Moder / Hustru / Børn / Brødre / Systre / oc der til met sit eget Liff / hand kand icke vere min Discipel. Der vil Christus at mand skal mere elske hannem oc hans Bud / end enten Fader eller Moder / Høstru eller Børn / saa som hand det vdi Matthei Euangelio forklarer / saa
Matt. 10. sigendis: Huo som elsker Fader oc Moder / Søn oc Daatter mere end mig / hand er mig icke værd. Imod disse oc andre saadanne Sententzer / maa mand icke sætte Abrahams Exempel / saa som det oc icke for den Sag skyld er screffuet.

Men der som Quinderne stundem begere noget aff deris Mend / som icke er imod Gud / oc det dog kand siunis

Men-

Mendene noget besuerligt for andre Sager / da skulle icke Mendene altid affsla deris begering / men aff Kierlighed gisre dem stundem meget til vilie / oc icke foracte deris raad / paa det at de oesaa i dette stycke kunde beuise deris Kierlighed mod dem.

Manden skal icke altid affsla Hustruens begering.

Dette altsammen lærer oss Abrahams Exempel / Mendene skulle icke altid vere Løuer i deris Hus / saa som Syrach oesaa formaner oc raader / oc icke aff vnderlige / fortrædelige oc vanartige sind / oc egensindige Hoffuet / altid legge vind paa / at vere deris Hustruer imod / oc intet gisre effter deris begering oc dem til vilie / som mange vanartige Mend gisre / oc meene de haffue da ret smuckt beuist deris Mandom / naar de kunde findis deris Hustruer gienstridige i alle stycker / oc vdi ingen ting gisre effter deris raad oc begering. Jmod saadanne Mend staar dette Abrahams Exempel / oc beuiser dem offuer / at de icke ere fromme Dan-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

nemend / men store Tylpel / groffue Æsel / oc wgudelige Tiranner.

DEt her met maa nu ocsaa den niende Aarsage vere besluttet. Wi ville nu ocsaa tage den Tiende oc sidste for oss. Oc Gud giffuet at wi den kunde rettelige forhandle / oc huer mand kunde den vindskibelige betencke / da skulde hun i sandhed vel alene vere nocksom Aarsage / at beuege Quinden til Lydighed oc Manden til Kierlighed: Nu vel / Gud hielpe oss der til met sin Aand oc Naade / Amen.

Den tiende Aarsage til Husfred.

DEn tiende Aarsage er det deylige oc hiertelige Jesu Christi / oc den hellige Christelige Kirckis hans Bruds Exempel / huilcket den hellige Paulus aff Guds Aand sætter alle Christne for til de Epheser / oc kalder

Epheſ. 5.

kalder det en stor Hemelighed. Oc paa det at ingen skulde der paa forundre sig/ oc tencke / huad Exempel Christus oc den Christne Menighed / kunde giffue Ectefolck/ da giffuer hand tilkiende/ at Christus haffuer it Aandeligt Ecteskaff met sin Christne Menighed / huilcken store Hemelighed som forstaacs ved det Legemlige Ecteskaff. Oc derfor lige som Christus oc den Christne Menighed skicke sig mod huer andre/ met Kierlighed oc Lydighed / saa skulle oc alle Ectefolck beuise huer andre det samme indbyrdis.

OC dette ypperlige Exempel skulle alle Christne Ectefolck icke aleniste hiertens gierne efterfølge / men ocsaa acte sig at vere arme wuærdige syndige Menniske/ oc alt for ringe til / at dem skulde faaresættis saadant it ypperligt oc dyrebart Exempel at efterfølge / Lige som en arm foractet Betlere oc Staadere kunde faaresættis en stormectig / høybaaren Konge eller Første til

En Liglnelse.

Exem-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Exempel/ at hand skulde tage Exempel aff hans Kongelige Maiestat / oc Førstelige Høymectighed / oc skicke sig lige effter hannem / met Stade oc Gang/ Handel oc Vandel.

Effterdi da at vor kiere HErre Christus/ haffuer aff sin naadige gode vilie / vildet værdis til at lade dette sit hellige ypperlige Exempel faare sætte alle Christelige Ectefolck/ ved sin kiere trofaste Tienere S: Pouel / dem selff til beste oc forbedring: da skulle oc alle Ectefolck anamme det met hiertens Tacknemmelighed/ oc paa det aller troligste/ ia met lyst oc glæde beflitte sig at effterfølge det / Oc alligeuel at det er dem alt for høyt/ saa at de aldrig kunde fuldkommelige giøre der effter/ da skulle de dog aff all deris gantske krafft oc mact legge vind paa/ at vandre der effter/ oc fast heller krybe oc velte sig der effter/ end at de skulde lade det slæt gaa aff / oc ingelunde efterfølge det / naar de saa begynde først at krybe (som hine

smaa

smaa Børn giøre (der krybe til de lære at gaa) saa giffuer Gud sin Naade/ at de daglige dags io mere oc mere bliffue fuldkomne/ at efterfølge dette Exempel/ Gud til ære/ dem selff til gaffn. En Lignelse.

Lige som det er vdi Bryllups høytid/ en stor ære at side oc at gaa næst Brudgom oc Brud/ lige saa skulle oc alle Christelige Ectefolck holde det for den störste ære dem kand vederfaris/ at de følge næst efter Christum oc hans Menighed/ met Kierlighed oc Lydighed. Wi ville nu anfee S. Pouels ord/ oc først tale om Lydighed. Lignelse.

Quinderne skulle vere deris Mend vnderdanige som HERren/ Thi Manden er Quindens hoffuet/ lige som Christus oc er Menighedens hoffuet/

uet / oc hand er sit Legemis Saliggiørere. Men lige som Menigheden nu er Christo vnderdannig / saa skulle oc Quinderne vere deris Mend / i alle ting.

Huad Quinden skal her aff lære.

DEt som S. Poul her siger / at Manden er Quindens hoffuet / er tilforn offte videlige forhandlet. Men her skal en Christen Quinde betencke / at hun er plictig til at vere sin Mand lydig oc vnderdannig / lige som den Christne Menighed er sin HErre Christo hørig oc lydig / oc det icke alene vdi it stycke / men vdi alle ting. Men Huorledis oc huor vdi den chri-

sine

ſine Menighed er Chriſto lydig/ det ville wi nu beſee.

Dog at mand dette acter tilforn / at huad ieg her indfører til Exempel om den Chriſtne Menighed / det tagis icke aff den Hycklerſke Menighed (ſom alene vil vere den rette Kircke / oc icke vil lide den rette Chriſti Kircke) men ieg vil her infdøre til Exempel oc efterſiun/ den rette Chriſtne Kirckis gierninger/ huilcke den hellige S. Pouel ocſaa holder oſſ faare/ Saa at huo ſom tilforn icke kunde kiende den rette Chriſtne Kircke/ hand ſkal her lære aff hendis egne Gierninger at pröffue / oc fraſkille hende/ fra den falſke Menighed. Den rette Chriſtne Kirckis tegn.

FOR det förſte giör den Chriſtne Menighed oc Kircke dette mod ſin Brudgom vor HErre Chriſtum / at ſtoendog hun vel veed/ at Chriſtus er kommen oc födt til Verden / oc bleffuet Menniſke i den ſidſte Verdſens alder/ dog troer hun oc bekiender aff hiertet/ at hand vaar til för end hun/ Oc efterdi at Kirckens lydighed mod Chriſto.

Adam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Den tiende Sag

Adam oc Eua vaare den første Begyndelse til den Christne Kircke / der til oc de tu første Menniske i Verden / da troer den Christne Kircke / at Christus oc saa vaar før end de tu Menniske bleffue skaffte / at hand haffuer veret aff Euighed / oc er en sand euig Gud.

Christus vaar før end Verdigheden.

At opregne alle de Sprock oc Sententzer i den hellige Scrifft / met huilcke den Christne Kircke dette bekiender / vilde her vere alt for langt. Til denne vor handel ville wi lade oss nøye met tuende. Den første Sententz er i Johannis Euangelio / huor Kircken met Euangelisten bekiender / at I Begyndelsen vaar Ordet / oc Ordet vaar hos Gud / oc Gud vaar Ordet.

Johan. 1.

Den anden er i den Epistel til de Hebreer / i huilcken hun met Apostelen bekiender / at Jesus Christus vaar i gaar oc i dag / oc den samme bliffuer i Euighed.

Ebr. 13.

Lige

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Lige som den christelige Kircke troer oc bekiender/ at hendis Brudgom Christus haffuer veret før end hun / oc derfor giffuer hannem sin tilbørlige Ære: Lige saa skal en christen Dannequinde/ effter menniskelig viis oc tale / holde dette om sin Mand / at om hun end skønt veed at hand er yngre end hun er/ oc er født effter hende / dog skal hun acte hannem at hand saar Gud/ vdi hans wsiunlige verelse / haffuer veret før end hun bleff født til Verden / oc derfor er hun plictig til at holde hannem i diss støre Ære. Thi Gud haffuer oss saar sig i sin wsiunlige verelse / langt før end wi bliffue skabte / det beuiser Dauid i sin Psalmebog/ huor hand siger: Dine Øyen saae mig der ieg endnu vaar iwberedt/ oc alle mine dage vaare screffne i din Bog / som endnu skulde komme/ oc der vaar ingen aff dem.

Manden vaar før end Quinden.

Psal. 139.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

II. For det andet saa troer den rette Christelige Kircke/at hun haffuer sit aandelige Liff oc verelse aff Christo alene/oc aff ingen andē/ dette bekiender hun met S: Pouel/som siger: Wi ere hans Legemis Lemer/aff hans Kiød oc aff hans Been. Oc til de Galater siger hand: Jeg leffuer/dog icke nu ieg/men Christus leffuer i mig. Oc effter saadan en Tro oc Bekiendelse/holder hun diss meere aff sin Brudgom Christo/oc acter hannem diss ypperligere. Lige saa skulle oc alle Christelige Dannequinder giøre/ Huilcket videlige er tilforn vdi den anden Aarsage forklaret.

Eph. 5.

Gal. 2.

III. For det Tredie/troer den Christne Kircke/at hun er skafft for Christi skyld/oc er derfor plictig til altid at tiene hannem/ Oc det bekiender hun met S: Pouel til de Epheser/huor hand siger: Wi ere Guds gierning/skaffte i Christo Jesu til gode Giernin-

Eph. 2.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

ger / til huilcke Gud tilforn beredde oss / at wi skulle vande der vdi. Saa skulle oc alle Christelige Dannequinder tro / at de ere skaffte for deris Mends skyld / oc ere derfaare plictige til at tiene dem flitelige / til deris gaffn oc beste / som tilforn er sagt i den tredie Aarsage. Hvor til Mennisket er skafft.

For det Fierde / holder den Christne Menighed Christum for sin Herre oc øffuerste Hoffuet / aff huilcken hun haffuer alt sit gode oc Salighed / oc lader sig intet der aff forhindre eller forarge / at Jøderne holde hannem ickon slæt for en Tømmermands Søn / Hedninge for en Gieck / den gantske Verden for en arm Betler / som intet kand gifre eller hielpe / etc. Dissigest oc saa wansect / at hun hos hannem oc for hans skyld skal lide stor Armod / Elendighed oc Foractelse i dennne Verden / Dog troer hun vist at hand er hendis Herre / oc er hannem icke diss mindre vnderdannig. IIII. Kircken forarger sig icke paa Christo.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Quinder foracte fattige Mend.

Dette skulle alle Christelige Danne quinder vel betencke/ Thi almindelige gaar det saa til/at naar Manden er fattig/oc i en ælendig oc foractelig Stat/da lade Quinderne sig tycke at de icke tør holde dem for deris Husbonder / men foracte dem/ kalde dem løse drog/oc skøtte intet om dem. Oc naar Quinden hører at Manden er hendis Herre/da troer hun dog icke at det skal forstaaes om fattige Mend / men tencker: Det sigis om Konger / Førster / Riddermends mend oc andre rige Mend / vaare min Mand saadan en / da vilde ieg vel holde hannem for min Herre oc Husbonde/ I huilcket stycke hun ocsaa liuer.

Thi der som det begiffuer sig / at den fattige Mands herlighed ocsaa vaxer met Tiden / da vil Quinden ocsaa frem / oc icke vere den Bagiste / men lader sit Hoffmod ocsaa vaare met Mandens forfremmelse/ Oc acter sig da atter for god til at hun skulde vere Manden vnderdannig / alligeuel at hun nu met andre

andre Folck haffuer begynt at kalde hannem / Herre / Husbonde / Mandlilde oc andet saadant met Munden / huilcket dog icke skeer aff Hiertet.

For det Femte / giffuer den rette Christelige Kircke flitelige act paa vor Herris Christi Ord oc Befalning / at hun kand vide huad hendis kiere Herris oc Brudgoms vilie er / oc om hende end stundem falde nogle tancker i sinde / lige som hun viste hit eller dette bedre end hendis Brudgom Christus / saa lader hun dog sine tancker fare / følger dem icke effter / ihuor deylig anseelse de kunde haffue / men huad Christus acter oc dømmer ont eller gaat / skadeligt eller nyttigt til Salighed at vere / der lader hun det staa hos / den Dom bliffuer hun fast ved / ihuor taabeligt / ringe / oc foractelige det siunis faar Menniſken / oc lader sig icke forarge paa hans enfaaldige Ord / Ja (effter Verdzlig visdom at tale) paa hans daarlige anslag. V.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Quinder skulle icke foracte deris Mend.

Dette Exempel skulle oc alle Christelige Dannequinder flitelige efterfølge. Thi mange Quinder lade sig tycke at de vide alting bedre end Mendene/ Huad Mendene sige oc tage sig for/det maa intet gielde: Men huad de selff giffue for/det maa vere idel kaastelig ting/oc den rette vijsdom selff/ Der forudē tage de sig icke megen sorge til for huad deris Mend sige oc tale til dem/skøtte icke dert om huad de enten befale eller forbiude/ men de giøre alting i Huset efter deris eget Hoffuet / oc lade Manden sige huad hand vil / hand maa bliffue vred eller blid / huilcket hannem lyster / de haffue det lige kiert.

Saadanne Quinder efterfølge icke den rette Christelige Kirckis Exempel / men den hycklerske Kircke oc onde Hob/ som lige saa skicker sig imod Christum oc hans Ord/ Lader intet vere gaat huad som Christus haffuer talet oc ordineret/ men huad de selff skaffe oc skicke det skal gielde. Denne Menighed hør

Dieff-

Dieffuelen til / oc alle onde Quinder som efterfølge hendis Exempel.

For det Siette / lader den rette Christelige Kircke det icke aleniste bliffue hos CHristi ords Hørelse / Men hun befliter sig ocsaa met all mødе oc wmage at giøre efter Ordet i alle ting. Oc der som hun i nogen maade forseer sig / oc aff skrøbelighed giør der imod / da giør det hende ont aff Hiertet / hun er saare bedrøffuet derfor / hun bekiender det for sin Herre Christo / oc beder om Naade oc forladelse. Oc naar Christus hendis Brudgom forlader hende sin forseelse (som hand altid gierne giør) da tager hun det til tacke / findis hannem tacknemmelig / bliffuer icke siden verre oc seenfærdig til det gode / Men aff Tacknemmelighed / oc Kierlighed til sin Brudgom Christo / tager hun sig flitelige vare for alt ont / oc beuiser sig flitig i alle gode Gierninger.

VI. Wi skulle icke alene høre Ordet men giøre derefter.

Dette skulle oc alle ærlige Dannequinder lade sig vere it Exempel oc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Quinder skulle icke slaa slut øre paa.

giøre der effter/ oc Gud giffue de vilde giøre det / Thi største parten aff dem ere anderleds til finde / saa at om de end vel høre Mendenis ord/ saa skøtte de en føye ting der om / lade det gaa ind at it Øre oc vd at it andet / oc tencke icke at de ere plictige til at fuldkomme dem met Gierningen / huorfaare de oc stedse tage slutøre paa/giøre sig en glem der aff/ oc tencke icke lenger der paa end Ordet er vdsagt / vden det er de som frycte for Jens Kylle oc Lass Kiep.

Onde Quinders force.

Oc om en part end skønt intet giøre effter deris Mends befalning / eller oc vdrette neppelige halffparten/oc det met en ond vilie oc met stor wflitighed/ huilcket icke skeer aff Skrøbelighed eller Vankundighed / men aff idel Fortrædelighed oc Wlydighed: Saa giøre de sig dog ingen Samuittighed der offuer/ tage sig slæt ingen Sorge til derfaare/ de ere lystige oc ved it frijt Mod/ Sendis Manden / da lee de/ Sørger Manden/ da quede de/ Bandis Manden

den/ da spaatte de/ eller oc bande hannem daabbelt saa meget igien. Oc naar Manden siger dennem deris Wtuct (thi de ere selff for gode at bekiende det for Manden) da bede de om ingen forladelse/ men forsuare sig at haffue giort ret/ Giffue for at de kunde icke altid vdrette Mandens bestilling/ men maa stundem tage andet vare/ oc giffue mange traadzige ord der til: Oc der som de tilforn haffue giort noget gaat/ da giøre de mindre her effter/ efterdi Manden haffuer sends oc ladet ilde met dem. Oc saadanne Quinder/ endog at de met deris Wlydighed oc Foretrædelighed ere deris Mend verre oc bittrere end Døden/ dog alligeuel (naar de icke bedriffue obenbare Horeri) ville de holdis for ærlige/ dydelige oc Christelige Dannequinder/ oc biude dem tratz der tør sige dem andet til.

I dette stycke efterfølge de icke den Christelige Kircke/ men den Antichristiske Dieffuels hob oc Menighed/ huil-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

ecken oc sætter Christi ord bag Dørren/ oc skicker icke sit Leffnet der effter/ men vduelller sig selff egne optenckte Gierninger: Bekiender icke heller eller forseryder sin store Last oc onde Giernin-ger/ men naar hun bliffuer straffet aff sin HErre Christo eller hans Tienere / saa traadzer hun oc pucker imod Christum/ forfølger / plager oc ihielslar hans Tienere / oc vil ocsaa haffue ret paa at staa / oc Christus maa haffue vret.

Oc alligeuel offuer alt dette / efftersi hun icke tilbeder de Hedenske Affguder (huilcket er Aandeligt Horeri) Men lader sig kalde oc neffne aff Christi naffn / oc er met sin vduaartis nærueselse iblant de rette Christne/ saa vil hun kaldis from oc hellig / oc vil actis for den rette hellige Christelige Kircke / oc huo som andet siger hende til/ hand maa vere vnder hendis vrede/ oc staa i stor Liffsfare.

For

For det siuende/naar den rette Christelige Kircke saa groffuelige forseer sig aff Skrøbelighed / at hun fortiener nogen legemlig straff / oc hendis HErre oc Brudgom Christus legger hende den paa til reffselse oc forbedring/da knurrer hun icke / skriger oc raaber imod sin Herre/ løber icke strax vdaff Huset / oc offuergiffuer sit Kald oc Embede/ Men hun bekiender sin misgierning / lider sit Kaars oc Reffselse met Taalmodighed / holder icke strax derfaare sin HErre Christum for en grum Dommere oc Tiran / men bekiender hans straff at vere it naadigt tucte Riis / oc forseer sig alligeuel alt gaat til hannem/ som til sin kiere Brudgom. VII.

Kircken er Taalmodig vnder Kaarsset.

Oc om Christus end stundem lader sig vduaartis tilsiune lige som hand vaare vred / oc icke maatte lide hende i Huset / men iager hende vd at den ene (sin Retfærdigheds) Dør / saa lader hun sig dog finde ydmyg/ oc met en hiertens

hiertens Fortrøstning oc Tillid gaar ind igien at den anden (hans Barmhiertigheds) Dør / taler hannem venlige til / giffuer hannem gode ord / oc saaledis stiller hannem til freds i sin vrede.

Merck.

Om Quinder stundem straffis aff deris Mend.

Efter dette Exempel skulle alle Christelige Dannequinder ocsaa skicke sig / der som de stundem straffis aff deris Mend for deris Wtuct oc Wlydighed. Men Quindfolck (diss ver) ville icke efterfølge deris Moders den Christne Kirckis Exempel: Thi endog der ere vel mange Quinder / som haardelige oc fortrædelige nock fortørne deris Mend / saa at de fortiene tit oc offte icke ringe straff: Dog naar de stundem lidet straffis / ville de icke haffue woret / knurre / sendis oc bande derfaare / eller biude til at ville sla igien / ville icke heller samtycke / at Mandens straff skeer tit oc offte til forbedring / men sige traadzelige: Haffuer du lyst til at sla da sla / Slar du en Dieffuel vd / da skalt

Slemme ord.

du

du sla ni verre ind igien / De skamme sig icke ved / at de obenbare sige / at de haffue Dieffuelen i sig / oc der som den vdslaes da ville de tage ni til sig igien / for den ene de miste. Det er forskreckeligt at sige saadanne ord effter slig Dieffuels Secke / meget mere er det forskreckeligt / at de selff vden all Skam oc Blussel / enten faar Gud eller Menniscken / tørre spy saadanne skendige ord aff deris wgudelige Hals.

Barnet sieger huad det faar men icke huad det bryder.

Her foruden komme de stor Bulder affsted / naar de straffis / raabe oc skrige en heel By fuld / hidze deris Slectninge oc Naboer vd paa Mandē / klage offuer Vaald oc Tiranni / kunde vijt oc bret klage oc sige / huor hart oc saare ilde de ere slagne. Men huad de haffue giort / oc huor met de haffue fortient saadan straff / oc synderlige at de met deris Gienkiff / Vederknur / Muthed / onde oc stumme Suar / haffue sperret Manden til større vrede / saa at deris straff er bleffuen haardere / end hun ellers haffde

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

haffde bleffuet/ Der om siger ieg / ville de huercken sige eller høre it ord.

Lignelse. De naar de skulle straffe oc tuete deris egne Børn/ oc de da sprelde oc sparcke omkring sig / ville icke staa stille/ oc goduillige / tage en Snert eller to aff Riset / da sla de selff diss haardere til/ oc i deris vrede skøtte aldrig huor de ramme/ huad heller Riset rammer paa den tilbørlige sted som Børn skulle straffis/ eller paa Ryggen / Bugen / Hoffuedet eller Dynene / de ere tilfreds huor det tager / huad heller de ramme met Riset eller Stumpen / dog alligeuel ville de kaldis Moder/ oc straffen skal hede en Moderlig reffselse oc straff.

Men naar Manden formedelst deris wtilbørlige oc wlidelige Gienkiff oc Vederknur/ opeggis til større vrede/ oc i sin hastighed for deris deris onde sind skyld/ bliffuer diss haardere met straffen/ saa er hand aldrig lenger deris Mand/ meget mindre holde de hannem for deris

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

ris Herre/oc Husbonde / Men kalde hannem en forgifftig Skalck / Tiran/ Bødel/Skelmer/ Drog/oc huad anden forsmædelse oc bespaattelige Ord de kunde ihukomme / løbe saa bort / lade Manden selff raade for Børn oc Tiuende i Huset/ tage sig da selff tre eller fire huile dage / oc giøre Manden saa mange faste dage/klage dissimellem paa Manden for deris Sleet oc Venner/ oc vilde gierne at all Verden kunde løbe til oc heffne dem paa hannem / Ja de saae gierne at Hagel/ Torden / Liunild oc den gantske Himmel kunde sla til oc ødelegge hañem/ oc alligeuel ville de actis oc holdis for ærlige fromme Dannequinder/oc deris Mend skulle skeldis for Tiranner oc arrige Skalcke / huilcke det dog mangen tid er stor Harm oc Hiertesorge/at de skulle nødis oc trengis til aff Quindernis Vanartighed oc Gienstridighed at sla paa dem. Jeg taler icke her om hine arrige skalcke/ oc løse Drog/ som ickon altid haffue lyst der

Mangen Mand nødis til at vere ond.

Merck.

aff

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

aff/ at de kunde sla deris Hustruer/ rose der aff/ oc skamme sig icke ved at sige: Derfor haffuer ieg taget mig en Quinde/ for ieg vil sla paa hende. Saadanne Drog de skulle oc faa deris straff at vide/ oc deris Heder at høre i sin tid oc sted: Men ieg taler her om de fromme Mend/ som gierne vilde haffue fred/ oc kunde icke for deris onde Quinder.

Gnde Quinders forsuar.

Oc somme steder forsuaris ocsaa (diss ver) saadanne onde Quinder aff Øffrighed/ oc Mendene straffis at skulle haffue giort wret/ alligeuel at Øffrighed icke en gang tencker til at straffe de wemmelige Quinder/ enten met Ord eller Gierning/ oc met obenbare straff tuinge dem til Lydighed/ det vil icke heller staa en Mand vel/ at hand for Øffrighed skal slaes oc dragis met sin Hustru.

Men maatte den skick vere i denne Sag/ saa som i andre Sager oc Trætte/ at Øffrighed ocsaa lode sig befinde met ordentlig straff imod saadanne onde

de Quinder / som vaare deris Mend wlydelige oc gienstridige / da bleffue der mangen from Mand / som gierne lode sin straff i Huset falde / oc lode Øffrighed straffe / huilcken der dog nu maa høre at hand holder icke ret Ecteskaff / hand leffuer ilde met sin Hustru / hand er en ond Mand / en Skalck / en Tiran etc. altsammen for den skyld / at mand icke veed Aarsagen huorledis det gaar til i huer Mands hus / huor ved Manden beuegis offte til Straff oc Brede.

Skulde saaledis Aarsagerne dyllis oc skiulis til Verdslig straff / huilcken Øffrighed met rette paalegger Misdedere oc Skalcke / oc icke obenbare vdraabis paa Tinget for huer mand / da bleffue alle Øffrigheds mend / Dommere / oc Fogeder skeldede for idel Tiranner oc Dieffle / naar de der grummelige strafsede en Tiuff met Galien / hisset en Manddrabere met Suerd / en anden sted en Mordere met Steile oc Hiul / der en Traaldkone met Jld / etc.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Den tiende Sag

Endog at saadan straff oc anden meer er gruelig oc forskreckelig/saa veed mand dog oc bekiender / at mange Mend oc Quinder ere til/ som met rette fortiene saadan Straff / huilcke mand fornøden maa dem paalegge / paa det at den almindelige Landfred kand blifue ved mact. Men der som en Mand stundem rører sin Hustru met sin Haand eller Neffue / at hun bliffuer liidet øm eller blaa / da vil mand icke tro oc giffue mact/ at Quinden skal vere saa ond / at hun det kunde fortiene aff sin Husbonde/ som er Herre oc Øffrighed i Hus regimentet / Men der ere Quinder hellige / oc kunde icke fortiene den mindste quisling eller snert aff it Riis/ ia icke it eniste ont ord. Thi huer mand kand icke saa obenbare see deris fortræ-delighed oc wlydighed / saa som andre Misdederis misgierning læsis dem obenbare for / oc deris Dom sigis dem ocsaa til for huer mand; Derfor klage altid onde Quinder offuer Mendenis

Lignelse.

vaald/

vaald/oc de allerfrommiſte Mend maa altid haffue wret.

Som ieg nu tilforn haffuer ſagt/ at mand maa fornøden haffue Verdslig Offrigheds obenbarlige Straff/ paa det at den almindelige Landfred kand ſtaa ved macт/ Saa vaare det oc i Sandhed ſtorlige fornøden/ paa det at Husfred kunde holdis ved macт/ at der oc vaare ſticket nogen ſtraff offuer hine fortrædelige onde wlydige Quinder/vdi Hus regiment/paa det at Mendene icke ſkulde haffue behoff at riffuis oc ſlaes met dennem. Thi Husfred er dog mange ſteder ſaare tynd/ effterdi at mange Quinder ere Dieffuels onde/ oc alle Mend ere icke ſaa taalmodige/ at de aff Kierlighed kunde det altſammen fordrage/om huilcke ieg dog vil tale her effter/ oc paa det allerflitigſte formane dem til Kierlighed oc it gaat taal. Offrigheds ſtraff er nødtørfftig. Merck.

DEr ere oc ellers mange Blødhiertige Mend ſom paſſe intet der paa

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Doctor Siman raader mange steder.

at Quinderne ere Herre oc Husbonde i Huset / men lade dem raade i alting lige som de ville / baade vdi Aandelige oc Verdslige ting / saa som Kong Achab lod sin wgudelige Droning Jesabel raade / de ansee icke om deris Raad oc Regimente er met eller imod Gud / men de lade deris Raad oc Bestilling haffue fremgang / huad heller de raade ilde eller vel. Oc saadanne Blødhiertige Mend ere nu saa mange i Verden / at der aff er kommen en almindelig forargelse / oc denne Surdey haffuer igiennem syret oc indtaget mestendelen alle Hus / saa at det staar skøt icke til at affuerie / men Mendene vexere oc spaatte huerandre indbyrdis oc sige : Huilcken Mand der haffuer best Herredømme i sit Hus oc mest raader offuer sin Hustru / offuer hannem fluer it forgylt Kaars. Item / Der er en vild Mand paa lofftet hand eder alle de Mend som ene raade oc regere i Huset / Oc saaledis lade mestendelen alle Mend det gaa hen / lade

Quins

Quinderne gierne raade / paa det den
ſure rød ſkal icke bide dem.

Men ſaadan Husfred er icke Lou-
lig/ icke heller Chriſtelig. Thi lige ſom Wloulig
den Landfred vaare icke loulig oc ſicke- Landfred.
lig/ ſom kunde der aff komme/ at Bøn-
der ſkulde regere offuer Herremend/
Borgere offuer Borgemeſtre oc Raad/
Adel oc Herremend offuer Rigens
Raad / Rigens Raad offuer Kongen:
Lige ſaa er oc den Husfred icke loulig oc
ret/ ſom der aff kommer / at Manden Wloulig
lader ſin Huſtru raade oc haffue Regi- Husfred.
mentet / paa det hand kand nyde fred/
At ieg icke ſkal tale om/ at ſaadant ſkeer
Gud til allerſtørſt vanære / at hans
Ordning oc Skick ſom hand ſtifftede
i første Begyndelſe / ſaaledis der ved
vden all Bluſel foruendis oc forſtyris.
Lige ſom ickon en ſlæt Bondefoget
iblant nogle groffue Bønder haffde en
Affrens tid i ſin Druckenſkaff den ſtiff-
tet oc paalagt/ oc haffde glemt det igien

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Den tiende Sag

om Morgenen/ der hand bleff fastendis.

Historie om Keyser Theodosio.

Der seriffuis vdi Historier om Keyser Theodosio / at hand tog det saare til mistycke/ oc straffede saare gruelige / at nogle oprørske Menniske i den Stad Antiochia haffde nederslaget it Kaaber Billede / som hand haffde ladet støbe effter sin Keyserindis Lignelse / oc oprette hende til en Ihukommelse effter hendis Død/ huilcket de slæbte omkring paa Gaden / Keyseren til Spaat oc Fortred. Huad vil Gud da sige til de oprørske Quinder / huilcke met deris forargelige Wlydighed oc Oprør / nederkaste oc omstøde hans Herligheds Billede/ som er Manden/ huilcken S. Pouel kalder Guds Billede oc Ære/ oc driffue siden deris Spaat der met / lige som det vaare alt vel giort: Sandelige hand skal vdi sin tid lade dem faa deris fortiente Straff / oc icke forglemme dennem / endog at de nu intet mindre tencke

tencke/end at Gud skulde for den Sags skyld straffe dennem.

Dette siger ieg dog icke i denne meening/ at ieg her met vil operre Mendenis hierter imod deris Hustruer (thi huorledis Mendene skulle i saadan Handel skicke sig/ vil ieg her effter giffue tilkiende) men alenisste for den Sags skyld/at Verdslig Øffrighed skulde met rette haffue opsiun til saadan Handel/ oc stundem straffe nogle Diefffuels onde vanartige Quinder / andre til Exempel oc forbedring/ saa at de ved Øffrigheds loulige oc ordentlige straff kunde temmis / oc icke ved Mendenis egen heffn oc vrede.

EFterdi at Øffrighed kand saa saare vel haffue omsorge for sig selff / at der skal icke skee Oprør imod dennem/ saa at de saare nødigt gide hørt/ oc kunde icke lidet/ at deris Laster oc Synder (huilcke de saare mange vden all bluset bedriffue/ en part aff dem) de straffis

 oben-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

obenbarlige paa Predickestolen met Guds Ord / men saa tilige som mand rører noget hart ved Bulden/oc træder dem noget for nær / da tage de det til mistycke / oc sige mand giør Oprør met sin predicken/ stoppe saa Munden til i tide paa Predickerne/eller sætte dennem slæt aff deris Embede.

Kand nu Øffrighed see saa nøye til/ at der icke skeer Oprør: Landet / men at de (som tilbørligt er) kunde met Fred oc Rolighed bliffue i deris ærlige Stat/ i huilcken Gud haffuer selff sæt dennem/ oc kunde icke lide at nogen giør Oprør imod dem / huilcket dem icke heller bør at lide: Da burde Øffrighed oc saa met rette at optencke Raad oc Middel / ved huilcke dē Øffrigheds person/ som Gud først skickede i Verden / som er Manden/ maatte nyde fred vdi sit Hus regiment / at hand maatte vden Quindens oprør / bliffue ved sin tilbørlige Ære / haffue Lydighed / oc holde god Husfred.

Den

Den stormectige Konning Asuerus/ som regerede offuer it Hundret oc siu oc tiue Land / hand actede det for ingen skam / at lade her om en besynderlig Lou vdgaa / som der staar vdi Esthers Bog. Ja hand tog sine øffuerste Førster oc viseste Mend i raad met sig/huilcke oc befunde vdi deris Raad / at der som der icke i tide førdis raad til / oc mand haffde opsiun i denne Handel/da skulde der liden eller ingen Husfred holdis i noget Land/ besynderlige efftersdi at den wlydige Dronnings Vasti Exempel vaar obenbare/men der skulde bliffue megen Vrede oc Wenighed iblant Ecteſolck. Huorfaare der bleff besluttet/ at der skulde vdgaa Kongelige Breffue/ vdi alle Kongens Land / ved høyeste Peen oc Straff offuer dem som offuertraadde / liudendis at Alle Quinder skulle holde deris Mend vdi ære/ baade iblant sto-

Exempel om Kong Assuero.

Esther. 1.

Kong Assueri Low.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

re oc ſmaa. Oc huer mand ſkal vere Offuerherre i ſit Hus.

Denne Lou/ endog at hun er vel beſluttet oc giffuen aff Hedninge/ ſaa kommer hun dog offuer ens met Guds Ord oc Ordning/oc er lige ved den naturlige Lou/ huorfaare at hun icke ſkal foractis ſom en Hedenſk Lou. Oc efterdi at ſaadan en ſtormectig Konning/ oc ſaadanne ypperlige Førſter haffue vdi denne Handel hafft opſiun/oc giort en almindelig Lands Lou oc obenbare Edict oc Befalning: Da ſkulde Chriſtelig Øffrighed met rette/ icke ſkamme ſig der ved/ at haffue nogen føye opſiun der til/ at den nødtørfftige Husfred kunde holdis ved macт/ alle Ectefolck til gaffn oc beſte/ at de diſſ roligere kunde ſøge deris Næring.

Oc ſandelige/ der ſom Konger oc Førſter/Raadsherrer oc ypperlige Riddermends Mend/ bleffue ſaa tit oc offte opeggede til vrede aff deris Huſtruer/

eller

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

eller oc deris Næring oc Biering/ Herlighed oc Ære/ stode saa meget paa deris Hustruers lydighed oc gode Husholdning/ som mangen fattig Embetzmand/ Borgere oc Bonde fortørnis oc operris aff sin Hustru/ oc kand forhendis Wlydighed/ Forsømmelse oc onde Husholdning aldrig bliffue ligere/ Da skulde de vel met deris Raad oc vise Mend i tide haffue en statlig opsiun der til/ oc diss heller lade deris Breffue oc Mandat opsla paa huer mands Dørre. Men her om er nu nock/ wi ville gaa frem beder/ oc ydermere anse/ huorledis den Christne Menighed er Christo lydig oc vnderdannig.

For det Otende/ befliitter sig oc saa den rette Christelige Kircke paa det yderste/ at hun kand fliitelige i Guds ord optucte de Aandelige Børn/ som hun haffuer vndfanget aff sin HErre oc Brudgom Christo/ forsørger dem met de høyuærdige Sacramenter/ føder oc VIII.

nærer

nærer dem met den Aandelige Spise oc Fød/tucter oc reffser dem ocsaa met tilbørlig Straff til deris forbedring. Dette skulde oc alle Christelige Dannequinder giøre / met deris Børn / som tilforn er omtalet i den tredie Aarsage / der mand talede huorledis Quinden er Mandens methielp.

IX. Christi bruds Klenodier,

For det Niende / Efterdi at Christus haffuer antuordet sin kiere Brud/ den rette Christelige Kircke/mange herlige Clenodier oc dyrebare Liggendefæ/ som er hans hellige Ord oc Sacramenter /; at hun skal foruare hannem dem vel / oc bruge dem ret hannem til ære/ oc hans Børn til nytte oc gaffn / da giør den Christne Kircke det met all flid/ holder trolige ved Guds Ord oc Sacramenter / at de icke forfalskis / forryckis / formindskis / eller bliffue bort staalne.

Oc efterdi at hun for disse Clenodier skyld/ som det aller ypperste Gode i denne Verden/ saare fristis oc anfectis/

tis / aff de allerverſte Fiender / ſom er Dieffuelen oc Verden / ſaa holder hun dog hart ved / lader ſig heller der en Lem / der en anden affhugge (det er / hun lader heller nogle Chriſtne her oc der / pine oc martere) Jn Summa / hun ſætter heller ſit gantſke Liff / oc Leffnet i fare / end hun lader ſig fratage det Liggendefæ / ſom hendis kiere HErre haffuer hende antuordet. Lige ſaa bør en Chriſten Dannequinde trolige at forvare ſin Husbondis gods / ſee der vel til / intet lade vnyttelige forkommis / men vende det altſammen hen effter ſin Husbondis vilie / til hans beſte / oc hans Huſis oc Børns forbedring.

Husfruen ſkal forvare oc holde til raade.

For det Tiende foracter icke den Chriſtne Kircke ſin Herris oc Brudgoms Chriſti Tienere / Suenne oc Venner / Men holder dem for ſin Herris ſkyld i act oc ære / Fortaler dem icke her oc der ſin Herre til fortred / Men lige ſom de ere hendis Herre behagelige / lige ſaa lader hun ſig dem oc ſaare vel

X.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

behage. Christi Tienere oc Venner/ ere de hellige Propheter / Apostler oc alle retsindige tro Predickere / som det
Amos 3. beuisis i Amos Prophetie/ i Johannis
Joh. 3. oc Euangelio/Oc i den første S. Pouels
14. Epistel til de Corinther. Disse hans
1. Cor. 4. Tienere oc Venner haffue almindelige altid hafft en ringe anseelse / oc ickon veret fattige ringe Almues Folck / dog haffuer den rette Christelige Kircke oc alle retsindige tro Christne/altid holdet dem i act oc ære.

Lige saa skal oc en Christen Dannequinde befflitte sig i denne Dyd/ icke foracte sin Mands Suenne / Drenge/ Slectinge oc Venner / Thi hun foracter der met icke dem alene/men hun foracter sin Mand vdi hans Venner oc Tienere / Lige som Christus siger om
Matt. 10. sine Tienere: Huo eder foracter/ hand foracter mig.

Saadan foractelse skeer dog saare meget aff mange onde Quinder / at Mans

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Mandens Slectinge/venner oc Tienere/ere hende værstygelige at hun icke gider seet eller hørt dem / som ocsaa Cato siger: *Sæpe etenim Mulier, quem Coniunx diligit, odit.* Det er / Quinden hader tit oc offte den Tienere som Manden haffuer allerkieriſt (oc tien hannem allertroligſt) Oc dette skeer altsammen aff en ond art. Mand finder oc mange Quinder / at der som Manden enten haffuer sær Børn som hand tilforn haffuer haffet met en anden Hustru/ eller oc hand tager nogen aff sine fattige Slectinge til sig/ da maa Hustruen icke lide dem/hader / støder oc slar dem i huer Vraa/ klager dem for Manden / suelter oc hungrer dem/ vil intet gaat vnde dem/ skal Manden giøre dem noget til gode/ da skal hand snige sig der til / och saa gaat som stiele sit eget / oc giffue sine egne. Kommer stundem hans gode Ven til hannem/ da maa hand neppelige vere Mand for at giøre hannem noget til gode / Oc naar hand gaar at

Dørl

Dør / skal Manden høre Predicken / mere ond end god. Disse Quinder komme offuer ens met den falske Kircke oc onde Hob / huilcken ocsaa legger vind paa / at hade oc mest forfølge Christi kieriste oc trofastiste Tienere; oc giøre dem alt ont / saa som alle Propheters / Apostlers oc Martirers Historier beuise. Men en from Quinde skal efterfølge den rette Christne Kircke / oc efter hendis Exempel i lige maade elske sin kiere Mand oc Husbonde / vdi hans Slectinge / Venner oc Tienere / giøre dem til gode som hannem høre til / oc hand haffuer kier / alligeuel at de ere ringe / fattige / foractede oc bespaattede aff andre.

Beslutning.

Saa haffue nu alle Christelige Dannequinder det skøne herlige Christi Kirckis Exempel / huilcket de ingelunde skulle skamme sig ved at trolige efterfølge / men meget mere lade sig det vere behageligt oc kiert. Men giøre de det icke / da skulle de vide / at de skulle ingen

gen part haffue vdi deris Moders den Christne Kirckis arffuedeel/ som er det euige Liff oc Salighed.

For efterdi at de her skamme sig oc blues ved denne deris Moder / huilcken Christus den Himmelske Konge haffuer kier / och saa herlige bepryder/ da skal hun ocsaa skamme sig ved dem igien paa den yderste dag / oc icke lide dem nær hos sig / men vise dem hen til den frafaldne / løsactige / wtro / onde / antichristiske Hore/ den falske Kircke / met huilcken de skulle driffuis hen i Helffuedis affgrund til euig tid.

Mandens Lærdom aff den tiende Aarsage.

WI ville nu her ocsaa betracte huorledis at Manden skal aff Christi Exempel lære at elske sin Hustru. Den christne Kirckis Exempel haffue wi nu hørt / huilcket i Sandhed

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

icke haffuer giffuet Quinderne ringe lærdom / men giffuet dem store ting at betencke / Lige saa skal oc Christi Exempel giffue Mendene icke mindre lærdom oc paamindelse. Der om scriffuer S: Pouel saaledis / i sin Epistel til de Ephe-ser / i det femte cap.

J Mend elsker eders Hustruer / lige som Christus elskte Menigheden / oc gaff sig selff for hende etc.

Aff disse Ord skalt du Christelige Dannemand strax betencke / Først at du est plictig til at elske din Hustru. Dernæst at du i saadan Kierlighed icke skalt sætte dig for nogen aff dine Slectingers / Naboers eller Metborgeris / icke heller nogen Tyrcris ellers Hedenings Exempel / men du skalt tage din

Herre

Herre Christum selff til efftersiun/ Thi her staar: Lige som Christus elskte Menigheden. Saa skal nu denne Christus vere dig en idelig efftersiun oc Speyel / i huilcken du altid skalt see oc speyle dig / der som du rettelige vilt beuise din Hustru den Kierlighed som du est hende plictig.

Den hellige Paulus befatter Christi Kierlighed met faa ord sætter her det allerstørste oc ypperste stycke huor vdi hand haffuer beuijst sin Kierlighed mod oss/ som er/ at hand gaff sig selff for sin Menighed. Thi høyere kand it Menniske icke komme met sin Kierlighed / som Christus ocsaa selff siger: Ingen haffuer større Kierlighed end denne / at hand lader sit Liff for sine Venner etc. Joh: 15. Oc derfaare/ huo som haffuer denne Kierlighed til sin Hustru / hand skal icke lade det fattis paa de andre ringe stycker / i huilcke

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

hand sin Kierlighed skal beuise. Men for bedre vnderuisnings oc forstands skyld/maa wi ocsaa sætte oss Christi Exempel for i stycke viis / oc der aff see huad Mendene ere deris Hustruer pligtige.

Huorledis Christus elsker Menigheden.

FOR det første holder Christus sin Kircke oc Menighed for den som hannem er troloffuet aff Gud oc haffuer hende for den Sag skyld kier/ Icke at hun er det værd at hand skulde elske hende/men fordi at hun er hannem giffuen aff Gud Fader. Thi saa siger hand selff i sin Bøn til sin Himmelske Fader/ oc taler om sine Discipler/huilcke den tid vaare den besynderligste part aff hans Kircke: Joh: 17: Jeg obenbarede dit Naffn faar Menniskene / som du haffuer giffuet mig aff Verden. De vaare dine / oc du haffuer giffuet mig dem. Joh: 10. De i det samme Johannis Euangelio giffuer hand begge stycker tilkiende / baade at hans Fader haff-

haffuer giffuet hannem sin Menighed/ oc huor hiertelige kier hand haffuer hende / oc siger: Jeg giffuer dem det euige Liff / oc de skulle aldrig forfaris / oc ingen skal slide dem aff min Haand. Faderen som gaff mig dem / er større end alting.

Lige saa skulle ocsaa nu alle Christelige Dannemend anse deris Hustruer for de som dem ere giffne aff Gud selff/ oc icke ere dem alene troloffuede aff Menniſken / Oc aff denne Aarsage skulle de lade sig beuege/ at icke foracte deris Hustruer/ mē at holde meget aff dem/ De skulle her vdi icke alenste see til Gaffuen/ huor ond eller god hun er/ men mere anse den som haffuer giffuen den Gaffue / oc for hans skyld holde aff hende. Mand pleyer io meget at holde aff det som gode Venner giffue oss/ dissigiste aff det oss skenckis aff store Herrer / huor meget mere

Manden skal holde meget aff sin Hustru.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

bør oss at holde aff det som den almectigste euige Gud / den ypperste Herre oc beste Ven / skencker oc giffuer oss. Der som Gud skenckte it Menniske ickon en Hund eller en Kat / i den meening at hand skulde føde hannem oc holde aff hannem / da skulde mand io gierne giøre det / oc see nøye til met all varetect / at den icke fick nogen skade / oc bleff forderffuet / huor meget mere bør oss flitteligere at anse it Menniske som Gud giffuer oss / oc besynderlige en Ectequinde som hand giffuer oss til Methielp.

Merck. Oc her skulle hine wtaalmodelige Mend lære at holde deris Mund / huilcke der / saa tilige som Quinden er icke saa traadret / eller met it ord fortørner dem / begynde strax at skelde oc forbande alle dennem som haffue hiulpet til / at de haffue faaet dem / oc besynderlige dem som haffue giffuet dem Quinderne / oc ynske dem Dieffuelen oc alt ont til tack etc. Thi efterdi de høre / at Gud er den

som

som giffuer huer Mand sin Hustru/ da skulle de vide / at de met saadanne ord bande Gud selff. Oc efterdi de høre/ at Christus lader sin Menighed vere sig saa ypperlig/ oc i saa stor act oc anseelse/ fordi at hans Fader haffuer giffuet hannem hende / oc seer icke saa nøye til/ at hun icke altid skicker sig saa tilbørlige oc ret imod hannem/ Da skal ingen Mand tencke sig at vere bedre end Christus / eller ville haffue det bedre end hand/ men skal gierne efterfølge hans Exempel.

II. For det andet / lader Christus icke det forhindre sin Kierlighed / at hand haffuer faaet en skrøbelig / besmittet oc wreen Menighed til Brud/ huilcket der forhindrer mange Mend deris Kierlighed/ at de icke elske deris Hustruer: Der som det kand begiffue sig / at de haffue faaet Quinder / som icke i alle maade ere saa bradfaure / som dem tyckis/ eller oc om de siden / efter de haffue faaet dem / bliffue aff Siugdom eller

Om Quinden er noget vanheldig.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

aff Alderdom noget vanheldige. Huilcke Mend der saa faa Affuend til deris Hustruer for deris Legems wskickelighed/ de skulle flitelige ansee/ huad for en Menighed Christus haffuer faaet til Brud / ia huor tit oc offte hun formedelst den Aandelige siuge oc spedalskhed (som er Synden) haffuer mist sin deylige Skabning / oc er bleffuen slem oc leed i hans Asiun / da skal huer Mand befinde oc kunde skøn paa / at ingen Mand i Verden haffuer faaet saa vanheldig oc slem en Quinde til Brud som Christus haffuer faaet.

Den Christne Kirckis maling effter sin egen formue.

Thi huer betencke ved sig selff/ huorledis den Christne Kircke oc Menighed affmalis aff Moise / Propheterne oc Apostlerne / naar der talis om hendis naturlige art oc formue/huilcke Sprock vilde vere her alt for langt at opregne. Summa / der er intet sunt / intet deyligt/intet smuet/ intet som er vært at elske paa hende / fra hendis Top til hendis Taa. Oc

Oc huad er Christus for en? Er hand oc saadan en vanheldig / wyndelig / omsiettig / wuenlig / tylpelsk oc groff Beyel oc Friere / at mand kunde sige: *Cascus Cascam duxit*, Tylpel haffuer faaet Omslot til Ecte: eller Krage haffuer faaet sin Mage: Item / lige imod lige / som mand pleyer at sige? Ney ingelunde / men Christus er den allerdeyligste / den allerherligste oc allerueldigste / som haffuer ingen lige iblant alle Creatur enten i Himmelen eller paa Jorden / dog haffuer hand aff hiertet elsket denne sin Brud / wanseet all hendis Wyndelighed oc Vanheld.

Derfaare skulle oc maa alle de Mend skamme sig for Christo / oc krybe i skiul for hannem / huilcke som hade deris Hustruer / oc icke maa lide dem / fordi at de icke ere saa bradsaure / som de gierne vilde haffue dennem. Thi huad ere de imod Christo? Huad er deris Herlighed / Stat oc Vpperlighed? Oc der som

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

de end kunde vere deyligere oc skønere end deris Hustruer / saa haffue de icke selff giort dem deris deylige Skabning / oc er icke heller deris Arff oc Eye. Oc lad saa vere / at en Mand kunde vere deyligere end Absalon / oc herligere end Salomon / saa er hand dog saa vel Støff oc Mød som hans Hustru / i huor wyndelig oc vanheldig hun kand vere. Der til er hand oc aldrig nogen Time eller Stund viss paa / huor lenge hand skal beholde sin deylige Skabning.

III. For det tredie / efterdi det haffuer saa begiffuet sig / at Christus haffuer saa skrøbelig oc wreen en Menighed til Brud / da haffuer hand dog icke ladet hende bleffuet saadan / men paa det herligste oc allerdeyligste / vdpusset / smyckeet oc beprydet hende / som S. Pouel der om taler til de Epheser / at hand haffuer renset hende formedelst Vandbadet i Ordet / at hun skulde

Epheſ: 5.

de bliffue en herlig Menighed/ som haffde icke Smitte / eller Ryncke/ eller noget saadant etc. Oc hand lod sig omkaaste til dette Smycke icke en ringe Penning / men gaff sig selff for hende / offrede sit Liff i Døden for hende / vdstyrte sit Blod/ paa det hand kunde hellige oc reense hende.

Endog at ingen Ectemand kand met sin Kierlighed naa dette Maal/ saa skal dog huer giøre sit beste/ oc holde sin Hustru vel/ pryde hende met Klæder oc andet til nødtørfftighed oc ære/ effter sin Stats oc Vilkaars leilighed/ saa meget som hannem mueligt er / dog icke til hoffmod oc andre Folck til forargelse/ oc hielpe til at føre hendis Wskickelighed oc Vanheld til Ære / saa meget som hannem mueligt er.

For det fierde/ forsørger oc saa Chri- IIII.
stus sin Menighed paa det allertroligste/ met sin Aandelige Spise / som er/

met

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

met sit Ord oc Sacramenter / oc haffuer icke heller ladet det kaaste sig slæt mød oc arbeyde / eller aleniste sit Ansictis sued / men sit Liff oc Leffnet. Om denne forsiun taler S. Pouel / der hand siger: Ingen haffuer nogen tid hadet sit eget Legeme / men hand føder oc vederqueger det / lige som Herren ocsaa Menigheden. Effter dette Exempel skicke du dig ocsaa du Christne Dannemand / Arbeyd trolige / skick dig Gudelige i din Næring / Drick icke bort / eller daable hen / eller forbraske / det som du skulde nære oc føde din Hustru met / saa som dit eget Legeme.

Oc hid skulde see hen / alle lade Kroppe / done Asen / oc løse Dagdengere / som ville giffte sig / oc faa sig Hustruer / oc ville dog icke strecke armene til redeligt arbeyde / at forsørge oc nære Hustru oc Børn. Jeg taler icke her om fattige Embetzfolck / som lade det icke staa

staa tilbage for deris skyld / de arbeyde flitelige vilde gierne giøre deris bæste / oc mange aff dem straffis dog met Armod oc Fattigdom / aff Guds synderlige tilladelse. Men Daablere / Dranckere / Dagdriffuere / som fortrædelige fortære deris Gods / oc lade Hustru oc Børn lide nød / de ere icke ære verd / de skulde ocsaa (der som Rætten skulde haffue sin gang) hart straffis aff Øffrighed / oc met deris straff tuingis til arbeyde.

For det Femte / boer Christus stedse oc altid hos sin Kircke / oc omgaaes venlige met hende / som hand selff siger / hos Mattheum: Jeg er hos eder alle dage / indtil Verdens ende. V. Mat: 28.

Lige saa skal en Dannemand bliffue hos sin Hustru / icke giøre en Landløbere oc Veystrygere aff sig / løbe bort fra hende / lade hende side hiemme oc sue Kammer / til sin store skade / oc sin æris fare oc forspildelse / Thi naar Mendene skulle icke løbe om Land fra deris Hustruer.

en

en Quinde er ene / oc Manden er lange borte fra hende / da er der flere der lege sig efter at giøre hende Skam oc Vanære / end der hielpe hende til gode / synderlige om hun er vng oc deylig. Her haffde ieg vel Aarsage til at klage offuer mange wgudelige Mend / som skendelige forkaarte deris arme Hustruer / baade deris Næring / oc Ecteskaffs plictige omgengelse / drage omkring aff it Land i it andet / vden synderlig nødtørfftig Aarsage / oc bliffue dog wstraffede. Men dette Christi Exempel skal fordøme dem paa den yderste Dommedag / da skulle de faa deris Straff / alt for haard.

VI. Christus forsuarer sin Kircke.

For det Siette / Om det end lader sig vdtaartis til siune / lige som Christus slæt intet forsuarede sin Menighed / men lode hende ickon friist plagis aff huer mand / forstyris oc sønderriffuis / Saa er hand dog den somherlige oc veldelige forsuarer oc frier sin allerkieriste Kircke oc Menighed / naar det

er

er tid / saa som hand det selff best veed/ oc træder hendis Fiende der til vnder sine Føder. Saa skulle oc Mendene i alle tilbørlige oc ærlige Sager forsuare deris Hustruer / oc før sætte deris Liff oc Leffnet til / før end de skulde stede til/ at deris Hustruer bleffue noget at skade. Men Quinderne skulle her tage sig vare at de icke tage sig nogen wtilbørlig handel for / men skicke sig saa / at deris Mend kunde met Gud oc ære forsuare dem. Der til skulle de icke hastelige komme deris Mend til at forsuare dem aff wberaadt mod/ om dem skeer noget wskel / at de icke fare frem i wtide / oc aff Hastighed giøre ont verre / Men see til naar leylighed best giffuer sig / naar deris forsuar kand best skee oc komme dem til gaffns oc ære.

Mandem skal forsuare sin Hustru.

Thi Christus den allerfrommiste Mand / som kunde vel altid forsuare oc beuare sin Menighed / hand giør det dog icke altid / men hand bier til Tiden siunis hannem effter sin vijsdom best

bequem

bequem. Men der imod lader mangen haſtig ildſindig Mand ſig haſtelige vdiage met Harniſk oc Verie/vel ſtundem for ſin Huſtruis wtilbørlige oc wlouligе klagemaal / oc vil der met beuiſe ſin Troſkaff mod ſin Huſtru / i det hand kand faſt rumore oc bande / ſtorme oc buldre / oc acter icke / at hand tit oc offte giør ſin Huſtru der met meere ſkade end gaffn.

VII. Chriſtus vnderuiſer ſin Brud.

For det Siuende / Efterdi at en Quinde bør at ſkicke ſig effter ſin Mands ſind / da lærer Chriſtus ſin Menighed paa det allerflitigſte / oc i alleruenligſte maade / huad hans vilie er/ oc huad hun ſkal fortrøſte oc foruente ſig aff hannem / Oc ſiger hende det icke en gang alene / men tiit oc offte/at hun kand vide/ forſtaa/oc diſſ bedre begribe det. Dette Exempel ſkulle hine ſtiffue oc foſſe Mend mercke / ſom gide icke ladet Munden op at tale til deris Huſtruer met/ de ville icke tale dem it venligt oc liffſaligt ord til / men ickon ale

En mand ſkal venlige vnderuiſe ſin Huſtru.

ont/

ont / huad de skulle sige dem / det kommer frem / lige de skulde sige det mee neffuen: Oc alligeuel naar Quinderne icke fuldkomme all deris vilie / oc huad de befale dem / huad heller det er dem mueligt eller ey / da ville de strax til mee Neffue oc Kiep / giffue ickon Hug oc Slag / Bu oc Ba / oc alt Ont. Men en Christen Dannemand skal effter Christi Exempel venlige vnderuise sin Hústru / met gode ord / icke om afftenen naar hand er fuld oc drucken / men naar hand er fastendis oc ædru / lære oc paaminde hende vdi Eenrom / at huer mand icke skal faa deris bestilling at vide / oc strax giøre en heel By fuld der aff: Met saadan venlig vnderuisning kand mand meget mere gaat vdrette / end met Hug oc onde Ord / saa fremt som der ellers er nogen Gudfryctighed / ære oc Dyd i Quinden.

Men mand finder vel offte de Quinder / som holdet ickon for skemt huad Manden befaler dem at giøre / oc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Somme Quinder ville intet giøre met gode.

ville icke giøre effter hans befalning / vden mand skal sige dem det met onde Ord / de ville intet giøre met gode. Oc synderlige ere nogle saa slæt forhærdede vdi ondskaff / at om Mendene end gierne vilde vnderuise dem met gode / oc aff Guds ord lære dem huad deris bestilling skal vere / da ville de icke høre saadan venlig formaning oc paamindelse / de sige at Manden er ingen Prest / at hand tør Predicke for dem / de høre Predicken i Kircken / vil hand Predicke saa maa hand gaa der hen / de vide dog vel vden hans Predicken / huad de skulle giøre oc lade / de viste det vel før i dag eller i gaar etc.

Saadanne Quinder som icke maa lide at en Gudfrygtig Dannemand taler venlige met dem aff Guds Ord / de ere icke heller værde at mand skal tale noget gaat til dem / Dem skal Doctor Herman tale til met haarde oc aluerlige ord / oc Doctor Knippelmand met Oluff Kiep / dog ingen forstandig

Mand

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Mand giør det gierne / vden hand er ret obenbare nødt der til / At huer Christen Dannemand / derfor lærer at ſkicke ſig her vdi tilbørlige / oc fordrager alting Taalmodelige / ſaa meget ſom mueligt er.

VIII. Christus beder for ſin Brud.

For det Ottende / efterdi at Christus veed / at hans kiere Brud er alt for ſkrøbelig til at fuldkomme hans vilie i alle ting / da beder hand ſin Himmelſke Fader for hende / at hand vil giøre hende hielp oc biſtand / Hand hielper hende oc ſelff met ſin hellig Aands naade / Der til giffuer hand hende oc ſaa ſine hellige Engle til Tienere oc Methielp.

1.

2.

3.

Lige ſaa ſkal en Christen Dannemand / icke alene aluerlige vdkreffue aff ſin Huſtru huad hun er plictig til at giøre i Huſet: Men hand ſkal oc trolige bede oc paakalde Gud for hende / at hand vil hielpe hende met ſin hellig Aands Naade / oc giøre hende biſtand i alt det ſom hun tager ſig for at beſtille oc giø-

Manden ſkal bede for ſin Huſtru.

1.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

2. re. Manden skal ocsaa selff stundem
effter Leylighedenn tage haanden i met/
3. oc hielpe hende i sin Husgierning / Oc
disligeste effter sin formue oc som be-
hoff giør is / forsørge hende met Piger
oc Drenge som kunde hielpe hende / at
en arm Quinde icke skal driffuis som it
Nød eller Beest/ besynderlige naar hun
er siuglig oc trind / som mand pleier
at sige / som mand her vdi vel finder
mange groffue Tylpel oc wforstandige
Asel / der icke haffue meere førm offuer
deris arme Hustruer / eller spare dem
meere end en Hest eller it nød/ Mangen
giør det oc aff Karrighed / at endog
hand er vel from mod sin Hustru/
dog er hand saa karrig / at hand icke
nender at holde hende en Pige eller to
for / alligeuel at hand formaar det saa-
re vel/huor aff der tit oc offte foraarsa-
gis wtidig Fødsel / fødis døde Børn/
oc komme andre farlige Quinde siuger
oc skrøbelighed / som daglig forfaring
giffuer tilkiende. Saadanne Mend

de

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

de vaare aldrig værde / at de skulde haffue nogen Quinde til ecte / men maatte haffue andet / som ieg icke her vil neffne.

For det Niende / beuiser Christus sin Brud oc Kircke denne Kierlighed oc Miskundhed / at hand holder hende sin skrøbelighed meget til gode / bær meget offuer met hende naar hun forseer sig / oc icke straffer strax alting / Oc der som hand io nødis til at hand skal straffe / naar hun giør hannem det alt for grofft met sin Synd / da straffer hand icke som en Tiran / men met it Faderligt hierte / Oc om hand end maa skicke sig vduaartis noget grum oc aluerlig / saa giør hand det dog icke i den meening at hand vil heffne sig oc stille sin Harm / men alene at forbedre sin Menighed / oc affuende hende fra det onde / hand veed oc vel naar hand skal opholde met Straffen. IX. Christus fordrager meget aff sin Brud.

Dette skulle alle vanartige Mend mercke / som icke aleniste intet kunde lide En mand skal meget lide aff sin Hustru.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

aff deris Hustruer / eller see igiennem fingre met dem / men haffue ocsaa deris lyst oc tidfordriff der aff / at de kunde sla paa dem / oc lade sig tycke / de vaare ecke Husbonde i Huset der som de icke sloge paa deris Hustruer oc traadde dem vnder Fød er / Saadanne Tylpel oc Tiranner kunde intet andet giøre / end fare ilde met de arme Quinder / Naar de haffue drucket sig fulde oc gale ne / saa skal Bermen spildis paa den fattige Quinde / Naar de haffue Daablet deris Penninge bort / eller giort Perlemente vdi Pikone Hus / da skal den fattige Quinde der hiemme sider / det betale / Oc alligeuel at de intet skicke Hustruen ind at Døren oc i Stegerset / saa sla de dem dog om de haffue icke Mad at bære paa Bordet for dem / Der ere de tapper Mend oc veldige Helte / lade sig tycke at de ere Husbonder i Huset. Men saadanne Drog skulle i sin tid fornemme huem de haffue regeret offuer / oc aff hues indskiudelse de

Saadanne drog ere Manden til.

saa

saa tiranniske haffue handlet met deris arme Hustruer.

Derfor skal en Christen Dannemand her see sig vel for / oc offuerbære sin Hustruis skrøbelighed saa meget som mest mueligt kand vere/ synderlige om hun icke groffuelige forseer sig imod Guds Bud. Men forseer hun sig aff ondskaff oc fortred / da skal hand tilforn bruge allehaande lidelige Middel/ huor ved Quinden kand forbedris / før end hand lader det komme til hug oc slag. Oc der som io ingen anden Middel ville hielpe/ oc hand maa bruge den yderste Lægedom oc Raad / met Neffne oc Kiep / saa skal hand dog icke lade sin vrede offueruinde sig / oc icke handle aff harm oc heffngerighed / saa som en Fiende kand handle imod den anden/ men til forbedring / saa som en Ven straffer en anden / oc en Fader sit kiere Barn.

Mandens straff skal icke skee aff vrede.

Oc endög at dette er Menniskelige hierter tungt paa at gaa / at affskille all

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

sin vrede fra Straffen / saa som oc de allerfrommiste Forældre / icke kunde altid vden vrede straffe deris Børn / i huor kier de haffue dem / da skal dog en Christen Dannemand beflite sig der paa / det meste hannem mueligt er / oc effter Christi Exempel / ved hans Aand oc Naade / offueruinde sig selff i sin vrede. Thi huo som kand offueruinde sin vrede / hand handler mandeligere / end den som met vrede oc hastighed vil giøre sin Hustru lydig.

X. For det tiende oc sidste (fordi det vilde her bliffue forlanget at opregne alle stycker / huor vdi Christus beuiser sin Kierlighed) haffuer Christus ocsaa hafft omsorge for / huor hans kiere Brud oc Menighed skal endelige oc euindelige haffue sin bequemmelige Bolig oc Hus / som er vdi Himmerige. Effter dette Exempel skal oc huer Christen Dannemand forsørge sin Hustru oc Børn / met Bolig oc anden nød-

tørfft /

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

tørfft/ endog at ingen ecte Mand kand saa fuldkommelige och saa vel forsørge sin Hustru/ som Christus forsørger sin Menighed/ efterdi at hand er almectig/ saa at ingen kand fuldkommelige giøre hannem noget efter / Dog skal hand giøre sit beste der til efter sin Stat oc formue / at Hustru oc Børn forsørgis met Bolig oc Hus / som de kunde haffue deris tilfluct til efter hans død.

Huilcke Mend som i disse stycker beuise sig ret oc Christelige mod deris Hustruer/ de skulle ocsaa met ære bestaa hos Christo deris HERre. Men de som efter Dieffuelens Exempel skicke sig/ de skulle haffue euig spaat oc haanhed aff dette Christi Exempel / paa den yderste Dommedag / oc da skal Christus fordømme dem met Dieffuelen som de haffue efterfuldt / til euig Pine oc Forderffuelse.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Beſlutning.

SAa haffuer ieg nu kiere Christi Venner / baade Mend oc Quinder / faaresæt eder paa begge sider/aff Guds ord/huad i ere hin anden plictig / saa meget som Gud haffuer giffuet mig naade til / oc ieg haffuer kundet acte nyttigt oc nødtørfftigt at vere / som er/at Quinden skal vere Manden lydig / oc Manden skal elske Quinden : Nu haffuer ieg ingen tuil der paa at fromme Christelige hierter/som haffue lyst oc vilie til at lade sig vnderuise aff Guds Ord / de skulle io tencke til oc flittelige tage vare paa huer paa sin side/at at giøre det hand plictig er / paa det at den hierte kiere Husfred kand stifftis oc holdis ved macht / Gud til ære oc dem selff til gaffn.

Spørsmaal.

MEn her maatte nogen spørrie oc sige: Om den ene part er villig til/oc vilde gierne giøre det hand plictig er / oc den anden part vil icke / huad er da til raads

raad? Huor kand da Husfred holdis ved mact? Der til ſuarer ieg.

Det er i Sandhed viſt oc faſt / at Dieffuelen kand icke lide Husfred / thi hand gior hans Rige for ſtor ſkade oc affbreck / Derfaare om den ene part vdi Ecteſkaffs ſtat lader ſig beuege formedelſt Guds Ord at ville leffue fredelige oc holde Husfred / ſaa ſætter hand ſig diſſ hefftteligere imod den anden part / oc derfor naar de bliffue ſaa wens met huer andre / at de icke begge ville holde Husfred ved mact / da er det beſte oc næſte raad / at den retſindige part icke alenſte vdkreffuer aff den anden huad hand er plictig til at giøre / enten Kierlighed eller Lydighed / men at hand ocſaa er hannem behielpelig til den ſamme at fuldkomme / lige ſom it Menniſke hielper det andet i noget ſuart arbeyde at fuldkomme / fordi det er i ſandhed den gamle Adam icke it ringe Arbeyde / men er hannem ſaare hart paa at gaa: Derfor ſkal mand ſaa bære ſig at.

Suar.

Ectfolſk ſkulle hielpe huer andre at holde Husfred.

Vilt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Beſlutning.

Huorledis Manden ſkal hielpe Quinden til Lydighed.

Vilt du Mand at din Quinde ſkal vere dig lydig/ da hielp hende der til/ det er / holt dig ſmuct æractig / venlig oc høffuiſk/ ver icke lætferdig oc flageruren met Ord oc Facter/ men ver aluerlig oc Mandelig / ver icke en Melckmund oc Simand/ ver ſkickelig oc flitig i din handel oc Embede/ ſaa at du met Guds velſignelſe forſkaffer dig oc din Huſtru en ærlig Næring: Da ſkal din Huſtru ocſaa haffue en ærlig redzel oc fryct for dig/ oc icke lættelige foracte dig/ men vere dig lydig.

Men ſee dog der hos ocſaa til/ at du icke eſt en Løue eller Biørn / men ſactmodig oc redebon til at fordrage oc ombære din Huſtruis ſkrøbelighed / lige ſom du ellers kant lide oc fordrage oc ſnart forglemme det / at Solen brender dig/ Regnen bløder dig/ Vinteren køler dig / Sommeren driffuer Sued aff dit Legeme etc. da ſkal din Huſtru viſſelige gierne findis dig høric oc lydig / ſaa fremt ſom der ellers

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

lers er dogen ret Blods Draabe vdi hende.

Lige saa oc du Quinde vilt du at din Mand skal haffue dig kier/ da hielp hannem ocsaa der til / Thi Mandens Kierlighed voxer icke meere op aff Jorden end Quindens Lydighed. Oc hielp hannem der til i saa maade : Ver icke skiden / omflettig/gienstridig / squalderuren / sluturen / lad / løsactig / vtro etc. Men ver reenlig/ høffuisk / tuctig / venlig/ærlig oc trofast / oc giff godeord saa finder du en god sted / giff Kierlighed vd saa skalt du Kierlighed anamme igien.

Huorledis Quinden skal hielpe Manden til Kierlighed.

Oc synderlige tenck til du Christne Dannequinde/ at du icke forhaler oc bier met din Kierlighed til saa lenge at Manden begynder at haffue dig kier/ oc sig icke saa : Jeg vilde gierne vere min Mand lydig/om hand vilde haffue mig kier/ naar ieg fornemmer at hand begynder at elske mig/ saa vil ieg oc begynde at vere hannem lydig/ saa maat

du

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Quinderne skulle først begynde husfred.

du ingelunde tencke eller sige / fordi begyndelsen i denne Sag bør altid at vere hos Quinde kiønnet / saa som mand vel kand formercke aff S. Peders oc S. Pouels ord / huilcke der altid først beskriffue Quindernis Embede / som er Lydighed / oc siden sætte de Mendenis Embede / som er Kierlighed. Thi Quindernis Lydighed er dem paalagt til en Straff / som før er omtalet / oc bør at haffue sin fremgang / men Mandens Kierlighed er hannem icke paalagt til en Straff / men er hannem aluerlige befalet aff Gud lige som en Foræring oc Belønning / huormet hand skal vederlege Quinden sin Lydighed / oc synderlige til at holde den hierte kiere Husfred ved mact.

Derfaare skalt du ærlige Dannequinde icke see dig for langt om / huor din Mand bliffuer met sin Kierlighed / heller hun gaar for eller efter / eller oc bliffuer slæt borte / men gack du flux frem met Lydighed oc Beleffuenhed efter

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

effter dit Kald/ som Gud din kiere Herre oc Fader haffuer dig paalagt / oc lad Gud sørge derfor naar hand vil ocsaa driffue din Mand effter met sin tilbørlige Kierlighed/oc vederlegge dig din Lydighed. Skeer dig her vdi ingen vederlegning oc foræring aff din Mand/ sandelige da skal Gud din kiere Fader/ som haffuer paalagt dig denne Lydighed/ met tiden betale dig den / huilcken du for hans skyld beuiser din Mand / oc skal visselige giøre dig en herlig Foræring derfor/ saa du skalt kunde skøn paa / at Gud er sandru i sit Ord oc Foriættelse/ oc veed at løne dem som vandre effter hans Bud. Trøst for Quinder som haffue ende Mend.

Men er det saa / at din Mand icke alenisste beuiser dig slæt ingen Kierlighed for din Lydighed / men ocsaa hader/ plager/ slaer oc forfølger dig / da vid at det er ingelunde skiult for Gud / oc tro visselige / som det oc er i Sandhed / at Gud haffuer tilskicket dig saadan en Tiran/til it Kaars oc din Troes øffuelse/

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

ſe / oc foruent en god forløſning vdi Taalmodighed / Forlad dig oc der til / at det ſkal icke varc til euig tid. Vid oc ſaa dette / at du eſt icke den eniſte i Verden / der lider ſaadant Kaars / men der ere oc mange andre Chriſtelige Dannequinder i Verden / ſom haffue dette ſamme / oc meget haardere Kaars at dragis met. Oc beſynderlige ſkalt du acte / at dette dit Kaars er icke nær at ligne mod det / der de Gudfryctige Chriſtne Quinder haffue maat lide i den førſte Chriſtendoms begyndelſe / vnder den ſtore Guds ords forfølgelſe oc Tiranni.

Der ſom du ſaa vilt dette ved Guds Naade betencke / oc at din Pine ſom du her lider / er ingelunde værd at ligne / ſom Paulus ſiger / ved den tilkommendis Herlighed / da ſkalt du vel kunde met Guds hielp foruente en glædelig oc ſalig Forløſning. Dog der ſom din Beſuæring oc Kaars bliffuer dig alt for hart oc wlideligt / da haffuer du mact at ſøge

Rom. 8.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

timelig oc legemlig Beſkermelſe ved loulige oc tilbørlige middel / ſom er / at du beſøger dine Forældre / Venner oc Øffrighed / klager din nød oc ſorge faar dennem: dog at du icke giør Klagemaalet hefftigere end Sagen er/paa det at ont ſkal icke bliffue verre. Kand dig da ingen beſkermelſe eller leſkelſe vederfaris/ da tenck/ at det er Guds tilladelſe/ oc ſæt dig icke for hart der imod/ men giff Guds vilie rom.

Thi huilcke ſom vdi deris Kaars ere formeget wtaalmodige / oc ville ſlæt igiennem met Hoffuedet / de giøre ingen ſkade vden ſig ſelff / de ſtøde ſig ſelff der offuer i Hoffuedet / det er / de giøre ſig deris Kaars diſſ haardere oc tungere/ oc maa dog endelige der hen/icke ſom de ville/men ſom Gud vil/oc haffue der til wtack aff Gud for all deris lidelſe oc pine. Men lider du taalmodelige oc villige/ oc ſlicker dig efter Kaarſſet/ſaa ſom oc ſaa Guds Søn Jeſus Chriſtus haffuer ſlicket oc lempet ſig efter ſit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Kaars (thi det stercke haarde Trækaars vilde icke bøye sig effter hans Legeme) der som du det giør/ siger ieg/ da giør du dig din Pine diss ringere/ formilder hende saare/ oc est for Gud en hellig Martyr/ du skalt oc endelige met all ære Kronis iblant de rette hellige Martyrers tal.

Spørsmaal. MEn huad skal nu en Christelig Ectemand giøre / der som hans Quinde er hannem i ingen maade lydig / oc ingen Kierlighed fortiener aff hannem?

Suar. Skal hand da ingen Kierlighed beuise hende? Suar. Ingelunde skal hand saa bære sig at / Thi hand skal icke giøre en Affgud aff sin Hustru/ lige sõ hand alenniste for hendis lydighed skulde ville haffue hende Kier/ oc der som det icke vaare/ da vilde hand offuergiffue sin forplictige Kierlighed / huilcken icke Quinden men Gud selff haffuer lagt hannem paa: Men hand skal see hen til Gud / oc effter hans befalning elske sin Hustru/ som Gud haffuer giffuet hannem / wanseet at hun er saadan som hun er.

Men

Beslutning.

Men det er hart / maat du sige / at elske en ond / forgifftig / oc wlydig Quinde. Gienſigelſe.

Det er vel ſanden / det er icke heller i den gamle Adams nature oc formue at kunde det giøre / oc derfaare haffuer ieg faaregiffuet icke en eller to / men ti Aarſager / huilcke du aff Hiertet ſkalt offuerueye oc betencke / oc de ſkulle da vdaff Guds Naade vel kunde formilde dig dit Kaars / om din Hustru er dig wlydig. Der til haffuer ieg ocſaa i den tiende Aarſage faaresæt dig Chriſti deylige Exempel at efterfølge / huor vdi du ſynderlige ſkalt dette offuerueye oc betencke / at din HErre Chriſtus haffuer icke heller troloffuet ſig en lydig / men ſaare wlydig Brud / oc haffuer dog elſket hende / icke met en ringe Kierlighed ſom du kant elske din Hustru / men er ocſaa død for hende / ſom Paulus ſiger: Svar.

Chriſtus er død for oſſ / der wi endnu vaare Syndere / ia hand legger end dette til oc ſiger at hand døde Rom. 5.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

for oſſ/ der wi vaare hans Fiender etc.

Dette Exempel oc Himmelſke Billede ſkalt du chriſtne Dannemand ſtedſe haffue for Øyen oc betencke / at der ſom din Quinde beuiſte dig icke andet end alt ont / oc du der imod elſker hende oc beuiſer hende all Kierlighed / ſaa eſt du icke end nu fuldkommelige din Herre Chriſto lig vdi hans Kierlighed/ ſom hand beuiſer dig. Huorfaare vilt du icke heller ſætte dig din kiere Herris Chriſti Exempel for at efterfølge/end din onde Quindis Exempel? Er hun dig wlydig oc du vilt derfor icke elſke hende/ſaa efterfølger du hendis Ondſkaff/ oc eſt lige ſaa ond oc wſkickelig ſom hun. Thi den ſom førſt ſlar / pleyer mand at ſige/ hand giør wret / oc den ſom ſlar igien hand giør oc wret. Oc mand ſiger oc ſaa: Huo ſom førſt ſlar hand ypper ingen Trætte / men den ſom ſlar igien hand ypper Trætte.

Der-

Beſlutning.

Derfaare lad det vere met Quinsdens Lydighed huor det kand / følge du ickon dit Hoffuet din Herre Christū efter/ oc icke din onde Quinde: Giør hun ilde saa giør du vel: Bryder hun Husfred saa holt du hannem diſſfastere: Lader hun Dieffuelen ride sig paa vrange Veye/ saa lad du vor Herre oc Gud lede dig paa den rette Sti / Hun er en Quinde/du est en Mand/Hun er skrøbelig du est sterck/ Hun er Legemet du est Hoffuedet/ som skal haffue Fornufft oc Forstand. Er det dig kiert at du kant haffue Herredømme (som dig oc bør ved loulige middel at haffue/som tilforn er omtalet) da lad dig dette vere meget kierere at du i denne Kamp haffuer saaet Seyeruinding / at du haffuer beuist din Kierlighed som du est plictig til / oc hun met sin wlydighed/ haffuer tafft oc offuergiffuet sig oc slemmelige rømt aff Marcken.

Oc in summa / som Paulus siger: Lad icke det onde offueruinde Rom: 12.

dig/ met offueruint du det onde met gaat / Det er en gudelig Krig oc Seyeruinding. I ſaa maade haffuer Gud Feidet oc Stridt met den gantſke Verden / oc haffuer offueruundet hende/ſaa haffuer oc Chriſtus i lige maade faaet Seyeruinding offuer ſin Brud oc Menighed/ i det at hand met ſit gode haffuer offueruundet hendis onde/oc tuingt hende der met til Lydighed. Men at ville haffue Seyeruinding i det onde/ de hører Dieffuelen til / thi ſaaledis haffuer Dieffuelen tuingdt Adam oc Eua / och ſaaledis tuinger hand endnu den onde Verden/met alle ſine Børn.

Christelig Stridt oc Seyeruinding.

OC endog at det er ſaare hart paa at gaa at elſke en ond Quinde/ ſom tilforn er ſagt / oc det neppelige kand ſkee for de daglige Friſtelſers ſkyld / ſaa er dog alting mueligt ved Guds krafft/ hænem ſkalt du paakalde om hielp / hand kand giøre din onde Quinde from i ſin tid / der ſom hun end vaare ſaa ond ſom

Bed Gud om Naade / hannem er intet wmueligt.

Dieff-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Beslutning.

Dieffuelē selff/ Ja hand kand icke alene giøre hende from/ men kand oc giøre en Engel aff hende/ om det giordis for nøden behoff. Men skal det io aff Guds tilladelse ske/ at hun stedse bliffuer dig ond/ saa lid det taalmodelige saa som Herrens Kaars / oc lad dig ingelunde bemercke/ ved dit Liff at giøre / at du met vtaalmodighed vilde kaste dette Kaars fra dig/ oc selff giøre ende der paa/ Thi du træder da visseligen imod Braaden som Saulus giorde / oc skalt giøre dig større skade. Act: 9.

Thi see ickon her til i huilcket it smuct Studium oc Skole vor Herre fører dig/ oc huor lærd en Doctor hand vil giøre aff dig. Naar din Hustru er dig tit oc offte wlydig oc gienstridig/ oc saare fortørner dig/ da lærer du der aff i nogen maade at forstaa/ huor one det maa giøre den Almectigste Guddommelige Maiestat (effter Menniskelig vijs at tale) at du oc den gantske Verden/ met saa megen wlydighed oc

En ond Qvinde kand giøre en lært forfaren Doctor.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

fortrædelighed fortørner hannem. Fordi kand det giøre dig ont / at din Quinde ſynder ſtunden imod dit eniſte Herſkaff oc Regimente/huilcket du icke haffuer fortient / men Gud aff naade haffuer vnt dig: Huad meent du da at Gud maa met rette vere vred/naar der ſyndis imod hans euige/eneuolds oc allerherligſte Mact oc Herredøme: Icke aff it eniſte Menniſke / men aff den gantſke Verden: Icke en eniſte gang/ men huer time paa dagen oc huert øyeblick: Icke met ringe forſeelſe/ men met allergroffuiſte laſter.

Den ſtørſte viſſedom.

Saadant at lære oc det flitelige betencke/ er dig Chriſtelige Dannemand meget nytteligere til din Salighed / end alle Doctors Titel / oc alle høye Skoler/ beſynderlige naar du der hos 1. 2. mercker/ huilcken en wſigelig Kierlighed Gud haffuer dog beuiſt oſſ ſlemme fortrædere/ſom hañem ſaa groffuelige 3. fortørne/oc du der met i en ret Tro trøſter dig/oc trolige ſætter dig Guds kier- 4. ligheds

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

ligheds exempel at efterfølge/mod hue mand/oc besynderlige mod din Hustru.

JEg haffde vel flere saadanne nød tørfftige tancker/aff Guds Naade/ at scriffue/mig selff oc andre til nytte oc gaffn/ Men det vilde bliffue alt for langt/ Derfor vil ieg nu her met bryde aff. Oc beder alle Christelige Ectefolck for Guds Barmhiertigheds skyld/som denne min Formaning læse oc høre/at de vilde den trolige anamme oc efterfølge/ til at stiffte / forfremme oc ved mact holde den hierte kiere Husfred. Den euige GUD / som er Fredsens Gud/ værdis til at met mact nedertræde den wfredsommelige/ hadske oc trætactige Ecteskaffs Dieffuel / vnder alle Christelige Ectefolckis føder/oc met sin velsignelse plante / formere oc opholde den hierte kiere liffsalige Husfred iblant oss/sit hellige naffn til ære oc prijs/ oss alle til glæde oc gaffn/

Amen/ Amen.

Gud skee euig Loff oc Tack.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

En Ectemands Bøn / som haffuer en ond Quinde

DAlmectige HERre euige Gud/kiere Himmelske Fader/du som selff haffuer stifftet den hellige Ecteskaffs stat/ efterdi at intet Ecteskaff kand vere roligt oc gaa vel til / saa at der bliffuer Fred oc Enighed i Huset/ vden at begge Personer i Ecteskaff lære aff dit ord/huad de ere hin anden plictige oc der efter met gierningē skicke sig: Du veedst oc seer at min Hustru fattis meget i mange stycker / er ocsaa wlydig oc gienstridig / oc haffuer her til dags icke villet lære huad hun mig i min Husholdning plictig er/oc icke vil gibre efter som dit ord forscriffuer oc befaler hende/ Men vil ickon efterfølge sit eget Hoffuet oc gode tycke/huilcket vil komme baade hende oc mig til skade oc til stor fordærffuelse / om det skal saa lenge vare. Derfaare klager ieg dette for dig / oc beder

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

der dig/at du vilt giffue mig en god taal-
modighed vnder dette ſuare kaars / ſaa
lenge ſom ieg det ſkal bære / til en ſtraff
for min Synd/ Du vilde oc haffue en
naadig oc Faderlig tilſiun der til oc aff-
uende det i tide. Giff min Huſtru din
hellig Aands naade / at hun omuender
ſig/fatter ſig it andet ſind ved din naa-
de oc hielp / ſaa at hun rettelige befliter
ſig at lære aff dit ord/huorledis hun ſkal
leffue i ſin ecte ſtat / oc idelige ſkicker ſig
der effter met Gierningen/at hun førſt
kiender oc holder mig for ſit Huſbonde
oc Hoffuet / oc derfaare beuiſer mig til-
børlig lydighed oc vnderdannighed/tro-
ſkaff / venlighed oc en god vilie / paa
det at hun icke ſkal met ſin Wlydighed/
Gienſtridighed oc onde Sind / komme
mig oc beggis vore Børn i ſkade oc fa-
re / Wlycke / Jammer oc Hierteſorge.
At hun oc ſaa der næſt beuiſer ſig ſmuck
ſtille oc ſactmodig / icke giffuer mig
Gienkiff/ Vederknur Spaat oc onde
ord/ Men vent hendis Hierte til at hun
met mig legger vind paa at holde den

Hier-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

Hierte kiere Husfred / oc nødtørfftige Ecteskaffs Endrectighed ved magt. Hielp oc saa at hun icke alenisste leffuer from / kysk oc dannis for sig selff / men at hun oc saa trolige holder vore Børn som du oss giffuer / til din fryct at / høre dit Ord oc skicke sig der effter / at hun oc kand met sin Fromhed oc Lydighed giffue dem it gaat Exempel oc efftersiun / paa det at ieg oc diss bedre kand foraarsagis at elske hende / huilcket mig ellers er aff naturlig skrøbelighed hart paa at gga / saa at wi baade tilsammen maa leffue her kierlige oc endrectige i vort Ecteskaff / dig til ære oss selff vore Børn oc gantske Husholdning til gode oc gaffn / vore Naboer oc andre til it gaat Exempel / saa at wi oc kunde met Fred oc Glæde skillis fra huer andre / naar wi skulle vandre aff denne Verden / oc siden tilsammen paa den yderste Dag / Ved din Søn Jesum Christum / den rette Freds Herre / som dine lydige Børn / beside dit euige Rige. Bønhør mig hierte kiere Fader oc hielp oss

for

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

for din store Naade oc Barmhiertighed / Amen.

En Quindis Bøn / som haffuer en ond Mand.

Almectige euige HERre Gud / Himmelske Fader / Jeg veed at du selff haffuer skicket mig i Ecteskaff / oc tilføyet mig denne min Mand / oc at alle mine gierninger som ieg giør vdi mit Ecteskaff / effter din befalning oc vilie / ere dig behagelige. Oc ieg klager faar dig min Gud / du som alting seer oc veedst / at min Mand oc Husbonde er mig meget haard grum oc wmild / slar oc drager mig i huer vraa / huilcket ieg dog vil dylle faar andre Menniske det meste mig muelige er / oc aff din naade taalmodelige lide. Jeg beder dig ydmygelige om en god Taalmodighed / Oc at du vilde forhindre / styre oc affuerie den skendige Ecteskaffs Dieffuel som hader alt ærligt / kyskt / tuctigt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

tigt oc gudeligt leffnet / at hand icke skal ydermere opuecke nogen Had / Wenighed / Affuind Kiff eller Trætte imellem min Mand oc mig. Giff ocsaa min kiere Husbonde din hellig Aands naade / at hand kand omuendis / oc faa it andet sind / at hand Christelige met fornufft kand Bo hos mig sin sattige Hustru / vdi all Dannished / Kierlighed / Høffuiskhed oc Venlighed / icke foracte mig saa saare som hand her til haffuer giort / oc giøre mig til sit Skostrug oc Fodetræd / men holde mig som en Dannemand bør at holde sin Hustru / der hannem er giffuen aff dig til en Medhielp. At hand ocsaa holder mig som et skrøbeligt Kar oc ringe Redskaff / noget til gode / oc icke beuiser sig for haard oc streng imod mig / Paa det at den onde oc arrige Fiende skal icke slæt saa macet met oss oc giffue Aarsage til wtroskaff wenighed oc Husfeide / saa at wi skulde bliffue huer andre wlidelige / oc slæt vende Hierterne fra huer andre / huor ved wi maatte forhindris i vor Bøn / hand

del

del oc vandel oc alt det wi tage oss for.
Giff mig din naade at ieg i alle tilbørlige ting beuiser mig lydig / venlig / høffuisk / trofast oc beleffuen mod hannem paa det at hand icke ved min wskickelighed skal foraarsagis til meere wmildhed oc grumhed imod mig / men at wi dagelige paa begge sider giffue huer andre Aarsage til Husfred oc endrectig Kierlighed / paa at wi baade her i Verden / oc siden i Himmerigs Rige maa leffue tilsammen / som dine lydige Børn /
Ved din kiere Søn Jesum
Christum vor Herre /
Amen.

Flere Bøner som Ectefolck daglige skule bede / om Fred oc Enighed i deris Husholdning / finder mand i Bønebøger.

Prentet i Kiøbenhaffn aff
Andrea Gutterwitz oc Hans
Strøckelmands Arffuinge.

Paa Baltzer Kausis Bekaastning /
oc findis hos hannem til Kiøbs.

1575.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

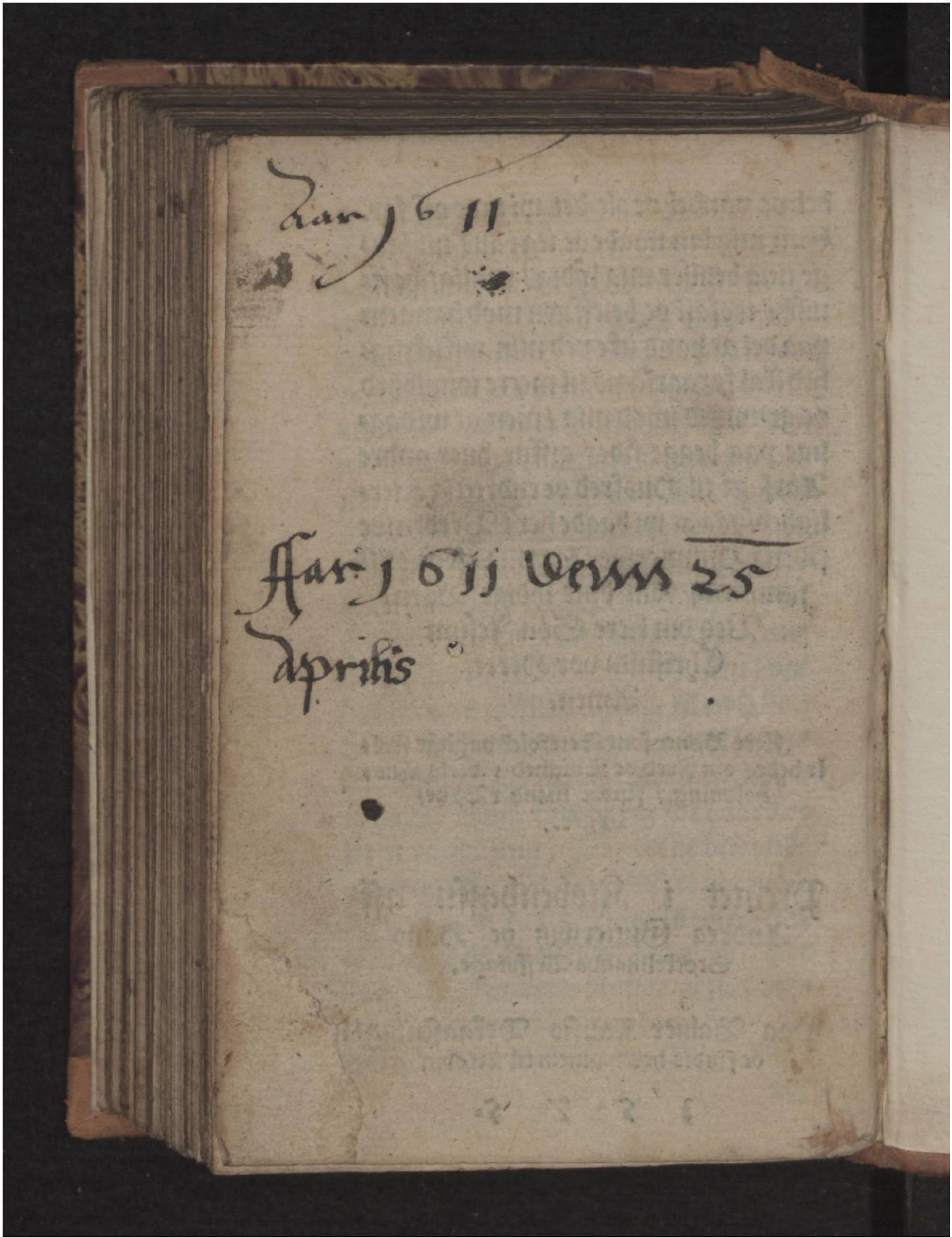

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

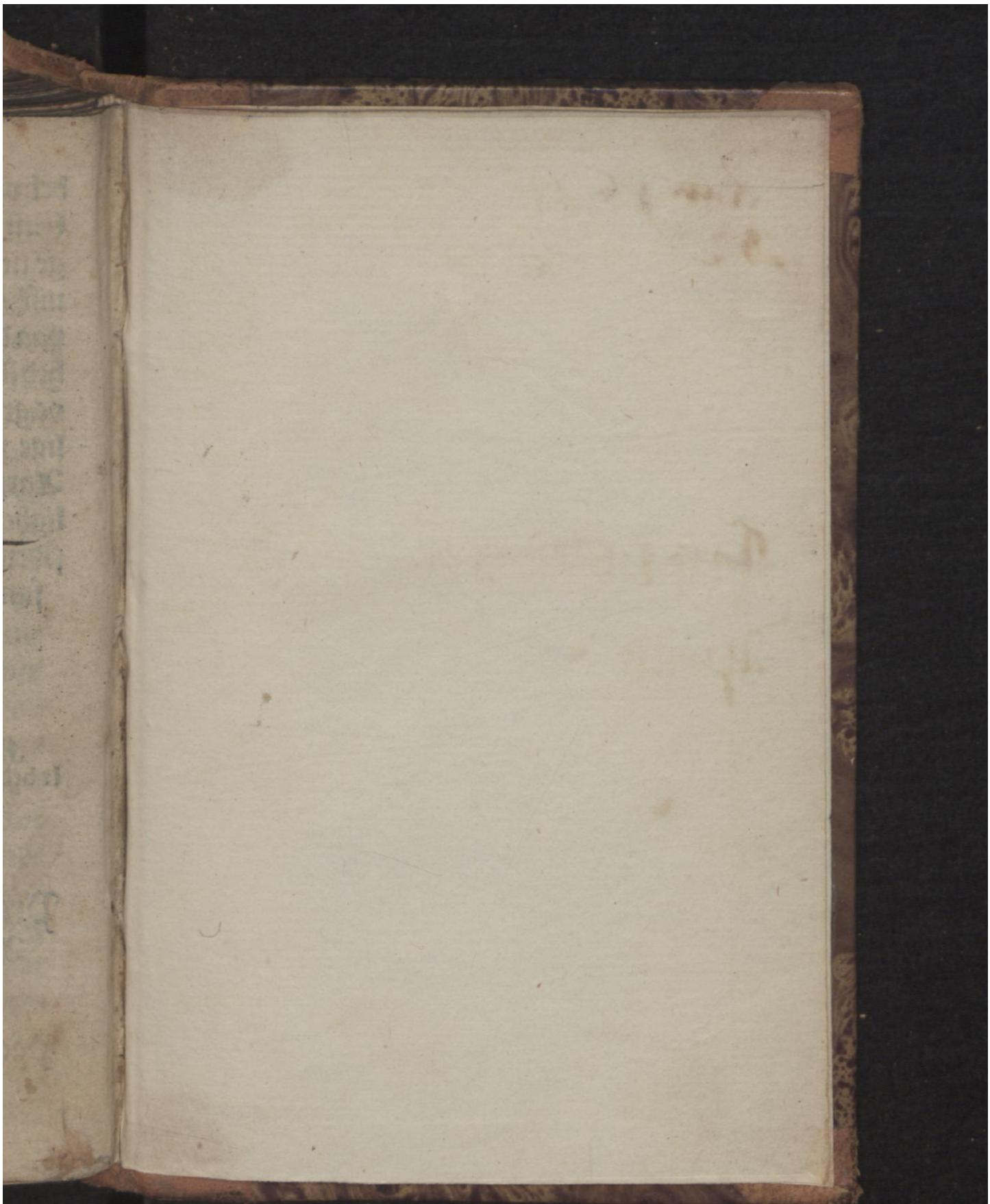

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

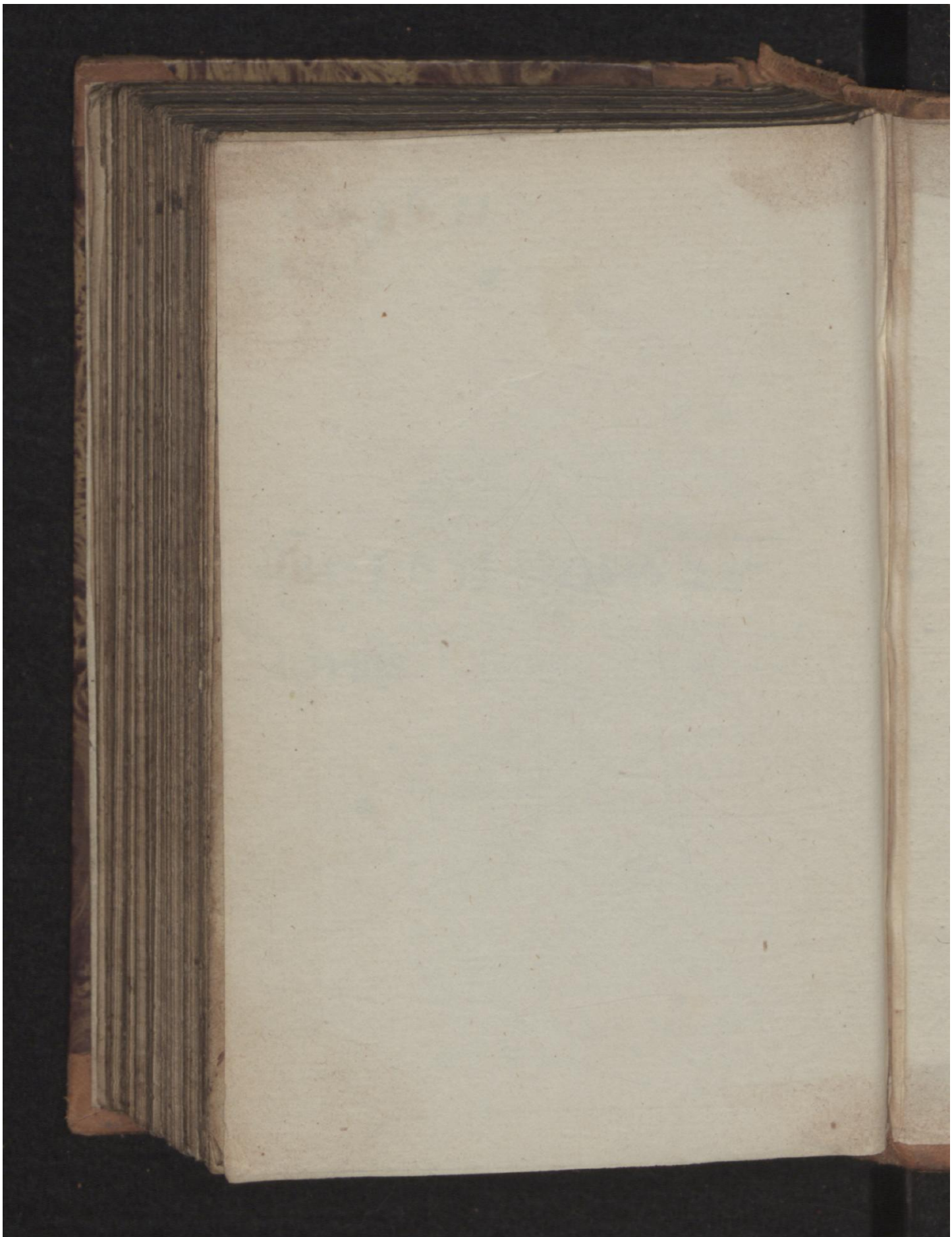

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1

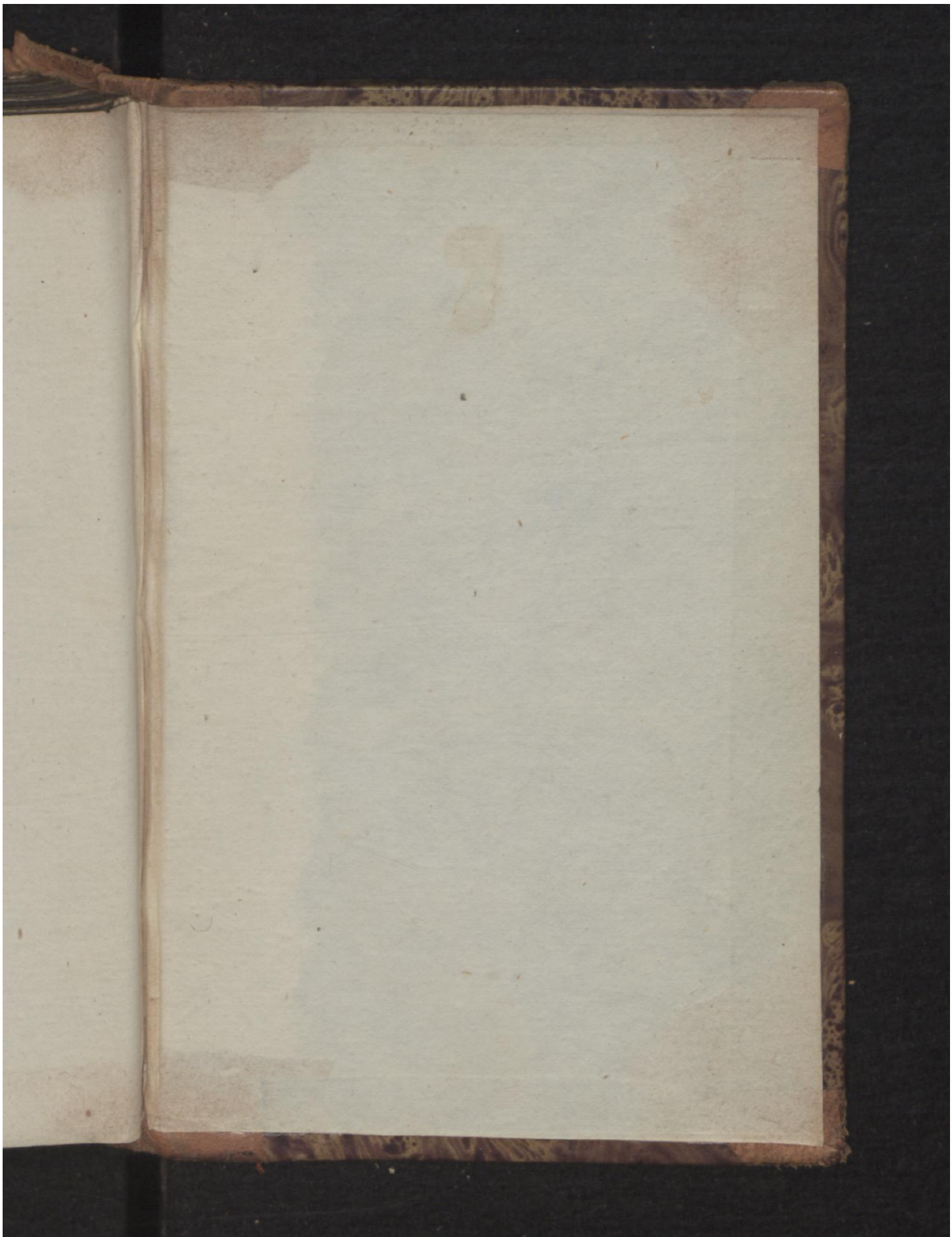

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1366 8° copy 1